Štev. 222. Današnja številka 2 Din. V Ljubljani, v nedeljo 21. oktobra 1923. Poštnina v gotovini. Leto I.

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvzemši ponedeljke.
Mesečna naročnina:
v Ljubljani Din 10·—, po pošti Din 12·—, inozemstvo Din 22·—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/I. — Telefon št. 213
Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana".
Upravništvo: Marijin trg št. 8. — Telefon št. 44.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.
Pismenim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.
Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 10 strani in prilogo „Radikalski Glasnik".

Nikoli jim ni prav.

Komu?

Našim opozicijonalcem.

Pri nas je že prešlo v meso in kri, da se vsak javni pojav sodi iz strankarskega, ali pa k večjemu iz plemenskega stališča. Naša preteklost nam ni dajala prilike, da bi se bili mogli postaviti na širše stališče in motriti važne dogodke v notranjem ali pa zunanjem svetu iz višjega obzorja. Tako smo postali veliki v malenkostih. Ob osvobojenju se je bilo sicer za kratek čas pokazalo, kakor da se hočemo znebiti preteklosti tudi v tem oziru. Pa to ni trajalo dolgo. Naenkrat smo se zopet znašli na svojem zaplankanem dvorišču in od tistega časa vidimo zopet le sebe in svoje malenkosti. Plot je previsok, da bi pogledali preko njega. Niti do lastnega brata ne seže pogled, kaj še-le dalje v zunanji svet. Zato sodimo vse dogodke — posebno pa še politične — prav tako, kakor smo jih sodili nekdaj, ko smo bili obdani in stiskani vsepovsod od samih sovražnikov. Kakor je bil v prejšnjih časih vsak ukrep vlade naših sovražnikov usmerjen v to, da bi nam škodoval, njim pa koristil, prav tako mislimo, da je sedaj, ko je vsled naših žalostnih političnih razmer na krmilu vlada samo enega plemena, ker pač drugače ni bilo mogoče. Čeprav so možje vladne stranke naši bratje, vendar jih sodimo prav tako in docela iz tistega vidika, kakor smo sodili nekdaj izrazite svoje nasprotnike. Vse je velesrbsko, vsak ukrep vlade je naperjen proti nam, Prečanom. Nas se izmozgava in uničuje zato, da se gospodarsko ukrepi samo ena pokrajina, katero slučajno zastopajo vladni možje. Da se pri tem niti ne pomisli, da je ravno ta pokrajina vsled vojnega opustošenja največ trpela, medtem ko so druge pokrajine ostale takorekoč nedotaknjene, tega niti ne omenjamo. Mi vidimo pač le samo sebe, samo svoje dvorišče, dalje ne seže naš pogled.

Kakšen dirndaj je nastal po opozicijonalnem tisku zaradi upokojitve nekaterih častnikov. Vojno upravo se je dolžilo pristranosti, kakoršne ji ni para nikjer. Človek bi mislil, da so namenoma pometali iz aktivne službe samo Prečane. Sedaj pa, ko je vojno ministrstvo priobčilo statistiko odpuščencev, smo pa videli, da so bili Srbi prav tako in naravno še v večji meri prizadeti, kakor pa mi. O našem zaslužnem generalu Majstru se je dobro vedelo, da zelo boleha že nad leto dni in bi se bilo lahko mislilo, ali vsaj informiralo, če je tudi on nasilno upokojen. Ne, moralo se je tudi njega uporabiti pri tej gonji, njega še preje, ker je njegovo ime zelo popularno med narodom.

Izvedba vojaškega zakona je bila omogočena le z odpustom večjega števila častnikov. Pri tem je prišel pred vsem finančni moment v poštev. To se je vedelo prav dobro. Zato se niso dovolili večji krediti za vojsko. In vendar je nastal krik in vik v prečanskem Izraelu in se zabavljalo vse prek na vlado in vodilne vojaške kroge.

Napake so mogoče povsod. Zato je docela pravilno stališče zavzel vojni minister, ko je izjavil, da hoče vsak utemeljen ugovor upoštevati.

In takih in podobnih prilik imamo vse polno.

Le pomislimo, koliko se je zabavljalo v opozicijonalnem časopisju o našem vladnem aparatu. Cela leta se je pisarilo, da vlada vzdržuje samo radi tega toliko ministrstev, da pride več njenih pristašev seveda do — korita. Ko je pa vlada ukinila nekaj ministrstev iz golih gospodarskih ozirov, je pa bil zopet ogenj v strehi... Vsako ministrstvo, katero se je hotelo ukiniti, je bilo najvažnejše, najporebnejše.

Prav tisto je s kulukom, ki je postal tudi pri nas slaven, ravno vsled pisave opozicionalnega časopisja, dasi ga še niti ne poznamo in ga najbrže ne bomo nikoli občutili. Ko je svoj čas v Bolgarski Stambolijski upeljal delo za državo, se je to splošno odobravalo in se ga je stavilo nam v izgled. Ko je pa naša vlada posegla po istem sredstvu, da si na ta način prihrani morebitne miljarde izdatkov, je bilo zabavljanja polna mera. V Nemčiji je delavstvo delalo eno uro na dan za državo. Pri nas bi bila nastala menda revolucija, če bi se bilo zahtevalo le del tega!

Koliko je bilo zabavljanja o naših proračunih! Povsod in vedno se je zahtevalo, da morajo biti izdatki v ravnovesju z dohodki. Ker pa je to docela nemogoče, ako se ne zvišajo primerno dohodki in je vsled tega bilo neobhodno potrebno zvišati davke, je bil zopet joj, čeprav so celo klerikalci po volitvah sami priznali, da nikdar ne pojde brez zvišanja davkov.

Kakšno vpitje je zagnalo zlasti demokratsko časopisje glede redukcije uradništva! Človek je mislil, da bo posebno pri nas vržen vsak drugi državni nameščenec na cesto. In vendar je ostalo s prav redkimi izjemami vse na svojih mestih in bo ostalo tudi na dalje.

In tako bi lahko naštevali dalje še druge značilne slučaje, katerih je dolga, dolga vrsta. Zabavljalo se je vse vprek in se zabavlja še sedaj brez vsakega premisleka, brez vsake najmanjše logike. Koliko se toži ravno v istem časopisju o tem, da pri nas konsolidacija ne napreduje, ampak da vlada vedno večja razoranost na škodo naroda in države. In vendar ima pri tem največ zaslug opozicija, ki upliva s svojim hujskanjem ravno v nasprotno smer, proti konsolidaciji. Sama se sicer prav dobro zaveda — vsaj vodilni krogi — kako škodo vrši s tem. A njej ni za državo, ampak za njen strankarski prestiž. Uverjeni so, da bi ne bilo mogoče biti v sedanjih razmerah v celoti dokaj boljše, kakor je sedaj, pa naj bi bil na krmilu Peter ali Pavel, ali pa magari sam g. Stipica. A kljub temu se gonja proti vladni stranki nadaljuje v vseh varijantah in z vso vehemenco.

Radi bi jo ubili, ne zato, ker je slaba, ampak zato, da bi se učili vladanja oni, čeprav so časi preresni in prenevarni za take eksperimente.

Kljub vsemu temu je pa le nekaj razveseljivega. Čim bolj se trudijo nasprotniki na vse mogoče načine, da bi vrgli vladno stranko, tem bolj se ta krepi in učvrstuje. Naj se še toliko pehajo in potijo za skupen opozicijonalni blok mi smo docela uverjeni, da je NRS s svojimi voditelji dorasla tudi takemu pojavu in bo znala udarce o pravem času parirati. *Brez nje, ali pa proti njej se v naši državi še dolgo, dolgo ne bo vladalo,* pa če se vsi opozicijonalci postavijo na glavo.

Izvolitev predsedništva narodne skupščine.

Zmaga radikalske liste. — Predsednik Ljuba Jovanović.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Danes ob 10. uri 30 minut je predlagal v narodni skupščini poslanec g. Stefanović, da po letih najstarejši poslanec g. Tomo Oraovac predlaga 4 začasne tajnike, kar je skupščina sprejela. Nato se preide takoj k volitvam predsedništva narodne skupščine. Začasni tajnik g. *Kobasica* pozove poslance, da oddado glasove v tri volilne skrinjice.

Po skrutiniju, ki je trajal 1 uro, naznani g. *Oraovac* sledeči izid: za predsednika je glasovalo 199 poslancev in *sicer za radikalno listo g. Ljube Jovanovića 124,* za opozicijonalno listo g. Dragotina Pešića 65, za g. Voju Lazića 9, za g. Marka Djuričića 1 glas. Praznih glasovnic je bilo oddano dvoje. Za podpredsednika je glasovalo skupaj 199 poslancev in *sicer za radikal g. Ljubo Bakića 125, za g. Mihaela Rankovića 124,* za g. Antona Sušnika 66, za g. dr. Hrasnico 65, za g. Joco Jovanovića in Moskovljevića po 9 poslncev, za g. dr. Subotića pa 1 poslanec. Prazni sta bili oddani 2 glasovnici. Za tajnika je glasovalo 199 poslancev in to za *radikale g. Stipo Kobasico, Bojovića, Šujačića in Popovića po 123 poslancev,* za g. Borisavljevića 66, za gg. Aljića, Kulovca in Stankovića po 65 poslancev, za gg. Kokanovića, Vujića, Miletića in Djakovića po 9 poslancev, prazni sta bili 2 glasovnici. Potemtakem so izvoljeni: *za predsednika g. Ljuba Jovanović,* za *podpredsednika gg. Ljuba Bakić in Mihael Ranković,* a za tajnike je gg. Stepa Kobasica, Bojović, Šujačić in Popović. G. Oraovac je pozval izvoljene, da zavzamejo svoja mesta. Novoizvoljeni predsednik g. Ljuba *Jovanović* je nato, aklamiran od večine, imel kratek govor, v katerem se je zahvaljeval za zaupanje in pozval poslance, da ne spravljajo v svoje delo preteklosti svojih tovarišev, ker je bilo dela, v katerem se je pravilno postopalo, a tudi dela, v katerem se je grešilo.

Po tem govoru je predložil predsednik za prihodnjo sejo sledeči dnevni red: 1. Volitve finančnega odbora, 2. volitve odbora za zakonski predlog o ukinjenju uredbe o višji pedagoški šoli in volive odbora za spremembo čl. 111 zakona o upravi fondov. Ker je skupščina sprejela predlagani dnevni red, je predsednik današnjo sejo zaključil, prihodnjo pa napovedal za torek 23. t. m. ob 9. uri 30 minut dopoldne.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Za radikalno listo so glasovali v današnji seji narodne skupščine: radikali 101, džemijet 13 in Nemci 8. Za opozicijonalno listo so glasovali: demokrati 72, klerikalci 5, muslimani 7 in disident Anastazijević. Za zemljoradniške kandidate so glasovali samo zemljoradniki. Prazne glasovnice sta oddala Radićeva disidenta.

Demokratski poslanci zapuščajo demokratsko stranko.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Po štrajku Arsića je izstopil iz demokratske stranke narodni poslanec g. Ligor Anastazijević, ki je bil izmed južnosrbijanskih poslancev eden najkrepkejših stebrov Davidovićeve smeri v demokratskem klubu. G. Anastazijević je lanskega leta o priliki razčiščenja v demokratski stranki ljuto napadal Pribičevića in njegove pristaše v Hrvatski. Obenem s Pavlom Andjelinovićem in Čabraićem je g. Anastazijević oporno zagovarjal takozvano kongresistično politiko, toda ni uspel, ker je bil razkroj v demokratski stranki takrat odvrnjen s tem, da se je sprejela nevtralna resolucija, da so se Davidoviću zvezale roke, on sam pa je nadalje ostal predsednik stranke. Sedaj pa je g. Anastazijević poslal pismo g. Davidoviću, v katerem javlja svoj izstop iz demokratske stranke, češ, da bo pristopil k takozvani stranki »srednze linije«, ki se bo konstituirala v Zagrebu dne 21. t. m.

Stranka »srednje linije«...

Zagreb, 20. oktobra. (Z) Jutri se vrši v Zagrebu ustanovna skupščina nove stranke »srednje linije«. Poziv na skupščino je podpisan po g. dr. Tomljenoviću in g. Jovi Banjaninu. V pripravljalnem odboru se nahajajo gg. Vlada Mihajlović, bivši poslanik v Washingtonu, Vlajić, narodni poslanec Čičović, dr. Petričić, dr. Ante Pavelij, dr. Trinajstić, dr. Tomljenović, Jovo Banjanin in Milan Marjanović. Na tem sestanku se bo pretresalo vprašanje revizije ustave. Kongres stranke, ki šteje dosedaj dva demokratska disidenta, se vrši 1. decembra t. l. v Beogradu.

Za močno vojno mornarico.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Na brzojavni pozdrav z ustanovnega občnega zbora »Jadranske Straže« v Beogradu, je predsednik Jadranske Straže g. Juraj Biankini poslal g. Ljubi Jovanoviću, predsedniku narodne skupščine, brzojavko sledeče vsebine: »V imenu celega centralnega odbora pozdravljam Vas, dični predsednik, ter ves glavni odbor z vzklikom: »da pomore Bog naši veliki domovini, da s svojo vojno mornarico postane močna na morju, kakor tudi na kopnem. V ljubezni in zvestobi napram domovini vidi »Jadranska Straža« pot do čimprejšnje izgradbe mornarice, da ob strani tako slavne junaške kopne vojske brani zapadne državne meje in doseže svobodo, mir in prosvit. Split, 18. oktobra, predsednik Biankini.«

Nevarna situacija v Nemčiji.

Bavarska reakcija. — Težke razmere.

Berlin, 20. okobra. (K) Državni kabinet je imel danes sejo, v kateri se je bavil z zunanjepolitičnimi in kakor poroča »Berliner Tageblatt« tudi z notranjepolitičnimi vprašanji. V ospredju zunanjepolitičnih je bil sedanji položaj v Poruhrju. Državna vlada je slejkoprej mišljenja, da nadaljnje subvencije ruhrskim industrijcem za državne finance niso zmagljive.

Berlin, 20. oktobra. Državni brambni minister je generalnega poročnika von Lossowa odvezal od službe in uvedel njegovo odslovitev. Začasno vodstvo sedme divizije državne vojske je bilo poverjeno po starosti najbližjemu bavarskemu častniku generalnemu majorju Kressu von Kressenstein. Državni predsednik je naročil bavarski vladi, da mu predloži predlog za zasedbo mesta bavarskega deželnega poveljnika v zmislu brambnega zakona. (W)

Berlin, 20. oktobra. (K) Kakor poročajo listi, je zahtevala bavarska vlada zaradi slučaja Lossowa od državne vlade odstop državnega brambnega ministra Gesslerja in je naznanila nadalje državni vladi, da v bodoče odklnja vsako uradno občevanje z državnim brambnim ministrom.

Monakovo, 20. oktobra. Korespodenca Hofmann javlja: V večernih urah je prišlo v Monakovem do važnih odločitev. Mestna vlada je izdala proglas, v katerem javlja, da je v interesu javnega miru in reda na Bavarskem in v svrho zaščite bavarskih teženj do upostavitve sporazuma med Bavarsko in državo zaprisegla bavarski del državne vojske od svoje strani kot mandator nemškega naroda, da je postavila generala von Lossowa za bavarskega deželnega komandanta in mu poverila nadaljnje vodstvo bavarske divizije.

Redukcija uradništva in plač.

Berlin, 20. oktobra. (K) Ker je državni predsednik glede na finančni položaj države do nadaljnega resigniral na polovico pristoječih mu izdatkov, je sedaj tudi zunanji urad odredil s takojšnjo veljavo občutno znižanja plač uradnikom v inozemstvu. Z prav malimi izjemami so bile plače poslaniškega osobja v vseh državah skrčene povprečno za 10 odstotkov, deloma tudi za višje postavke. Plače poslanikov se znižajo za 12 odstotkov, veleposlanikov za 15 odstotkov.

Berlin, 20. okobra. (K) V državnem finančnem ministrstvu je izgotovljen načrt naredbe o odpustu uradnikov. Po tej naredbi se ne smejo sprejemati novi uradniki ali praktikanti. Od skupnega števila sistemiziranih in nesistemiziranih držvnih uradnikov, ki so bili 1. oktobra uslužbeni, jih mora biti odslovljenih najmanj 25 odstotkov. Sistemizirana mesta, ki bodo ostala na ta način prosta, se ne bodo vnovič zasedla.

Dvorne svečanosti.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Dvornih svečanosti se bo udeležilo razven kraljevske rodbine in ministrskega sveta tudi okoli 40 narodnih poslancev, šefi inozemskih diplomatskih misij, kraljevska suita, patrijarh, štirje arhijereji, glavni rabiner in vrhovni muftija, predsedniki državnega sveta, glavne kontrole, kasacijskega sodišča, akademije znanosti, trgovske, industrijske in obrtniške zbornice, občine, udruženja rezervnih častnikov, udruženja uradnikov, rektor univerze, guverner Narodne banke, predsednik in podpredsednik jugoslovenskega novinarskega udruženja, inspektorji vseh vrst orožja v vojski, oba vojvoda, komandanti armij, šef tiskovnega urada itd. Skupno število povabljenih gostov znaša okoli 250 oseb. Število povabljenih na veliki koncert se je povečalo in znaša okoli 600 oseb. Na koncertu bo sodelovala tudi ga. Sejma Kurz in naš znani domači umetnik Tino Batiero, ki je nedavno z uspehom priredil turnejo po Ameriki in Evropi. Igrala bo godba kraljeve garde. Na ta koncert je povabljeno večje število oseb z damami iz uglednih beograjskih rodbin.

Beograd, 20. oktobra. (B) Danes zvečer sta dospela z dvornim vlakom vojvoda in vojvodinja York s spremstvom. Na postaji so ju sprejeli člani kraljevske rodbine, predstavniki vlade, narodne skupščine, diplomatski zbor

Beograd, 20. oktobra. (B) Danes je bil v ministrstvu zunanjih del velik sprejem diplomatov. Pomočnika ministra zunanjih del g. Panto Gavrilovića so posetili drug za drugim romunski poslanik g. Emandi, bolgarski poslanik g. Vakarevski, avstrijski odpravnik poslov g. Hoffinger, francoski odpravnik poslov, italijanski odpravnik poslov g. Summonte in nazadnje madžarski odpravnik poslov. Ti poseti se spravljajo v zvezo z jutrišnjimi in pojutrišnjimi svečanostmi na dvoru.

Beograd, 20. okt. (Z) »Pravda« doznava, da bo minister trgovine povodom prestolonaslednikovega krsta predlagal v odlikovanje celo vrsto zaslužnih gospodarjev, trgovcev in obrtnikov v celi državi.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Predsednik Zveze uradnikov finančne kontrole je poslal v imenu Zveze na pristojno mesto prošnjo, da se o priliki prestolonaslednikovega krsta amnestirajo manjše disciplinarne kazni finanč. uradnikov. Izgleda, da bo anmestija razširjena tudi na te slučaje.

Maribor, 20. oktobra. (Izv.) V proslavo krsta prestolonaslednika se je vršil na predvečer v soboto mirozov godbe glasbenega društva »Drave« in bakljada po mestu. Obhoda so se udeležili številni nacijonalisti, kakor tudi mnogo drugega občinstva. Raz vsa uradna in mnoga zasebna poslopja plapolajo zastave.

Zakon o sodnikih in profesorjih.

Beograd, 20. oktobra. (Z) Vlada je v vprašanju sodnikov in profesorjev sklenila, da bo obema tema uradniškima skupinama ugodila. Po uradniškem zakonu se osnovna plača avtomatično zvišuje, položajne pa se dobivajo le z dosego položaja. Dosedaj so sodniki in profesorji dobivali poviške po točno določenem redu. Da bi se to tudi v bodoče obdržalo, je vlada sklenila, da ti dve uradniški skupini ne bosta čakali na položajne plače, ako se kako položajno mesto izprazni, temveč da bosta dobivali eno in drugo plačo avtomatično. Minister pravde bo izdelal točno perijode, po katerih bodo sodniki in profesorji napredovali tudi v položajne plače, ne glede na to, dali je položaj, ki ga dosegajo, prej izpraznjen ali ne. V tem vprašanju so bile v vladi velike težkoče, tako da se na štirih sejah ni moglo priti do sporazuma. Ostali uradniki bodo čisto lahko razvrščeni. Gornje pa velja samo za sodnike, ki sodijo in za profesorje, ki predavajo. Za njih uradnike iz teh skupin, zaposlene pri ministrstvu ta ugodnost ne velja.

MASARYK V BRUSLJU.

Pariz, 20. oktobra. (Havas) — Predsednik češkoslovaške republike Masaryk je odpotoval v Bruselj.

Vremensko poročilo

Dunaj, 20. oktobra. V splošnem bo trajal sedanji značaj vremena še nadalje. Spremenljiva, obenem pa izdatna pooblačitev, malenkostne padavine niso izključene. Nekoliko hladneje, vendar pa še dovolj milo vreme. Slabi južni vetrovi.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

Drama: »Ugrabljene Sabinke«. (Strižo Putjata.) Izv.

Opera: »Prodana nevesta«. Ljudska predstava.

Kino Matica: »Bestija«.

Kino Tivoli »Jezdec brez glave«. V. del.

Kino Ideal: »Katastrofa nadzemne železnice«.

Kino Ljubljanski dvor: »Šeik«.

V Celju:

Mestno gledališče: »Pri belem konjičku«. Izven.

V ponedeljek, 22. oktobra v Ljubljani:

Drama: »Kar hočete«. Red A.

Opera: Zaprto.

V Unionu: »Klavirski koncert Ivan» Noč-a, ob 8. uri zvečer.

Kino Matica: »Bestija«.

Kino Tivoli: »Beg iz življenja«.

Kino Ideal: »Katastrofa nadzemne železnice«.

Kino Ljubljanski dvor: »Mladi Medardo«.

Nočna lekarniška služba v Ljubljani:

Tekoči teden: lekarna Piccoli, Dunajska cesta 6, Bakarčič, Karlovška cesta 2 in Jošt v Sp. Šiški.

SLS.

»Slovenec« je naznanil kot glavno glasilo Slovenske ljudske stranke, da se bo vršil zbor zaupnikov dne 5. novembra t. l., in sicer v Ljubljani. Sklicanje zbora zaupnikov, te najvišje instance v klerikalni stranki, je tem interesantneje, ker pada v fazo največjih parlamentarnih in političnih neuspehov klerikalizma po svetovni vojni. Takoj po preobratu, v tistem času, ko so pričele zavzemati konture realnega narodnega in državnega edinstva Srbov, Hrvatov in Slovencev vedno vidnejše oblike, se je klerikalizem tolažil z dobo, ki bo napravila dosledni politiki, izvirajoči iz Vidovdanske ustave, konec. To pričakovanje se ni izpolnilo in klerikalizem, ki je po nesreči zabredel v dogmatično razlago federalizma oziroma avtonomizma, se je naenkrat znašel v veliki zagati. Ljudstvo je postalo s politiko svojih prvakov nezadovoljno. Ta nezadovoljnost je naraščala in se pričela gibati v ekstremne smeri: v republikanizem (celjska resolucija) in čisti federalizem. Pojavila se je zahteva po krepkejših »šlagerjih«, kakor je avtonomija... Oficijelni politiki SHS so znali, zavedajoč se dalekosežnih posledic skoka v nevarno brezno, zavirati to burno razpoloženje mlajših elementov, predvsem seveda levičarskih, dokler se ni udalo in ponehalo. Razni »Beschwichtigungshofrati« so si zadovoljno stisnili roke in stvar je bila končana. Končana za voditelje, ne pa za ljudstvo. Slednjič so vodilni krogi le prišli do prepričanja, da brez ponovnega odobrenja ne gre voditi politike slovenskega ljudstva po tako opolzlih potih, kot je bil Markov protokol na eni strani in jalov poizkus, pridobiti radićevce za pozitivno sodelovanje v skupščini. Gospod Korošec je preveč dolgo sedel na dveh stolcih. Dan polaganja računov je moral priti, čeravno so ga vodilni klerikalni krogi zavlačevali od l. 1920 do danes. Cela tri leta je odločalo v vseh važnih taktičnih vprašanjih elastično vodstvo čestokrat pa samo del načelstva. Zbor zaupnikov se ni sklical, ker se je zdela situacija raznim voditeljem preveč nevarna...

Bilo bi res smešno, govoriti že danes o neki krizi klerikalne stranke, ki bi utegnila dovesti do razkola. Take krize ni in je tudi z ozirom na mentaliteto velikega dela klerikalnih zaupnikov ne more biti. Idejna kriza je pa latentna, in »Slovenec« ne more najti kljub vsej gostobesednosti v takih stvareh dovolj argumentov za neko »absolutno edinost« in »strogo disciplino«. Šepata namreč obe: edinost v nazorih nam dokazujejo klerikalci s svojim diferenciranim časopisjem. Glasnik Najsvetejših src razlaga, da je socijalizem avtomobil framasonstva. »Slovenec«, ki hoče biti vsekdar najbolj sodoben, pa kot glavno glasilo stranke ni mogel mobilizirati potrebnih energij, ki bi pomedle z ljudmi te vrste. Gospod Gosar je moral z ozirom na te konservativce nastopiti celo s posebno brošuro v obrambo kraščanskega socijalizma. O mariborskih glasilih klerikalne stranke niti ne govorimo. Kje je torej enotnost? In vendar mora biti časopisje ene in iste stranke enotno usmerjeno. Kar se pa tiče stroge discipline, utegne imeti »Slovenec« v toliko prav, da je ta disciplina rahla cvetka, znana pod imenom avtoriteta župnišča in kaplanije... O razmerah v parlamentarnem klubu klerikalne stranke bi se dalo marsikaj napisati. Med drugim tudi to, da so se kmetski poslanci večkrat prav bridko pritoževali nad gospodi doktorji, ki so včasih preveč trmasti in si ne dajo ničesar dopovedati... V klubu poslancev so večkrat kolidirali nazori, toliko je pa gotovo, da se poslanec dr. Hohnjec kot mož širokega obzorja in velike koncepcije ni nikdar strinjal z avanturami g. Korošca.

O zboru zaupnikov je lahko postaviti prognozo: za kulisami se pripravljajo žice in marijonete, tajna sila klerikalizma pa bo vešče dirigirala nastope in govore posameznih referentov in debaterjev. Večina se postavi po večurnih, utrudljivih debatah pred fait accompli, saj tako se je — in ne brez uspeha — delalo že od nekdaj v SLS. Zmagala bo seveda zdrava, srednja linija. Edino ta namreč omogoča voditeljem politiko prostih rok in prikritih kart. Kdor pričakuje iznenadenje, se bridko vara. Iznenadenja so naravnost nemogoča. Še ob vsaki priliki so znali gospodje ukrotiti »buntovniške« duhove. Odločili se niso vse do danes niti za čisto »zagrebačko orijentacijo«, niti za popuščanje v smislu ustavne politike. Ostali bodo v sredini, med dvema stoloma. In zaupniki stranke se bodo vračali na svoje domove z občutkom, da jih je manjšina po treh letih zopet ogoljufala za najprimitivnejše pravo: za suvereno odločitev, v kateri smeri bi se imela gibati politika slovenskega ljudstva.

— *Srbski zdravniki za novinarje.* Srbsko zdravniško društvo je na svojem II. rednem sestanku sklenilo, da daje vsem članom jugoslovenskega novinarskega udruženja in njihovim rodbinam brezplačno zdravniško pomoč. S tem svojim sklepom je srbsko zdravniško društvo pokazalo, da razumeva pomen našega domačega tiska, ki se nahaja v težkih prilikah, stremeč za ciljem, da bi naša mlada država čimprej stopila v sodelovanje na velikem delu civilizacije z ostalimi kulturnimi narodi.

Nova reparacijska ponudba Nemčije

Od našega stalnega berlinskega dopisnika.

el. *Berlin,* sredi oktobra.

Kar je bilo pričakovati, se je zgodilo: velika večina Reichstaga je sprejela pooblastilni zakon kljub vsem intrigam nemških nacijonalcev in komunistov. Stresemannova sijajna parlamentarna zmaga je omogočila Nemčiji, stopiti na pot, ki more edinole voditi k cilju.

Legalni odpor se je zrušil pred zdravim razumom velike večine nemškega naroda. Toda kaj pomeni v burnih časih legalnost?

Doli na Bavarskem izjavlja z diktatorskimi pooblastili opremljeni generalni državni komisar von Kahr, da je weimarska ustava (odnosno republika), ta otrok novemberske revolucije, nekak zločin, ki ga je treba čimprej zabrisati. V drugi najmočnejši nemški zvezni državi se danes skoro ne najde republikanca, ki bi si upal očito zagovarjati republikanska načela. Nürnberški župan, junaški dr. Luppe, je večalimanj odstavljen, ker mu je bavarska prestolica postavila varuha v obliki reakcijonarnega policijskega predsednika z izrednimi pooblastili. Socijalistična društva in mladinske organizacije so razpuščene, medtem pa sme Hitler mirno vršiti svojo protirepublikansko propagando. V političnem oziru se je ves monakovski aparat ločil od države. To, kar se smatra v Berlinu kot patrijotično delo, je v Monakovem nekak smrtni zločin. Onemu, za katerega je v Monakovem pripravljena ječa, bi morali v Berlinu spletati vence.

Druga največja nevarnost pa ostane prejalislej g. Stinnes. Na zunaj je ta gospod doživel v zadnjih dnevih dvojni poraz: prvič v Düsseldorfu, kjer se je general Degutte branil, diskutirati z njim o vprašanjih, ki gredo preko poslovne meje. Drugič pa v Berlinu, kjer je nemška ljudska stranka — izvzemši par posameznikov — ohranila zvestobo g. Stresemannu. O tem pa, da bi g. Stinnesu radi tega uplahnil pogum, ne more biti govora. On se dobro zaveda, da mora vlada delovati, in sicer z največjo brzino. Ves notranje politični in fanančni aparat se razkraja. Država sicer še životari, toda njeno življenje je odmerjeno samo na dneve, morda celo na ure. To, kar bi se imelo zgoditi za njeno rešitev, ne more biti plod dolgotrajnega, mirnega razmotrivanja. Parlament je oddal vso odgovornost vladi. G. Stinnesu je treba samo nekoliko počakati, da bo lažje pričel z ofenzivo. Njemu gre zato, da zadene šarlamentarni sistem. Če pade Stresemann, je diktatura neizogibna. Ta diktatura ne bi prosila narodnega zastopstva za potrebna pooblastila. To je diktatura veleindustrije, kateri služi pangermanizem skupno z antisemitizmom ne samo v lastnosti sekundanta, temveč tudi krvnika.

Gospod Stresemann pa vendar hoče delovati. Predvsem v smeri na znotraj. V par dnevih bo dogotovljena temeljna skica največje finančne reforme. Ali bo privedla k ozdravljenju? Trpka beseda kancelarja, češ, da je *gospodarstvo* v največji bedi Nemčije *odpovedalo,* velja tudi danes. Kje se nahajajo garancije za novo valuto. Kmetijstvo in industrija, ki sta se v svetovni vojni in v poznejšem miru znali okoristiti, sedita na svojih blagajnah, ne da bi se ozirala na bedo skupnosti. Poruhrska borba je odvzela državi zadnja sredstva. Njen kredit je slabši kot kredit berača. Edini aktivum v tem trenutku je njena dobra volja. Ali bo zadostovala ta moralna garancija, da boste skeptična City in previdna Wallstreet odprli svoje blagajne.

G. Stresemann se dobro zaveda, da je vsaka notranja reforma obsojena na omedlevico, ako ne koraka ž njo močna in usmerjena zunanja akcija. Ta zunanja akcija, edina, ki jo Nemčija sploh more sprovesti, in ki jo mora brez odlaganja uravnati, je sledeča: direktna reparacijska pogajanja z zavezniškimi in asociiranimi silami. Ker so siti magnati v notranjosti odpovedali, mora ves svet Nemčiji ponuditi kredite. Junaški gospod von Gerlach je pred par dnevi izjavil vašemu dopisniku: »Bridko in težko je državi, ko se mora na zunaj boriti za svoje pošteno ime. Najboljša pot k temu cilju je slavnostna objuba, da se bodo pogodbe spoštevale, obveznosti pa izpolnile.«

Govori se o možnosti nove ponudbe, ki bi preko Stresemannove note izza meseca junija postavila efektivne garancije in zastavščine na razpolago. Centrum razgovorov je bil v zadnjem času Bruselj, kjer so nemški odposlanci skupno z belgijskimi strokovnjaki razpravljali o tej stvari. Šlo je zato, da se doseže sporazum radi gospodarskih in finančnih garancij, ki bi jih Nemčija mogla nuditi. Ves materijal se nahaja v hotelu Astoria, kjer ga študirajo strokovnjaki reparacijske komisije. Antanta ne želi razpada Nemčije, zahteva pa izpolnitev prevzetih obveznosti. Na g. Stresemannu je ležeče, da premaga divji fanatizem v notranjosti Nemčije.

Mariborsko pismo

Mariborsko občinsko gospodarstvo. — Skrbi demokratskega lističa. — Klerikalna para. — Za čistost nacijonalizma.

Drezanje v javnosti le včasih pomaga. Mariborski mestni fizikat je vendarle začel izdajati tedenska poročila v zdravstvenem stanju mestnega n okoliškega prebivalstva. Treba je bilo mnogo bezanja od vseh strani, da smo dosegli vsaj to malenkost pri magistratni gospodi. Morda le dosežemo sčasoma remeduro tudi pri tržnem nadzorstvu, o katerem se pisari in pritožuje že dve leti brez vsega uspeha. Vse je bob ob steno. Tudi o pregledu gostiln in trgovskih lokalov se že dolgo godrnja in pisari. Pa to je že precej naporna stran za komodno magistratno gospodo. Zato se zanjo ne zmeni, čeprav bi se našle gotovo prav interesantne stvari, zlasti pri trgovinah z živili. Seveda bi pri taki komisiji moral biti zastopan tudi in zopet mestni fizikat, pa še drugi činitelji. A ravno pri tem oddelku so postali gospodje po osvobojenju zelo razvajeni. Vlekli so mastno piačo dolge mesece, za mestni fizikat pa je moralo skrbeti okrajno glavarstvo, ki seveda ni zmoglo vsega. Bile so svoj čas celo v občinskem svetu pritožbe in zahteve, da se nastani za mestnega fizika Slovenec. A takrat in pozneje se je posebno gledalo, da se ja ne skrivi lasu kakemu nemškemu mestnemu uslužbencu. — Zahtevalo se je, da se mora gospoda tekom določenega roka naučit državnega jezika. Ta sklep je bil celo storjen, a nikoli ne izveden. Gospodi so se pridelili slovenski tolmači — hlapci in ti še danes po veliki večini opravljajo kuluk z borno plačo za mastno plačano nemško gospodo.

Zadnji članek v »Jutr, Novostih« o razmerah na našem magistratu in v mestnih podjetjih, je vzbudil splošno pozornost. Ker je žal vse res in ker vsi vedo, da je tako in nič drugače in je vsak ravnatelj mestnega podjetja sam svoj gospod, ki dela kar hoče, zato je vse ostalo lepo tiho. Na ta način se najlažje vse pozabi in gre zopet vse po svojem starem in izvoženem potu lepo komodno naprej. Spominjamo se, da se je o vsem tem razpravljalo celo v občinskem svetu zaradi znane Waldhauserjeve afere. — Od tistega časa je steklo že mnogo vode po Dravi, a ostalo je vse pri starem. Pri takem gospodarstvu ni čuda, če padamo iz ene afere v drugo. Morda se posreči novemu občinskemu svetu dr. Rosini, od katerega se mnogo pričakuje, da vsaj deloma potegne zavožen voz občinskega gospodarstva iz blata, in pride vsaj do kakega pravega nadzorstva občinskega gospodarstva. Do sedaj ga ni bilo in ga ni.

Naši demokrati so se zadnje čase v svojem lističu pošteno vrgli zopet na radikalijo. Menda jim zopet teče voda v grlo, kljub »lepo uspelim« občnim zborom njihovih redkih krajevnih političnih organizacij zunaj po deželi. Zato pogrevajo stare laži, da so se radikali že pred volitvami zvezali z Nemci za ceno naših narodnih in kulturnh pridobitev. Samo njim se je zahvaliti, da je ostalo vse pri starem in nismo zgubili še gledališča, mariborske koče in bogzna kaj še. Menda so že pozabli, da so bili Nemci nastopili sami in so dobili po zaslugi slovenskih strank, ki so vse udrihale po docela neznanih radikalcih z brezprimerno vehemenco svoleg Schauerja. Zdaj se pa baje zopet sklepajo kupčije na našo kožo v Beogradu. Vsaj demokrati to vedo. Oni se pač najbolje spoznajo pri podobnih kupčijah še izza časa, ko so imeli vso politično moč v Sloveniji in tudi nekaj veljave in besede celo v Beogradu. Zato je treba zopet biti narodno plat zvona, da se bodo potem zopet lahko postavili v pozo edinega rešitelja naših narodnih interesov.

Sicer pa imajo gospodje pri »Taboru« velike skrbi. Zelo jih skrbi, s kom se bodo zvezali radikali v parlamentu, ker se turški živelj iz Makedonije izseljuje in bo džemijetu zmanjkalo volilcev. Sploh pa se tolažijo s tem, da se do tistega časa tudi vsa radikalija preseli proti vzhodu v bajno deveto deželo. Takrat bodo pa seveda prišli zopet na krmilo in do vladnih jasli naši demokrati, katerim je večen obstanek in razcvit pogodbeno zajamčen v knjigi strankarskega življenja naše države. Oh, srečni časi, kje ste še in kedaj se povrnete! — Škoda le, da sedanj rod ne bo več tega doživel, ker je žal prekratka doba človeškega življenja.

Naši klerikalni poslanci so zopet porabili kratke parlamentarne počitnice in so šli »na delo med ljudstvom«. Čutijo, da je ljudstvo nezadovoljno z njihovo abstinenčno politiko, zato ga je treba potolažiti vsaj z lepimi frazami o raju, ki čaka ljudstvo v Koroščevi avtonomiji in v Žebotovi lastni kasi. Zato delajo na vse kriplje, da zbrišejo v ljudstvu veliko nevoljo o taki politiki. Klerikalci so po svojem številu vsaj v Sloveniji, vsemogočni, pa niti kuluka ne morejo odpraviti, niti enega novega bremena preprečiti. Zato ni čuda, če se pojavljajo dvomi pri volilcih v tej močni stranki. Ni čudno, če se spominjajo obljub ob voltvah, ki so n bodo ostale nelzpolnjene. Mesto, da se Korošec ukvarja z neresnim Radićem in njegovimi pristaši, naj bi se rajši več pobrigal za lastno ljudstvo in za svoje volilce. Resno se bojijo, da je šel dr. Korošec že predaleč in bo Radić tudi njega potegnil v svoj politični labirint od koder ni izhoda.

Zato je treba delati z vso paro. Zato številni shodi, zato občni zbor 28. t. m. klerikalne županske zveze v Celju, zato tudi zadružni tečaji po vseh sodnih okrajih Štajerske, Prekmurja in Koroške v mesecu novembru. Pri vseh teh prireditvah bodo pa seveda največ trpel Srbi in med njimi samoobsebi umevno radikali samo zato, ker so na vladi. Naši klerikalci so mojstri in imajo tudi iz strokovne županske zveze, ali pa iz zadružnega vprašanja napraviti strankarski politikum. Kdor zna pa zna.

Ta teden se je končal proces proti orjunašema, ki sta svoj čas napadla »Stražinega« urednika, Godca. »Straža« je povsem zadovoljna s precej ostro obsodbo in obeta, da se bodo v kratkem nadaljevali tudi drugi procesi proti pristašem »Orjune«, ki so svoj čas počenjali take nerodnosti, da se Bogu usmili. Mi smo že takrat svarili pred zlorabo nacijonalne ideje v strankarsko osebne svrhe in opozarjali na posamezne izrodke, ki so se vršili, ali vsaj pripisovali na račun mlade in v jedru zdrave in potrebne organizacije. Pa bilo je vse zaman. Zdaj pa prihajajo naravne žrtve. Prve so že tu, druge pa še slede. Škoda jih je, kakor je škoda vsakega posameznika, ki zgublja moč in energijo na nepravem mestu in v nepravi smeri. Še bolj kakor teh žrtev je pa škoda dobre in zdrave ideje, ki se je na ta način umazala in diskreditirala za dokaj časa. Treba bo mnogo dela in truda, da se popravijo v mladi prešernosti in neizkušenosti storjeni pogreški in da postane »Orjuna« tudi pri nas to, kar bi morala in bi lahko bila že iz vsega početka, namreč: **Neomadeževana nositeljica in neustrašena ožigalica narodne in državne misli brez vsake strankarske primesi in zlorabe.**

Pismo prijatelja v Paradiž.

Dragi moj! »Stoji, stoji Ljubljan'ca, Ljubljan'ca dolga vas!« Pesem je stara, v njej povedana resnica v njej povedana resnica pa še danes velja. Imamo sicer univerzo v Ljubljani, toda vsi skupaj ne vemo, kaj bi ž njo. In ker ne vemo, jo pač vlačimo po časnikih. Ako bi luščili le koruzo in rezali zelje na jesen, bi jo obirali pri tej priliki, ker pa je naša »dolga vas« že toliko »napredna«, da premore vrsto političnih dnevnikov, jo rešetamo po njih. Kaj naj bi sicer res počeli ž njo?!

Je zadeva res imenitna in važna, zato Ti jo sporočam in Te prosim, da mi pri priliki poveš svoje mnenje. Tukaj so akademiki na sestanku protestirali proti ukinitvi medicinske in teološke fakultete, glede teološke pa je del akademikov pripomnil, da si dovoli ohraniti svoje principijelno stališče. Pa je šel neki gospod doktor filozofije in napisal v političen dnevnik obramben članek v prid teološke fakultete. Priznati moram, da je storil teologom boljšo uslugo, nego bi si je mogli želeti; prekosil je naravnost način teološkega dokazovanja!

Ali je teologija sestaven del univerze? — To je bilo vprašanje, ki ni več novo. Nekateri pravijo: da, drugi: ne! Ta gospod je na strani prvih! Zasaj? Poslušaj!

Teologija ima dogme, znanost tudi — pravi on. Nekaj je pozabil. Po mojih mislih je tako: Teologija podrejuje dogmam vse. Zanjo so dogme večne neovrgljive. Ali se podrediti dogmi, ali poginiti? — A znanost! Znanosti dogme (postulati) niso večne, niso neizpremenljive, ampak nasprotno! — Kakor hitro je znanstveno dokazano, da je bil kak postulat gmoten, ga znanost zavrže ter se oprime novega ter skuša operirati ž njim, vendar spet ne kot z nezmotljivostjo, temveč kot z znanstvenim rezultatom, ki velja samo dotlej, dokler ga nadaljna znanstvena raziskavanja ne ovržejo. Povej mi no: Ali je kdaj kaka znanstvena organizacija poslala koga pod rušo, če je imel drugačno znanstveno naziranje nego ona? In narobe? Ej, ej! —

Nadalje pravi g. doktor, da pozna tudi vsakdanje življenje dogme in da smo vsi ljudje odvisni od njih. Toda, povej mi no, kaj to briga univerzo, kaj teološko fakulteto in kaj vprašanje, je li ona upravčena tvoriti sestavni del univerze?

Tako je torej tule streljal gospod doktor mimo cilja. Temu se nazadnje ne smeš čuditi, kajti gospod ne loči prrincipa od oportunitete. Zato je v svojem zagovoru v prid teološke fakultete poudarjal, da najslednja zato ostane sestavni del univerze, ker tam duhovniški naraščaj lahko dobi širšo in temeljitejšo naobrazbo. Čisto res. A kaj ima to opraviti z znanstvenim principom?

Potem bi še bilo poglavje o kontroli. Po mojem mnenju je res samo to, da je nekaterim ljudem kontrola krvavo potrebna. Žal je tisti navadno ne marajo. Kako naj pa kolegija kontrolira znanost, tega ne vem. Ako je v nebesih znano, mi sporoči. Še manj vem. Kako naj znanost kontrolira teologijo... To je gospodu najbrže ušlo samo zaradi lepe vzporednosti. Morda se je tudi zabaval pri tem, česar mu seveda ni mogoče zameriti.

Mislim, da sem ti povedal v glavnem vse. Če sem kaj izpustil, Ti ni treba biti žal. Na koncu Te samo še prosim, da mi sporočiš, kaj misliš Ti glede traktiranja internih univerzitetnih vprašanj po političnih dnevnikih? Jaz mislim, da to lahko urede unverze same, zgodovinski razvoj jih bo pa podpiral. — Ne bodimo šolobarde, ali ne?!

Pozdravljen!

Tvoj

Tone Zemljan.

Iz prosvetnega življenja.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI.

DRAMA:

Začetek ob 8. uri zvečer.

21. oktobra, nedelja: »Ugrabljene Sabinke«. Izven.
22. oktobra, pondeljek: »Kar hočete«, R. A.
23. oktobra, torek: zaprto.
24. oktobra, sreda: »Danes bomo tiči«. — Red D.
25. oktobra, četrtek: »Azazel«. Eed E.
26. oktobra, petek: »Smrt majke Jugovića«, Red C.
27. oktobra, sobota: »Gospa z morja«, gostuje ga. Marija Vera. Red F.
28. oktobra, nedelja: »2×2=5«, Izven.
29. oktobra, pondeljek: »Gospa z morja«, gostuje ga. Marija Vera. Red B.

OPERA.

Začetek ob pol 8. uri zvečer.

21. oktobra, nedeja: »Prodana nevesta«. — Izven.
22. oktobra, pondeljek: zaprto.
23. oktobra, torek: »Novela od Stanca, Zapečatenci«. Red F.
24. oktobra, sreda: »Aida«. Red B.
25. oktobra, četrtek: »Nikola Šubic Zrinjski«. Red A.
26. oktobra, petek: zaprto.
27. oktobra, sobota: »Evgenij Onjegin«. — Red E.
28. oktobra, nedelja: »Psoglavci«. Izven.
29. oktobra, pondeljek: zaprto.*

— **Operna predstava po znižanih — ljudskih cenah.** Danes, v nedeljo zvečer se poje v operi Smetanova »Prodana nevesta«. Marinko poje g. Lewandovska, Janka g. Kovač in mešetarja Kecala g. Zathey. Ostale vloge so v rokah gdč. Kattnerjeve, Matačičeve in Ropasove ter gg. dr. Riga, Šublja, Medvena, Mohorča in Drenovca. Na to predstavo opozarjamo prav posebno tudi obiskovalce z dežele. — Predprodaja vstopnic pr dnevni blagajni v operi.

Drama vprizori v nedeljo zvečer veseloigro »Ugrabljene Sabinke«, v kateri igra vlogo gledališkega ravnatelja g. Boris Putjata, ki po težki bolezni nastopi prvič zopet na našem dramskem odru. Vlogo Zvezdana je prevzel g. Gregorin, vse ostale vloge pa so v oni izvrstni zasedbi, ki je tekom lanske sezone žela vseobči uspeh.

— **Poziv vsem slovenskim oblikujočim umetnikom.** Strokovno udruženje Jugosl. obl. umetnkov je priobčilo meseca maja t. l. v slovenskih dnevnikih poziv umetnikom k udeležbi pri umetnostni tekmi povodom osme olimpijade v Parizu. Vsi umetniki, bodisi arhitekti, slikarji ali kiparji, ki se nameravajo udeležiti te umetniške konkurence, dobe potrebne podatke pri tajništvu SOJOU na tehniški srednji šoli v Ljubljani. V glavnih potezah naj služijo gospodom, ki se za stvar zanimajo, sledeče informacije: Vsa dela morajo imeti sportni značaj. V poštev pridejo torej načrti za vse vrste sportnih prostorov in stavb, slike in kiparska dela vseh tehnik, s katero si bodi vsebino, ki je inspirirana od sportne ideje. Kiparska dela so pa omejena na plakate in medalije. Dela treba do 15. decembra t. l. prijaviti na adreso: Comité Olympique Français 30, rus de Grammont, Paris (2e). Vpošiljatev del se vrši na stroške razstavljalca ter morajo biti vsa dela med 15. marcem in 15. aprilom 1024 v Parizu. — Razstava sama — ki pa ne bo komercijalnega značaja — se bo vršila od 15. maja do 27. junja 1924. Mnogočlanska juryja, sestavljena iz sportnikov in umetnikov iz vseh držav, bo izbirala dela za razstavo in bo koncem razstave priznala trem najboljšm delom iz vsake panoge po 3 nagrade. (Zlato srebrno in bronasto). Jugoslovenska zastopnika v Juryji sta gospoda Gjukić in Bučar iz Zagreba.

— **Strokovno udruženje jugosl. obl. umetnikov** je prejelo po posredovanju češkoslovaškega konzulata v Ljubljani več krasnih umetniških revij v dar. Odbor se tem potom gospodu konzulu najlepše zahvaljuje. Istočasno naznanja vsem članom, da so imenovane revije kakor tudi zbornik za umetnostno zgodovino članom na razpolago v prostorih glasbene čitalnice (poslopje Glasbene Matice, uhod iz Gosposke ulice, II. nadstr.)

— **Slovenska umetnostna razstava v Hodoninu.** Z ozirom na razna vprašanja javlja odbor SUJOU vsem slovenskim umetnikom ponovno, da se ta razstava vrši spomladi 1924. Natančnejša navodila bodo pravočasno priobčena v listih

---

Naš novi roman

Gompači in Komurasaki,

ki ga je spisal slavni češki pisatelj Julij Zeyer, bo začel izhajati v kratkem v »Jutranjih Novostih«.

Roman se godi na nesrečnih tleh, ki ih je pravkar zadela strahovita potresna katastrofa, namreč v Tokiu in okolici. Že vsebina tega prelepega romana je izredno prevlačna, tako da jo čitamo z veliko napetostjo; poleg tega pa nas pisatelj, ki je temeljito študiral Japonsko, seznanja na tako prijeten način s kraji, z življenjem, z vsemi krasotami, s slavnostnimi, z običaji na Japonskem, s poezijo japonske duše, skratka z vsem, kar bi radi poznali in vedeli. Kako krasno nam opisuje — človeku, kot da je sam osebno navzoč — slavnosti! S štirimi glavnimi japonskimi slavnostmi se seznanimo; to so: slavnost očiščevanja telesa in duše, vrnitve pomladi v Tokiu, poletnega zapada v Jedi in slavnost umrlih. In vse to je tako zanimivo vpleteno v dejanje romana, da se človeku zdi, da se je za nekaj ur preselil na Japonsko in vse to preživlja.

To ni roman, kakor jih čitamo dan na dan po časopisih, ampak roman, ki je visoke literarne vrednosti, pri tem pa ga vsadko lahko razumljivo čita v zabavo in pouk od kraja do konca z rastočo napetostjo in z rastočim užitkom. Sicer pa jamči že ime Zeyerja, velikega pisatelja in pesnika, za prvovrstno delo.

KONZULATI V LJUBLJANI.

Gen. konzulat Č. S. R.: Breg št. 8./I.

Francoski konzulat: Ljub. kreditna banka, Dunajska cesta.

Hon. konzulat Belgije: Urad Ljublj. velesemnja.

Avstrijski konzulat: Turjaški trg 4/II.

Italijanski konzulat: Zrinjskega cesta 3-I.

Dnevne novosti.

— **Izpremenba v državni službi.** Za inspektorja I. kl. v direkciji rečnega prometa v prometnem ministrstvu je postavljen Atilij Meneto; za uradnika I. razr. istotam Nikolaj Kopač, in za uradnika II. r. Pavel Petrašek in Bogdan Ercegovac.

— **Imenovanje.** Pokrajinska uprava za Slovenijo je imenovala članom izpraševalne komisije za obče osnovne in meščanske šole v Ljubljani g. Adolfa Robida, profesorja na moškem učiteljišču v Ljubljani.

— **Za okrožne zdravnike** so bili imenovani: Dr. Artur Hronovsky za zdravstveno okrožje Poljčane; dr. Evgen Jaeger za zdravstveno okrožje Podčetrtek; dr. Fran Svetina za zdravstveno okrožje Št. Jurij ob j. žel.; dr. Ciril Cirman za zdravstveno okrožje Št. Vid nad Ljubljano, in dr. Maks Michellitsch za zdravstveno okrožje Velike Lašče.

— **Društvo »Soča« v Ljubljani** poziva svoje člane, da se udeleže pogreba nenadoma preminulega, društvo nad vse ljubečega, neumorno delavnega, uzornega in posnemanja vrednega, idealnega člana in podpredsednika Joška Cveka, ki se bo vršil v pondeljek popoldne dne 22. oktobra 1923 iz Škofje ulice (Tabor) na pokopališče pri Sv. Križu. — Predsedstvo.

— **Predsednik direktorija in duševni vodja »Orjune«** g. dr. Mirko Kosolija je podal ostavko na svoje mesto v nacijonalistični organizaciji.

— **Predavanja na zagrebški univerzi** so začela prošli teden s tradicijonalno službo božjo v cerkvi sv. Katarine. Število slušateljev je primeroma isto kot lansko leto. Na pravni fakulteti je število slušateljev v primeri z lanskim letom precej padlo, prirastek pa se opaža na filozofski fakulteti. Veliko zanimanje vlada za visoko šolo za promet in trgovino. Ta fakulteta ima letos največ slušateljev. Nenavadno malo število slušateljev je vpisanih na šumarski akademiji in na veterinarskem oddelku, dasi se tej stroki obeta v naši državi lepa prihodnjost. O ukinjenju pravoslavne teološke fakultete še ni nobenih odlokov iz Beograda in so se predavanja redno začela. V splošnem se slušatelji precej pritožujejo zaradi draginje, zlasti kar se tiče stanovanj. Stari in novi dijaški dom sta sicer sprejela v svoje varstvo precej siromašnih akademikov, toda še najmanj toliko potrebnih jih je moralo drugod iskati stanovanja. Za hrano skrbi centralna akademska menza, kjer dobijo akademiki dnevno hrano za 15 Din.

— **Redukcija pri naši komisiji v Wiesbadnu.** Pri naši reparacijski komisiji v Wiesbadnu je bilo zadnji čas premeščenih več uradnikov. Nekaj jih je od teh nastavljenih pri ministrstvu notranjih del, nekaj uradnikov pa se bo po potrebi nastavilo pri raznih poslaništvih v tujih državah.

— **Žalni dan** je praznovalo 19. t. mes. Udruženje vojnih invalidov po celi kraljevini za padlimi in umrlimi vojaki invalidi in dobrotniki. V ljubljanski stolnici se je vršila v ta namen črna maša, ki jo je daroval ob asistenci preč. g. kanonik Šiška. Navzoče so bile številne deputacije civilnih uradov, posebno polnoštevilno pa oficirski zbor. Tudi korporacije, društva, občinstvo in vojni invalidi so se udeležili v velikem številu žalne maše. Pokojnike je predstavljal med gorečimi svečami postavljen katafalk. Izvršni odbor Udruženja vojnih invalidov v Ljubljani se tem potom najlepše zahvaljuje vsem zastopnikom civilnih, vojaških in drugih uradov ter korporacij in vsemu cenj. občinstvu za prisostvovanje pri žalni prireditvi, ker so s tem pokazali globoko sočustvovanje do slavnih padlih in umrlih borcev. Zahvaljuje se tudi g. Premrlu za lepo žalno petje s spremljevanjem orgel.

— **Zamena uslužbencev-tujcev.** Ministrstvo trgovine in industrije je poslalo na razna večja podjetja okrožnice, v katerih priporoča podjetnikom, naj v najkrajšem času odpuste iz službe uradnike in mojstre, ki so rojeni v inozemstvu in niso naši državljani ter naj jih nadomeste z domačini, ki so zmožni in pogosto ne morejo dobiti primernega dela. Izvzete so le one stroke, v katerih so zaenkrat tujci vsled pomanjkanja domačih izvežbanih moči nenadomestljivi.

— **Izseljencem.** Izseljeniški komisarijat naznanja, da je kvota — 6426 oseb — za severoameriške Zedinjene države že izčrpana. Zato naj do prihodnjega leta nikdo ne vlaga prošenj za izselitev v omenjeno državo. Prošnje, ki so ostale nerešene, se bodo vrnile. Istotako se bo vrnil denar, kar ga je kdo plačal v naprej.

— **Prodaja potopljenih ladij.** Finačno ministrstvo je na predlog generalne direkcije domen sklenilo, da se začne s prodajo treh ladij, ki so bile potopljene v Jadranskem morju in sicer: jahte Rumija, lastnina pokojnega kralja Nikole, parnika Dag, lastnine Francije in Garibaldija, lastnine italijanske mornarice. Država si pridrži pravico, da odkupi orožje, ki bi se eventuelno našlo na teh potopljenih ladjah.

— **Največji predvojni srbski parnik** »Car Nikolaj II.« je priplul v Beograd. Parnik je bil zgrajen v Kaštelu in izročen svojemu namenu l. 1898. Celih 15 let je plul po Donavi, dokler ni leta 1914 zadel na mine, vsled česar je postal neraben. L. 1916 so ga Avstrijci odvlekli v Regensburg, kjer je ostal nepopravljen do preteklega leta. Lansko leto se je pa zanj zavzelo Srbsko parobrodno društvo in ga dalo temeljito prenoviti. Na parniku, ki je popolnoma moderno urejen, se nahajajo elegantni saloni z vsemi mogočimi udobnostmi. Parnik bo imel prostora za 700 potnikov in za tri vagone blaga.

— **Nov tovorni kolodvor v Zagrebu.** Prometno ministrstvo je izdalo odredbo, da se uvede razlastitveno postopanje nekaterih zemljišč, ki jih bodo morali lastniki odstopiti za zgraditev novega tovornega kolodvora v Zagrebu. Ogled na licu mesta se bo vršil dne 9. prih. meseca.

1,000.000
dolarski film
„Tarzanov sin“
pride v
Kino „Matica“.

— **Žična železnica Drniš—Šibenik.** Kakor poroča prometno ministrstvo, so načrti za žično železnico Drniš—Šibenik že zgotovljeni in da se bo v kratkem začelo s postavljanjem opor in postajami. Te dni dospe v Šibenik veščak za žične železnice nemški inžener Pleicher.

— **Novi mostovi čez Donavo.** Zadnje mesece izdeluje posebna komisija potrebne načrte za zgraditev dveh mostov čez Donavo, ki bi omogočila boljšo zvezo Srbije z Banatom. Prvi most med Beogradom in Pančevim bo vodil čez Donavo in Temeš in bo dolg poldrugi kilometer. Drugi most pri Semendriji bo pa dolg 1200 m. Stroški za oba mostova so proračunjeni na 480 milijonov dinarjev.

— **Kumanovske razglednice.** Odbor za odkritje spomenika kumanovskim žrtvam je izdal prvo serijo razglednic kumanovskih junakov. Serija obsega 25 razglednic. Knjigarji in preprodajalci dobe 25% popusta.

— **Nočna lekarniška služba v Ljubljani** se vrši z današnjim dnem v enakem redu kakor do sedaj, le z razliko, da začne lekarna z nočno službo v soboto zvečer ob 7. uri in konča drugo soboto ob 7. uri zvečer. Lekarna, ki ima nočno službo, se zapira ob 8. uri zvečer. V času od 8. ure zvečer do 8. ure zjutraj izdajajo se samo zdravila na zdravniški recept, torej le v nujnem slučaju, na kar se občinstvo opozarja.

— **Med ponočnjaki** se pripete večkrat neprilike, ki bi podnevi gotovo izostale. Pisarniški poduradnik Drago Kreč pri južni železnici, si je prižigal v Bohoričevi ulici cigareto. Pri tem je glasno zaklel »bemti mater«. Slučajno je prišel mimo zobotehnik Joško Kavčič, ki je mislil, da velja psovka njemu in je udaril brez vsakega vprašanja Kreča tako, da je padel ta po tleh in se poškodoval pod levim očesom.

— **Neprilika na cesti.** Šofer pri stavbenem podjetju Dukič & Comp., France Perman, Čehoslovak, je srečal s svojim tovornim avtomobilom na Celovški cesti v Šiški dvovprežni voz, na katerem se je peljal posestnik in gostilničar v Sp. Šiški, g. Seidl. Ko je šofer opazil, da se konji plaše, je začel ustavljati in je končno tudi ustavil svoj avto. Toda bilo je že prepozno. Konja sta skočila v stran in prevrnila voz v cestni jarek. Seidl je pravočasno odskočil, razjaril pa se je v hipni jezi tako nad šoferjem, da je skočil k njemu, ga sunil dvakrat z roko v prsa in ga udaril z bičevnikom po glavi. Ker Perman nima vidnih poškodb in Seidl prizna, da je storil to v silni razburjenosti, kar je pač verjetno, poravnava pač ne bo težka.

— **Neznana goljufica** je ogoljufala v Ljubljani zobotehnika Hipolita Bilina za 2700 Din in pobegnila brzkone na Primorsko.

— **Kolo** znamke »Es-ka«, št. 95.275, črno pleskano, vredno 3000 Din, je bilo ukradeno na Poljanski cesti mesarju Ivanu Javorniku.

— **V Creti** je bilo ukradeno iz stanovanjske sobe pos. Antona Dežnikarja: 4 zlati prstani, 1 poročni in 3 z raznimi kamni, 3 ženske in 1 moška srebrna ura, pozlačena ženska verižica, 9 srebrnih kron, 2 zlati broži in rujav kosmat klobuk. Skupna škoda znaša okrog 4000 Din.

— **Cerkveni rop na Ljubični.** Neznani roparji so vlomili v noči 18. oktobra v cerkev na Ljubični. Vdrli so v tabernakelj in ukradli dva medena pozlačena keliha s pokrivali, vredna preko 2000 Din. Poleg tega so napravili vlomilci še za 500 Din škode na vratcih in oknih, kjer so razbili par lepih šip.

— **Na Zagradu** je bilo vlomljeno v vilo Rafaela Salmiča. Tatovi, ki so vdrli skozi okna, so odnesli flobert-puško, dvocevko, daljnogled »Zeis«, 5 rjuh, volneno odejo in steklenico ruma, v skupni vrednosti 5000 dinarjev.

— **Razpisano je babiško mesto v javni bolnišnici v Celju.** Natančneje glej Uradni list št. 97 z dne 20. oktobra 1923.

— **Usodna posledica brezbrižnosti starišev.** Posestniku Andreju Veber na Zg. Senici je obolela njegova 15-letna hčerka na griži. Mesto, da bi bil mož poklical takoj zdravnika, je naznanil samo županstvu, da mu je otrok obolel, zdravnika pa ni poklical, ker je čakal, po lastnem zatrdilu, na uradnega zdravnika. Dekle je postajalo vedno slabše, toda oče je poklical mesto zdravnika duhovnika, ki je otroka previdel. Slučajno je zvedel o tem zdravnik, ki obiskuje tudi papirnico v Goričah in obiskal bolnico. Odredil je, da so odpeljali otroka v ljubljansko bolnico. Toda bilo je žal že prepozno, in otrok je že drugi dan umrl. Po izjavi zdravnika dr. Drča bi bila deklica gotovo okrevala, če bi bil poklical oče zdravnika pravočasno. Poleg tega je zakrivil mož še nadaljno brezbrižnost, ki bi postala tudi lahko usodna. Kljub strogi odredbi zdravnika ni razkužil mož sobe in postelje, kjer je ležala bolna hčerka. — Andreja Vebra so naznanili drž. pravdništvu in bo dobil za svojo brezbrižnost primerno plačilo pred senatom deželnega sodišča.

— **Celjske novosti.** Žalni dan za padlimi in umrlimi vojaki svetovne vojne so invalidi 19. t. m. praznovali z žalno službo božjo v farni cerkvi, katere so se udeležili zastopniki vojaških in civilnih oblasti. Danes v nedeljo 21. t. m. pa se vrši v korist invalidom, vdovam in sirotam cvetlični dan. — Sokolska tombola, katera bi se imela vršiti danes v nedeljo dne 21. t. m., je preložena na prihodnjo nedeljo 28. t. m. — V mestnem gledališču se vprizori danes ob 20. uri izven abonementa veseloigra »Pri belem konjičku«. — Vlom. Neznani vlomilci so v eni zadnjih noči vlomili v hišo g. R. Salmiča pri vinogradu v Zagradu. Odnesli so raznih stvari v precejšnji vrednosti. Za zlikovci ni sledu. Zadnji čas se tatvine in vlomi pri nas zopet pogosteje pojavljajo, ne da bi se posrečilo vlomilce izslediti. Gre najbrže za kako organizirano vlomilsko in tatinsko bando. — Mestni proračun za 1924 je že sestavljen in izkazuje 3 milijone 800.000 Din primanjkljaja. Med kritjem so za enkrat nastavljene davščine, kakor za leto 1923. Finančni odsek pa bo moral najti ravnotežje med dohodki in ogromnimi izdatki. — Predavanje. Na Ljudskem vseučilišču bo jutri v pondeljek ob pol 20. uri imel zanimivo predavanje primarij g. dr. I. Raišp. Predaval bo »O alkoholizmu«. Začetkom meseca novembra pa se prične knjigovodstveni tečaj, za katerega se vrši zadnje vpisovanje jutri ob priliki predavanja. — Avtomobil je na Mariborski cesti povozil sina g. Knavsa ter ga lahko poškodoval.

— **Nov matematičen aksijom.** Iz Maribora poročajo: Navzeno se trdi, da je opravilo stanovanjskih uradov jako neprijetno, toda iz sledečega resničnega dogodka lahko cenjeni bralci spoznajo, da temu ni tako, ampak da je poslovanje teh uradov zelo duhovito. V mariborskem n. pr. ni nobenega veščaka-matematika in vendar so postavili dosedanje matematične resnice na glavo in uradno dekretirali epohalno novost, da je nič več kot ena in šest manj nego tri. Posnemajte neverni Tomaži! Za neko prazno stanovanje s štirimi sobami sta prosila J. in A. Oba pripadata istemu stanu. J. ima soprogo in sinčka ter je srečen posestnik stanovanja z dvema sobama. A. je tudi oženjen in je oče štirih otrok, od katerih obiskujeta dva srednje šole. Stanovanja nima nobenega, marveč sam osebenkaje pri neki sorodnici, žerjico z mlajšima otrokoma prevetuje v nekem pohorskem gnezdu, starejša sina pa okušata kruh študentovskih mamic. Navzlic temu pa je bilo omenjeno stanovanje dodeljeno J. z razlogom, da ga bolj potrebuje kakor A. Umevno je, da je najdena resnica zelo povzdignila ugled naših uradov.

— **Mariborske novosti.** V petek je dospel v Maribor transport 30 jugoslovenskih družin, ki so se morale vrniti vsled pomanjkanja dela v Češkoslovaški v domovino. Pričakujejo se nadaljnji transporti. Pa tudi iz Nemčije, kjer vlada velika brezposelnost, se vračajo dnevno posamezniki in cele družine. — Prihod češkoslovaških industrijalcev v Maribor, ki potujejo po Jugoslaviji, je določen na 23. t. m. Češki gostje, okrog 70 po številu, med njimi 10 dam, dospejo v Maribor z brzovlakom ob 14. uri 45 min. — V minulem tednu je umrlo v Mariboru devet oseb, od teh štiri moškega in pet ženskega spola. — Nedeljsko lekarniško službo ima prihodnji teden lekarna pri Sv. Arehu na Glavnem trgu. Zdravniško nedeljsko inspekcijsko službo pa dr. Vilko Marin v Razlagovi ulici. — Upravnik tukajšnje carinarnice g. Trošt je prejel nagrado 250 tisoč dinarjev, ker je leta 1919 kot carinski uradnik v Mariboru zaplenil nekaterim Židinjam 19 kg napoleondorov, katere so skušale v avtomobilskih pnevmatikih in v vagonih iztihotapiti iz naše države. — V pondeljek 5. novembra t. l. ob pol 11. uri dopoldne priredita virtuozinja na gosli Fanika Brandlova in pianist Ciril Ličar v Götzovi veliki dvorani matinejo za šolsko mladino vseh mariborskih šol od petega osnovnošolskega razreda navzgor. Za šolski koncert se bo pobirala v šolah prostovoljna vstopnina po dva dinarja v prid pomladka Rdečega križa v Mariboru. Istega dne zvečer ob 8. uri se vrši v veliki Götzovi dvorani velik koncert z izbranim sporedom. Na ta koncert se opozarjajo zlasti javni nameščenci, ker je zanje znižana vstopnina za eno tretjino običajnih cen. Uradništvo bo dobilo zaželjene vstopnice pri svojih uradnih predstojnikih. Občinstvo se že sedaj opozarja na ta dva krasna koncerta, ki bosta gotovo nudila izreden umetniški užitek.

— **Ptujske novosti.** Pretekli torek se je vršil v Narodnem domu sestanek v svrho ustanovitve odbora, ki bi imel nalogo vzdrževati redna, javna in skupna predavanja in eventuelno pripravljati tla za ustanovitev ljudske univerze v Ptuju. Otvoril je sestanek akademik Kasper, ki je obrazložil v svojem govoru namen s svoje strani sklicanega sestanka: skrbeti je treba, da predavanja, ki so jih pričeli prirejati ptujski akademiki, ne bodo zaspala in da je radi tega treba ustanoviti kak forum, ki bo ptujskemu prebivalstvu še vnaprej nudil duševno hrano. Razvila se je deloma zelo živahna debata, katere so se udeleževali zlasti g. dr. Mrgole, dr. Travner, g. Komavli, akademik Sluga, g. dr. Šalamun, g. dr. Horvat in učitelj Peček. Po večini so bili govorniki mnenja, da je vzpričo razcepljenosti našega občinstva nujno potrebno, da prirede ptujska kulturna društva skupna predavanja, kajti le na ta način je podana važnost uspešnega in velikopoteznega razvoja ljudskih predavanj. Končno je bil sprejet soglasno predlog g. Komavlija, da se stopi v stik z vsemi kulturnimi društvi v Ptuju v svrho ustanovitve meddruštvenega odbora, ki bi imel nalogo prirejati skupna predavanja in eventuelno tudi pripravljati tla ljudskemu vseučilišču. Pozdravljamo ta kulturno-važni načrt in upamo, da se bodo našli idealni ljudje, ki še niso utonili v morju suhega materijalizma, da sprejmejo z veseljem to misel in da ji pripomorejo do razcveta, kar ne bo v najmanjšo korist našega naroda! — V nedeljo dne 28. t. m. priredi Sokol v Strnišču prilikom otvoritve sokolske dvorane veliko veselico, katere čisti dobiček je namenjen nabavi telovadnega orodja. Predpoldne se vrši zborovanje, popoldne akademija ob sodelovanju ptujskega Sokola. Razun tega se vrši tudi skupni obed, za katerega pa se je treba pravočasno prijaviti pri starosti g. Ogorelcu v Strnišču pri Ptuju.

— **Zahtevajte** povsod našo domačo Kolinsko cikorijo izvrsten pridatek za kavo.

— **Opozorilo.** Tvrdka K & R. Ježek, Maribor, Meljska cesta 103, centrala Blansko, rep. Č. S. R. izdeluje vsakovrstne poljedelske stroje, transmisije za tovarne, kompletne opekarne, žage, mline, motorje, parne lokomobile, sušilnice itd. ter se cenjeni čitatelji našega lista na to tvrdko opozarjajo.

— **Opozorilo!** Cenjeno občinstvo se opozarja na staro, znano, popolnoma prenurejeno in moderno opremljeno restavracijo in kavarno »Tratnik«, s priljubljeno cigansko godbo. Več v današnjem oglasu!

— **»Bestia« v Kinu Matica** se predvaja od danes do srede 24. t. m. Cenjeno občinstvo se opozarja, da igra glavno vlogo v tem filmu divna krasotica Ila Loth.

— **Industrija preprog iz Osijeka,** ki je na tukajšnjem trgu že dobro poznana in ima tu v Ljubljani lepo število vzorcev, naznanja sl. občinstvu, da priredi v začetku novembra specijalno razstavo preprog lastnega izdelka. Pri tej priliki bo razstavljenih tudi nekoliko originalnih perzijskih preprog. Ker je omenjena firma tukaj že dobro poznana in je nakupovanje preprog stvar osobitega zaupanja, prosimo, da sl. občinstvo z naročili počaka. O priliki razstave bo prisoten sam lastnik g. Neuhaus, ki bo tudi osebno sprejemal naročila. Dan otvoritve razstave bo pravočasno naznanjen potom tuk. listov.

Iz društvenega življenja.

— **Začetek predavanj v društvu »Soča«.** Kakor v pretekli sezoni, prične tudi letos društvo »Soča« s ciklusom predavanj in sicer se bo vršilo prvo predavanje — radi prireditve športnega društva »Primorje« mesto 3. šele v soboto, dne 10. novembra t. l. v salonu »pri Levu«. — Z zadoščenjem in ponosom obvešča odbor »Soče« svoje člane in društvu verno občinstvo, da je za tekočo sezono obljubilo svoje sodelovanje že lepo število odličnih predavateljev, katerim bodo brezdvomno sledile še druge, na tem polju priznane osebnosti, s čemur je že vnaprej zagotovljen moralni uspeh teh, občinstvu toli priljubljenih prireditev.

— **Poziv postajnim odpravnikom** državne in bivše južne železnice! Radi važne stanovske zadeve sklicujemo za četrtek, dne 25. t. m. ob 10. uri v restavraciji »Novi svet« sestanek, na katerega radi važnosti in nujnosti vabimo vse službe proste tovariše! — Več postajnih odpravnikov.

— **Srbsko-hrvatski tečaj »Bratstva«** se je otvoril v četrtek 18. t. m. v šoli na Grabnu. Redni pouk bo vsak torek in četrtek od pol 7. do pol 8. ure zvečer. V torek se še sprejemajo novi učenci. — Načelnik.

— **Pisna šola »Bratstva«** se otvori v pondeljek 22. t. m. ob 8. uri zvečer v areni Narodnega doma. Prigiase sprejema tajnik Kravos v Narodnem domu. — Odbor.

Sport in turistika.

— **Prvenstvene nogometne tekme.** Na igrišču Ilirije se nadaljujejo danes prvenstvene tekme. Ob tri četrt na 14. uro igrata Primorje in Akademski SK ter ob pol 16. uri Ilirija in Hermes. Rezervna moštva nastopijo dopoldne in sicer Primorje:LASK ob 9. uri, Ilirija:Hermes ob pol 11. uri. — Tekma Ilirija:Hermes zaključuje jesensko prv. sezono I. r. v Ljubljani. Hermes bo gotovo napel vse sile, da doseže čim častnejši rezultat. — Tekma Primorje:LASK je za placiranje na prvih mestih prv. tabele ljubljanskega II. r. največjega pomena. — Običajne klubske proste karte za prv. tekme niso veljavne.

Dopisi.

— **Slov. Bistrica.** V nedeljo, dne 21. t. m. priredi tukajšnja požarna bramba v prostorih gostilničarja Antona Auguština ob 18. uri svojo letošnjo vinsko trgatev. Sodeluje domača godba na lok. Za dobra jedila in pijačo je od strani gostilničarja obilo preskrbljeno. Čisti dobiček je namenjen za dobavo oziroma popravo društvenega orodja.

Izpred sodišča.

DVE NEPREVIDNOSTI.

Nikola Antić, delovodja, je zanemaril svojo dolžnost s tem, da ni zavaroval nekega jarka, ki je bil začasno izkopan. Neka posestnica se je prekucnila čez jarek in dobila pri tem težko tel. poškodbo. Antić je bil obsojen na 100 Din globe ali 48 ur zapora in mora plačati ženi 800 Din za bolečine. — Zobotehnik Ciril Lužar pa je povozil na Dunajski cesti z motornim kolesom Frančiško Čopovo, ki je šla z otrokom. Mislil je, da bo peljal mimo njih, ker je bilo dovolj prostora, žena pa je prestrašena odskočila in prišla pod kolo. Zdravila se je v bolnišnici. Lužar je bil zaradi malomarnosti, ker ni ustavil, ko je videl, da sta otrok in mati pred kolesom, obsojen na 200 Din globe ali 4 dni zapora ter mora plačati ženi precejšno odškodnino za zdravljenje in bolečine.

Borzna poročila.

Curih, 20. oktobra. New York 559.50, London 25.28, Pariz 33.35, Milan 25.22, Praga 16.65, Budimpešta 0.0306, Bukarešta 2.60, Beograd 6.85, Sofija 5.35, Varšava 0.0006, Dunaj 0.0078625, avstr. krone 0.0079.

O razširjenosti jetike pri neciviliziranih narodih je še prav malo znanega. Znanstveniki in raziskovalci, ki prodirajo v še neznane zemlje poročajo le malo o tem. Skoraj gotovo je jetika bolezen vseh narodov. Najbolj pa se razširi tam, kjer prebivalci pod vplivom Evrope opuste svoje naprave in navade, ne da bi bili zmožni si povsem prisvojiti evropsko kulturo. Tako n. pr. poroča Nansen o Eskimih. Vsled stika z Evropejci so Eskimi popolnoma opustili svoje šege in običaje; čisto so obubožali, v svojih ozkih kolibah, ki so gnezdo vseh bolezni, prečepe vse leto. Najhujša bolezen je jetika, ki se vedno bolj širi. Razširjena je že tako, da bi bilo lažje našteti one, ki je nimajo, kot nasprotno. Vendar dosežejo Eskimi kljub temu precej visoko starost, najbrž so vsled zelo mastne hrane tako od porni. Najhujše razsaja med severnoamerikanskimi Indijanci. Ti trpe na tej bolezni mnogo več, kot priseljeni Evropejci ali črnci. Ravnotako je številčno dokazano, da v Kapski koloniji umre za jetiko mnogo več domačinov, zamorcev in Hotentotov kot naseljencev.

Glavni urednik: Ivan Podržaj.
Odgovorni urednik: Miha Gaberšek.
Last »Zvezne tiskarne« v Ljubljani.

POZOR! POZOR!
KINO TIVOLI
25.-27. I. del 29.-31. II. del
Fantom
po romanu Gerhard Hauptmana
Aud Egede Nissen, Lya de Putti.

†

Društvo „Soča“ v Ljubljani naznanja tužno vest, da je njen ustanovitelj in neumorno delavni podpredsednik, gospod

Joško Cvek

ravnatelj pomožnih uradov pri delegaciji ministrstva financ v Ljubljani

dne 20. oktokra 1923 nenadoma preminul.

Blagemu nenadomestljivemu pokojnemu podpredsedniku ohranimo trajen spomin.

V LJUBLJANI, dne 20. oktobra 1923.

Društvo „Soča“ v Ljubljani in njene podružnice v Boh. Bistrici, na Jesenicah, Novem mestu in Celju.

Najbolja poslovna veza za bankarske i trgovačke poslove i osnivanje novih preduzeća kao i podizanje fabrika u Staroj Srbiji i Makedoniji jeste:

Privredna banka za juž. Srbiju u Skoplju

prima i zastupništva i robu u komisionu prodaju. Daje informacije o privrednim prilikama besplatno. Kupuje za tudj račun vunu, orahe, žita i sve ostale proizvode.

Zahvala.

P. n. občinstvu vljudno naznanjam, da sem oddal svojo staro, znano restavracijo in kavarno »TRATNIK« svojemu sinu, strokovnjaku.

Zahvaljujem se slavnemu občinstvu za dosedanji obisk in naklonjenost, ter obenem priporočam najtopleje nadaljni obisk nanovo, moderno opremljene restavracije in kavarne mojega sina.

Z odličnim spoštovanjem

LEOPOLD in ALOJZIJA TRATNIK.

Naznanilo.

P. n. občinstvu vljudno naznanjam, da sem prevzel staro, znano restavracijo in kavarno »TRATNIK« od svojega očeta, katero sem popolnoma nanovo renoviral in moderno opremil.

Kot strokovnjak zagotavljam p. n. občinstvu, da bodem postregel v vsakem oziru z najboljšo kuhinjo, pristnimi vini, točno in solidno postrežbo.

Otvoritev se vrši v soboto, dne 20. t. m. zvečer ob zvokih priljubljene ciganske kapele.

Koncert se vrši redno vsak dan od pol 9. do pol 1. ure ponoči. Vstop prost — cene običajne.

Za obilen obisk se najtopleje priporoča

MIRKO in VARIJA TRATNIK,
restavrater in kavarnar.

MARIJA ROGELJ
MANUFAKTURNA TRGOVINA
se nahaja sedaj **v Lingarjevi ulici št. 4**
(druga ulica čez frančiškanski most).
Velika izbira sukna, cajgov, parhanta, višnjevega in belega blaga, oprem za neveste, perila za dame in gospode. Blago dobro. Cene nizke.

Zbirka opernih in operetnih tekstov.

Izšli so sledeči zvezki:

St. 1. Tajnost.
„ 2. Jenufa.
„ 3. Seviljski brivec.
„ 4. Gorenjski slavček.
„ 5. Mefistofeles.
„ 6. Prodana nevesta.
„ 7. Nižava.
„ 8. Vrag in Katra.
„ 9. Carostrelec.
„ 10. Janko in Metka.
„ 11. Zapečatenci.
„ 12. Tosca.
„ 13. Aida.

Izdala in založila
„Zvezna tiskarna in knjigarna“
v Ljubljani, Wolfova ul. 1.
Vsak zvezek stane 4 Din.

„Vesna“ Brata Pohlin i. dr
tvornica vlasnic, kljukic, rinčic za čevlje, kovinastih gumbov i. t. d.
Ljubljana I., poštni predal št. 126.
Sprejema vsa naročila, ki se takoj in v vsaki množini izvršujejo.
Zahtevajte vzorce in cenik. Pri večjih naročilih popust.

Brzo - brzo
na vlak v Celje v veletrgovino **R. Stermecki,** kjer kupite letos
sukno
za moške in volneno za ženske obleke, parhent, belo, pisano in rujavo platno, kakor tudi vso drugo manufakturno robo po čudovito nizkih cenah. V lastnem interesu se vsakemu priporoča, da enkrat poskusi kupiti v veletrgovini
R. STERMECKI, CELJE.
Trgovci engros-cene.

PUH IN PERJE
vedno v zalogi pri tvrdki
R. Miklauc, Ljubljana.

GRADBENO PODJETJE
ING. DUKIČ IN DRUG
LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

Pozor! Pozor!

VOZNI RED

vseh železniških, poštnih in avtomobilnih prog v Sloveniji s priključitvijo na inozemske proge, z kurzno karto Slovenije v merilu 1:475.000.

Dobi se v vseh knjigarnah in trafikah za ceno 15·— Din.

Vsebina:

I. **Splošni del:** Cene za poštne vožnje. Železniška tarifa za prevoz potnikov in prtljage. Maksimalna tarifa za izvoščke. Kolkovine. Konzulati. Poštne pristojbine. Pristojbine za železniške nosače. Važne telefonske številke.
II. **Železniški vozni redi:** Direktni, spalni in jedilni vozovi. Odhod in prihod vseh potniških vlakov. Pregled vseh železniških prog.
III. **Pocestni vozni redi:** Poštni, avtomobilni.
IV. **Seznam postaj.**
V. **Priloga:** Kurzna karta Slovenije v merilu 1 : 475.000 z vsemi železniškimi progami in postajami, vse poštne in avtomobilne proge, vse poštne urade z označbo, če ima pošta brzojav oziroma telefon.

Direktna naročila sprejema
Zvezna tiskarna in knjigarna v Ljubljani, Wolfova ul. št. 1.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

Delniška glavnica: Din 25,000.000
Rezerve: nad Din 20,000.000

LJUBLJANA, Dunajska cesta v novi palači
Brzojavni naslov: BANKA LJUBLJANA
Tel. št. 261, 413, 502, 503 in 504
Čekovni račun: št. 10.509

Podružnice:
Brežice, Celje, Gorica, Kranj, Maribor, Metković, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst

Izvršuje vse bančne posle najkulantneje.

Poljedelski stroji
Mlini
Žage
Gatri
Lokomobile na bencin sesalni plin in paro
Motorji
Opekarne

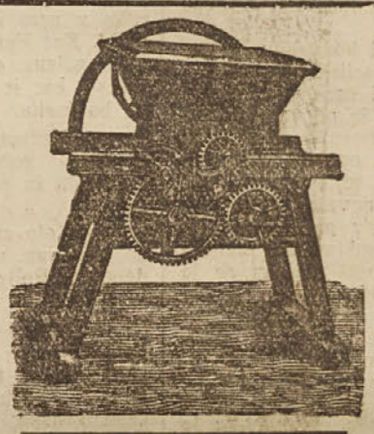

Lastna livarna železa in kovin

Krožne peči
Stroji za cementne izdelke
Vsakovrstne sušilnice
Transmisije
Mlinsko kamenje umetno in naravno

K. & R. Ježek, Maribor.
Centrala: Blansko (Č. S. R.).
Zahtevajte prospekte in ponudbe!

Specijalna trgovina za fino damsko in moško perilo
Hed. Šarc - Ljubljana
Selenburgova ulica štev. 5.
Platno za rjuhe, šifoni, namizno perilo itd. najboljših znamk.
Najmodernejše urejena pralnica in svetlo likalnica.

„SLOVAN“
letniki 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1915, 1916 in 1917 se dobijo v
ZVEZNI KNJIGARNI
Ljubljana, Marijin trg 8.
Cena broširanem izvodu Din 64·—.

Zadnje novosti
v filcu in velourju, kakor tudi moderniziranje na najnovejše modele priporoča tovarna slamnikov in klobukov
Franc Cerar,
d. z o. z.
Domžale.
Podružnica Celje,
Gosposka ulica št. 4.

Izšla je
„Splošna knjižnica“
v založbi
Zvezne tiskarne in knjigarne
v Ljubljani.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60,000.000. Rezerva: Din 32,515.000

Podružnice:
Bled, Cavtat, Celje, Dubrovnik, Herceg-novi, Jelsa, Jesenice, Korčula, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Prevalje, Sarajevo, Split, Sibenik, Zagreb

Amerikanski oddelek.
Naslov za brzojave: JADRANSKA.
Afilirani zavodi:
JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.
FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.
BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

TRGOVSKA BANKA D. D., LJUBLJANA

PODRUŽNICE:
Maribor
Novo mesto
Rakek
Slovenjgradec
Slovenska Bistrica

Šelenburgova ulica štev. 1
KAPITAL in REZERVE DIN 17,500.000·—.
Izvršuje vse bančne posle najtočneje in najkulantneje.
Brzojavi: Trgovska Telefoni: 139, 146, 458

EKSPOZITURE:
Konjica
Meža-Dravograd
Ljubljana (menjalnica v kolodvorski ulici)

Izdaja in tiska »Zvezna tiskarna in knjigarna« v Ljubljani

Konflikt med Francijo in Švico.

Nedavno smo obelodanili v gospodarskem delu kratek pregled konflikta, ki je nastal med obema republikama radi samolastnega nastopa Francije v vprašanju svobodnih carinskih področij ali con pokrajine Visoka Savojska in Gese. Stvar se je znatno poostrila, ker se je postavila francoska vlada na intransingentno stališče.

Historijat tega spora sega do l. 1919. ko je bila v 435 čl. versailleske mirovne pogodbe involvirana določba, da se ima starodavna carinska konvencija iz l. 1815 in 1816 podrediti sprazumni reviziji. Na podlagi te določbe je švicarska vlada izdala konvencijo in jo po njenih ustavnih določilih dala na ljudsko glasovanje. Švicarsko ljudstvo je kot suveren činitelj to konvencijo zavrglo dne 18. februarja, ker bi bili v nasprotnem slučaju silno oškodovani interesi prebivalstva ženevskega kantona.

Razumljivo je, da je postopanje francoske vlade vzbudilo v Bernu zelo mešana čuvstva. Švicarski listi so pričeli odkrito povdarjati, da niso pričakovali tolike intransingentnosti s strani one Francije, ki se ima za svojo zmago naposled zahvaliti tudi Švici. Konrad Falko pravi v »Zürcher Zeitung« odkrito, da je pomagala dobra polovica sveta k francoski zmagi, zato da je napihovanje gališkega petelina zelo neumestno. Švica je s svoo nevtraliteto in hkrati s svojo dobro organizirano vojsko preprečila, da bi se v svetovni vojstisnile klešče okoli Francije. To, kar se je Nemčiji takrat posrečilo v Belgiji je moralo na švicarskem teritoriju izostati. Zato — tako piše Falke — nam je stališče Francije v vitalnem vprašanju ženevskega kantona nerazumljivo. Zvezni svet v Bernu se je pod predsedstvom g. Chuarda — zvezni predsednik g. Scheuer je namreč odsoten — obširno bavil s tem problemom in je dal švicarskemu poslaniku g. Dunantu v Parizu brzojavne instrukcije za noto, ki jo je napisal in oddal še 17. t. m. ministrskemu predsedniku Poincareju.

Nota je spisana v zelo pomirljivem, koncilijantnem, a nenavadno odločnem tonu. Že uvodoma omenja zvezni svet, da je vsak trud zaman, dokler se obe stranki ne sporazumeta glede interpretacije zadnjega odstavka čl. 435 versailleske pogodbe. »Zvezni svet — tako pravi nota dobesedno — je dejansko vedno odrekal francoski carinski pas na politično mejo.« Dejstvo, da je bila v provizoričnem dogovoru z dne 7. avgusta 1921 Franciji dovoljena ta preložitev, je pač brezpredmetno, ker je bilo dovoljenje prostovoljno in ker ga je švicarski narod z referendumom zavrgel. V nadaljnem tekstu note razvija zvezni svet vsa prizadevanja ženevske zbornice, političnega departementa in vlade v Bernu, da bi se ugotovila najprimernejša baza za bodočo konvencijo.

16. avgusta je imel šef političnega departementa v Bernu daljši razgovor s francoskim poslanikom g. Allizé-om ter mu je razložil, iz kakšnih razlogov da zvezni svet ne more pristati na predloge Pariza. Obenem mu je predočil, da bi švicarska javnost postala ozlovoljena, ako bi francoski zakon z dne 16. februarja t. l. stopil poprej v veljavo, preden bi se obe stranki sporazumeli glede razlage čl. 435. versailleske mirovne pogodbe. Sklep francoske vlade — o tem ni dvoma — je prekinil diplomatične razgovore v Bernu. Vse to je v Ženevi in Bernu iznenadilo.

Če izjavlja Farncija svojo prijateljsko naklonjenost, potem naj bi pomislila, da ni bilo umestno, prejudicirati odločitev problema, ki je v celi zadevi centralnega pomena. Švicarski zvezni svet pravi, da ne more nadaljevati pogajanj, ki vsebujejo pravno neenakost in politično podrejenost. *Švicarska vlada protestira* in vidi zaenkrat samo možnost arbitraže. Neposredna pogajanja so izključena. Sporne točke bi se imele predložiti stalnemu mednarodnemu sodišču v Haagu.

Iz gornjega je razvidno, da je konflikt, ki mu posvečajo svojo pozornost tudi angleški, italijanski in nizozemski listi, zelo kompliciran. Švica se postavlja na bazo mednarodnega prava, in zdi se, da je pravica na njeni strani. Velik del francoskega časopisja, izvzemši strogo vladne organe, je mnenja, da francoska vlada ni bila upravičena, postopati v vprašanju svobodnih con na lastno pest. Ta konflikt je zanimiv, ker si stojite nasproti dve ugledni republiki zapada. Švica je zavetišče Društva naro, sploh pa ima javnost in vlada te demokratične državice silen čut za pravico in pravo. Razvoj dogodkov utegne postati zanimiv. O tem pa prihodnjič več.

ATAMAN SEMENOV.

Čudni pustolovec Semenov je umrl kot žrtev nedavnega poloma na daljnem iztoku. Kot preprost poročnik je početkom revolucije zbral peščico »belih« častnikov ter organiziral čvrst odpor proti boljševikom. Kot Burjat po materi je hotel združiti vsa mongolska plemena po Sibiriji ter ustvariti mongolsko carstvo. Z japonsko pomočjo se mu je posrečilo transbajkalsko ljudovlado z glavnim mestom *Čiho*. L. 1920. pa so se boljševiki polastili Čihe in Semenov je moral pobegniti z aeroplanom. Ko so l. 1921. bratje Merkulovi strmoglavili novo vlado v Čihi, se je Semenov vrnil na japonski ladiji, Merkulovi pa mu niso dovolili ostati v mestu. »General« je odpotoval v Ameriko, kjer so ga priprli, češ, da je ubil več ameriških vojnikov. Čim je bil izpuščen, se je povrnil na Japonsko. Bilo mu je okoli 30 let.

PRECEJŠNI PRORAČUN.

Društvo narodov troši danes 25,673.506 zlatih frankov od katerih odpada skoro 15 milijonov za splošno tajništvo, nad 8 mil. za mednarodno uredi-tev dela in blizu 2 milijona za mednarodno razsodišče.

Generalni sekretarijat sestoji iz 480 uradnikov, razen tega še iz »začasnega« ali »dodatnega« osobja. Vse to vodi glavni tajnik, ki prejema 180.000 zlatih frankov; njegov pristav dobiva pa 96.000 frankov, dva nižja adjunkta po 84.000, osem ravnateljev vleče plačo med 53.000 in 60.000 frankov.

Prejemki tipkaric se gibljejo med 9.860 in 11.250 frankov. Zasebna tajnica glavnega tajnika služi 14.700 zlatih frankov z upanjem na znatno povišico. Uprava knjižnice, ki je stoprav v začetku, obsega: bibliotekarja s 24.000 zlatih frankov, pristava s 15.900, dve stenodaktilografinji po 9.580, enajst adjunktov po 10.500, dva pisarja po 7.000, »Krajevnega pripisovalca« s 4.325, dva sla po 1.900, to je 20 ljudi. Pariška knjižnica »Arsenal«, ki vsebuje 800.000 tiskanic, 20.000 rokopisev in bakropisev itd., oskrbuje ves posel z enim knjižničarjem, enim adjunktom in 13 uslužbenci, katerih plača se niti oddaleč ne more primerjati. In koliko nižjih uslužbencev imajo še v Društvu narodov!

Nova Turška.

Z občudovanjem gleda ves svet na razvoj današnje turške države, one države, ki je ležala ob sklepu svetovnega klanja vsaj navidezno popolnoma podjarmljena in uničena na tleh in glede katere takrat niti slutiti nismo mogli, da bo še nekdaj v stanu uveljaviti svojo suvereniteto. Zgodilo se je, česar nikoli ne bi mogli pričakovati, ker pač nismo poznali in tudi še danes ne poznamo vrlin turškega naroda in ker smo bili še zmiraj obdani od mnogobrojnih zastarelih predsodkov, ki so že zdavnaj izgubili svojo slabotno oporo. Svetovna zgodovina je takrat prečrtala račune zgodovinarjem in šla svojo lastno pot! Da je izšla iz svetovne vojne izmed vseh članov četverozveze kot najbolj zdrava baš ona država, ki je bila po splošnem mnenju najslabotnejša in sploh nesposobna nadaljnega samostojnega življenja, to izgleda brez dvoma kakor ironija svetovne zgodovine, ki v tem slučaju ni pustila veljati svojih običajnih smernic!

Kdo pa je pravzaprav vsposobil turški narod za boj, ki mu je podaril končno zadovoljivo zmago? V prvi vrsti antantne velesile same, ki so diktirale premaganemu turškemu narodu tako krute in uničevalne mirovne pogoje, da je zavladalo velikansko ogorčenje ne samo med prebivalstvom v turški državi temveč sploh med muslimanskih svetom, ki je odločno in energično protestiral proti sevreški mirovni pogodbi, proti paktu predstavljajočemu smrt turški suvereniteti in turške države sploh! Posledice proglasa sevreške mirovne pogodbe so bile odločilnega pomena za nadaljni razvoj orijentalnega vprašanja: Turki so spoznali, da jim ne pomaga nič več noben korak pri zmagovalcih svetovne vojne in da se je potemtakem treba postaviti na svoje lastne čeravno vsled dolgoletnih vojn že zelo utrujene noge, zavedajoč se, da je v narodu ohranjenih še dovolj svežih moči, ki bodo v stanu spraviti gospodarje svetovnega pozorišča do milejšega razpoloženja in vrniti turški naciji vkljub velikanskim človeškim in materijelnim žrtvam izgubljeno svobodo!

Ni čuda torej, da ni imel težkega dela med turškimi narodnjaki s svojo navdušeno propagando mož, ki je kmalu postal hrbtenica vseh dogodkov na vzhodu — Kemal-paša kot duša nacijonalističnega gibanja v Anatoliji. Najpreje se je pojavilo to gibanje v dneh, ko so došli v Carigrad antantni komisarji s svojimi policijskimi četami. — Ošabno, kruto in brezobzirno in zlasti Grke privilegirajoče obnašanje antantnih funkcijonarjev je zelo razžalilo in podžgalo narodno zavest turškega naroda, naroda, kateremu je bila nekoč pokorna skoro vsa Evropa, in rodilo nevarno razpoloženje, ki se je začetkoma najbolj širilo v Anatoliji, v domovini turškega nacijonalnega duha, razpoloženje, ki je v najkrajšem času privedlo do velikih nemirov. Ogenj je zažarel zlasti takrat ko so grške čete zasedle Smirno in ob tej priliki zakrivile ali storile celo vrsto nečistih in krutih dejanj. Vse to je imelo za naravno posledico, da so se pod vodstvom navdušenih Turkov narodnočuteči elementi obeh spolov zbirali v irregularne čete, katerim pa se je kmalu pridružila večina regularnih vojakov; proti vsakemu pričakovanju so imeli Grki v najkrajšem času pred seboj močno in dobro organizirano turško vojsko, ki je razpolagala celo s topovi in strojnimi puškami. Toda nacijonalistično gibanje ni bilo nevarno le Grkom temveč tudi carigrajski vladi sami, ker je stala pod antantnim uplivom in vsled tega še vedno vztrajala na stališču, da je treba izpolniti pogoje sevreške mirovne pogodbe. Gibanje je bilo torej naperjeno v prvi vrsti zoper vlado, dokler ni izpremenila svojega političnega kurza.

Da vzpostavi red, je poslala carigrajska vlada v Malo Azijo Kemal-pašo, v upanju, da bo ta zaslužni in izkušeni vojak pripomogel vladi do avtoritete. Toda namesto da bi postal vladi odrešitelj, je postal voditelj njenih najhujših sovražnikov! Takoj po polomu turške države l. 1918 je negoval Kemal-paša prepričanje, da more priti rešitev turške neodvisnosti le od naroda samega; odločil se je podati med ljudstvo ter pripravljati tla za osvobodilni boj in ravno ko je nameraval odpotovati, je dobil vladni nalog, naj gre v Anatolijo v svrho vzpostavitve reda. Ko je prispel na novo službeno mesto, je bilo njegovo prvo delo, da je osnoval »Zvezo v svrho obrambe nacijonalnih pravic turškega naroda« in se postavil na čelo vsemu nacijonalističnemu gibanju sploh, v prepričanju, da bo s tem svojim korakom neizmerno koristil svojemu narodu. Ko se je zvedelo v Carigradu, da je postal Kemal-paša »spiritus agens« vladi nasprotujočega gibanja, namesto da bi izpolnil poverjeno mu nalogo, so ga takoj odpoklicali; toda Kemal-paša je vztrajal še vnaprej na svojem mestu. Odslej naprej je postajalo gibanje vladi dan za dnevom nevarnejše in ni bilo na razpolago sile, ki bi bila mogla nastopati zoper »kemaliste«. Kmalu je sklical Kemal kongres v Ercerum, katerega člani so bili začetkoma naravno po večini iz vzhodnih delov države; kamor ni več segalo območje carigrajske vlade. Kot predsednik kongresa je izdal Kemal-paša proglas, v katerem pravi, da je naperjeno nacijonalistično gibanje v glavnem zoper vlado, ki vodi turškemu narodu skrajno nevarno in škodljivo politiko.

»Zveza v svrho obrambe nacijonalnih pravic turškega naroda« se je razvijala uspešno in kmalu so segale njene niti v najmanjšo vas azijske in tudi evropske Turčije. Toda navzlic temu je vztrajala vlada še vedno na stališču, da bo v stanu ukrotiti razburjene nacijonaliste. Kmalu pa so dobili kemalisti v svojo oblast skoro vso državo razen Carigrada, ki se je takrat še nahajal v rokah antantnih velesil. Prvi korak do preobrata državne politike se je storil v spomladi l. 1920., ko so ob priliki skupščinskih volitev zmagali pristaši nacijonalističnega gibanja. Prvo delo novoizvoljenega parlamenta je bil takozvani »Nacijonalni pakt«, ki je postal hrbtenica vsega kemalističnega pokreta. Vse to je vlada Sali - paše mirno gledala in se radi tega zelo zamerila antantnim velesilam, ki so tudi kmalu dosegle odstop dotične vlade, nakar je zavladal antanti naklonjen kabinet, ki je takoj razpustil parlament in obsodil Kemal - pašo kakor tudi več njegovih tovarišev in absentia na smrt, kar je imelo za posledico, da je Kemal paša prekinil vse odnošaje s prestolico in sklical »Veliki narodni zbor« v Angoro, ki je izvolil Kemal - pašo predsednikom zbora in poveljnikom vseh turških čet.

Izvrstna je bila organizacija vsega nac. gibanja in ni čuda torej, da Grki niso ostali pri svojih začetnih uspehih na malo - azijskih bojiščih. Brez velikih težav se je Turkom posrečilo, da so osvobodili eno pokrajino za drugo, kar je imelo za nujno posledico, da so tudi antantne velesile morale priti do milejšega naziranja in spremeniti smernice svoje orijentalne politike. Najpreje je to storila Francija najbrže radi tega, da oslabi malo - azijsko postojanko svojega angleškega zaveznika, ki je dolgo časa hotel uresničiti panheleristični sen, ki hoče kronati »uspehe grškega orožja« s posestjo Carigrada. Tudi Italija je takoj sledila francoskemu vzgledu, v dobri zavesti, da dobi nevarnega konkurenta v Levanti, ako doseže Grčija le deloma svoje panheleristične cilje. Kemalovi diplomatje so imeli na ta način zelo prijetno polje in so brez večjih naporov vrnili svojemu narodu skoro vso predvojno posest!

U. Kasper — Ptuj.

— **Pojem domovine v Avstriji.** Pomoč Avstriji, započeta v Ženevi in izvajana na Dunaju, ima nepričakovan moralni učinek. Pred vojno je bil Avstrijcu pomen domovine obenem prestolica, potem pa vse kronovine do Tirolske in Dalmacije do Bukovine. Pa je prišel polom za habsburški sen, obup in beda. Tedaj že ni bilo več avstr. domovine. Nemčiji najbližje pokrajine so smatrale Dunaj kot prevelik za okrnjeni organizem in so želele priti pod Berlin, v nadi, da jih ta reši lakote in bankrota. Brezdomovinci socialisti so se obrnili k socialistom v Rajhu, meščanske stranke k nazadnjaškim buržujem v Monakovem in Berlinu. Danes pa izraz »Vaterland« dobiva točno opredelitev. Nedavno pa je Mgr. Seipel med občnim odobravanjem pri poslušalstvu izjavil, da hoče ohraniti Avstrijo Avstrijcem in braniti samostojnost očetnjave. Avstrija je samo še na kratko *Oesterreich*. Socialistom hodi njih priklopitveni program ob volitvah narobe. Redki pangermanisti očitno izjavljajo, da ne marajo deliti poraza s svojimi nemškimi sobrati.

Spitzbergi.

Severno Skandinavije, obdano od ledenega polarnega morja se nahaja številno otočje, ki nosi radi svojih ostrih zajed v morje ime Spitzbergi. Prvotno je bilo otočje brez važnosti in neobljudeno. Pred nekaj desetletji pa so zasledili, da skriva otočje izredno množino izvrstnega črnega premoga, ki so ga v prvih letih dvajsetega stoletja pričeli izkopavati razne družbe, predvsem angleške, švedske in norveške.

Do versaillskega miru je bil otok brez lastnika, končno pa je bil priznan Norveški, ki ima na otokih največ interesa. Izkopavanje premoga stalno napreduje in se je leta 1920. izkopalo že nad 300.000 ton karbonskega premoga. To je dovedlo do tega, da so se na otočje naseljevali v vedno večji meri ljudje, predvsem delavci, tako da je štelo otočje l. 1919. že 1000 stalnih prebivalcev. Tako so se tu razvila prva selišča, uredila so se primerna pristanišča, kamor dovažajo žične železnice iz premogovnikov zemeljske zaklade. Pač vlada na Spitzbergih 4 mesece polarna noč tudi sicer je na otokih jako hladno, vendar je nemirni človeški duh prodrl tudi v samotni polarni sever, da se okoristi zakladov, ki jih je tu v toliki meri nakopičila mati narava.

R.—k.

:: Zahtevajte povsod ::
JUTRANJE NOVOSTI

Ivan Albreht:

Žalost pri kavi.

Ko je prišla gospa Eliza k gospej Adeli na kavo, je slišala baš besede:

»In vse je bilo zaman. Sirota je umrla.«

»Umrla,« je ponovil ženski zbor, obstoječ iz treh dam, gospe Natalije, gospe Amalije in blage device Kornelije, ki je bila kljub sivim lasem in zgubanim licem gospodična.

Gospa Eliza je bila prepričana, da tužna vest izvira iz dejstva, da je umrla sitna teta gospe Adele, sedaj torej blagopokojna gospodična Hermengilda, ki svojčas ni mogla slišati, da bi se bil Elizin vnuk Pafnucij poročil z Adelino vnukinjo Koleto. Gospod Pafnucij je bil namreč glede premoženja podoben cerkveni miši, dasi sicer ni bil napačen človek. Gospodična Koleta po svojih roditeljih in praroditeljih tudi ni imela cvenka, pač pa ga ji je obljubljala babičina teta, gospodična Hermenegilda, vendar samo pod pogojem, da se ne veže s tistim gospodom Pafnucijem, ki nima nobenega poštenega poklica, temveč samo maže papir in krade Bogu dragoceni čas.

Ko je torej gospa Eliza slišala o smrti, ji je takoj priklicalo veselje solze v oči, pa je dejala s primernim sočutjem:

»Moje sožalje, moje iskreno, globoko in prisrčno sožalje!«

Desnico je podala gospej Adeli, z levico si je otirala grenke solze. In vse dame so pomagale v zboru.

»Najdražje.«

»Najljubše —«

»Kar je človeku najboij pri srcu —«

»Najprijetnejše —«

»Vse mora umreti,« so zaključile vse štiri hkratu, ko je enkrat izrekla vsaka svoj vzvišeni uvod.

»Umreti,« je resignirano ponovila ginjena gospa Adela. Tudi stara služkinja, ki je od časa do časa prišla pogledat, če milostljive česa potrebujejo, si je z belim predpasnikom otirala oči.

»Pa tako nenadoma —«

»In čisto nepričakovano —«

»Ko se ne bi nihče nadejal.«

»Takorekoč hipoma —«

»Se je morala zgoditi ta nesreča,« so se spet strnile štiri v tužni finale, ginjena gospa Adela pa je vzdihnila:

»Oh, res!«

Potem je rekla gospa Natalija:

»Še včeraj je bila tako živahna.«

Gospa Amalija je pripomnila:

»In gibka, vitka in prožna.«

Gospa Eliza je gledala začudeno, rekla pa je samo:

»Božja volja!«

Vmes je mislila: Kakšni so ljudje! Ta strah v ženski podobi, ta groza tega sveta, ta gospodična Hermenegilda naj bi bila kedaj živahna, vitka in prožna?! Kako se vendar ljudje hlinijo! No, sicer je pa glavno, da je enkrat pri kraju. Zdaj bo lepa Koleta s priveskom vred prosta. Zato lahko obvestim Pafnucija, da izrazi sožalje in pride, pride po svojo Koleto... Oh ti moj sladki vnuček, kako boš vesel!

V takem premišljevanju je čisto preslišala, kaj je ostali zbor še vse vedel povedati o prelepih in izrednih lastnostih blagopokojne. Sklonila se je k gospej Adeli ter poprosila:

»Ali bi mogla služkinja na pošto?«

»Če želiš,« se je začudila gospa Adela.

»Obvestila bi rada Pafnucija —«

»Oh,« se je nasmehnila gospa Adela skozi solze, ti si res prerahločutna.«

Ves ostali zbor se je mehko zavzel:

»Oh, res, taka nežnost —«

»Oprosti,« je dejala potem spet gospa Adela, »kakor je res slučaj žalosten, se mi vendar zdi to odveč.«

Gospa Eliza ni mogla prav razumeti.

»Toda pomisli,« je dejala.

Gospa Adela spet:

»No, braniti nočem. Le stroškov, sem mislila, ne bi bilo treba —«

»Ampak,« je odvrnila gospa Eliza, »to je vendar za Pafnucija takorekoč.. če je gospodična Hermenegilda —«

V tem trenotku je služkinja odprla vrata in v sobo je stopila sama — gospodična Hermenegilda.

»Govoriš o volku, pa pride,« je šepnila blaga devica Kornelija gospej Nataliji.

Medtem je gospa Eliza prebledela, omahnila vznak, se jela križati ter klicati z jecljavim glasom:

»Vsi dobri duhovi hvalijo Boga!«

Ves damski zbor ji je hitel na pomoč, a gospodična Hermenegilda se je celo sama tako prestrašila, da je izpustila lepo belo mucko iz rok.

»Kaj ji je, kaj?« je hitela, toda pojasnila ni vedela nobena, dokler si ni opomogla gospa Eliza sama.

»Ali ni — Hermenegilda u-u-umr-mr-laaaa...?«

»A,« se je zavzela devica Kornelija proti gospej Nataliji, »zato je hotela poročati Pafnuciju?!«

Hitro so dame pospravile ponesrečeno in prestrašeno gospo Elizo v sosednjo sobo, kjer ji je razložila gospa Adela, da je šlo za smrt najljubše mucke pri hiši.

»Te je res škoda,« je rekla potem gospa Eliza.

Gospodična Hermenegilda je prišla medtem bliže ter pripomnila:

»Zato sem jaz prinesla drugo.«

»Ali hočeš vseeno sporočiti Pafnuciju?« je zbodla gospa Natalija.

Gospodična Hermenegilda se je nasmehnila, gospa Eliza pa je važno dvignila oči in rekla resno:

»Seve! Takoj prosim. Pojdem kar sama na pošto.«

Potem se je poslovila in odšla, da ne bi motila smeha škodoželjnih prijateljic.

Oskar Wilde:

Umetnik.

Nekega večera se je zbudila v njegovi duši želja, da bi izoblikoval podobo, ki bi predstavljala »radost trenutka«. In šel je križemsvet iskat bron, kajti on je mogel misliti samo v bronu.

Toda ves bron iz celega sveta je izginil. Na celem svetu ni bilo najti brona, z izjemo bronastega kipa »večne bolesti«.

In ta kip je ustvaril on sam, izoblikoval z lastnimi rokami in ga postavil na grob in v tem grobu je ležalo vse, kar je on ljubil v svojem življenju. Na grob tistega, kar je on v življenju najbolj ljubil, je postavil ta svoj umotvor da priča o ljubezni moža, ki nikdar ne ugasne in kot simbol bolesti, ki večno traja. In na celem svetu ni bilo nikjer drugega brona kakor bron tega kipa.

In vzel je kip, katerega je sam izklesal, in vrgel ga je v topilnico in ga izročil ognju.

In iz bronaste podobe trpljenja, ki večno traja, je ustvaril kip radosti, ki preide s trenutkom.

Rusija se počasi preraja, vendar samo tam, kjer boljševizem polagoma umira.

V. Drabovič.

Izkustvo zadnjih šestih mesecev nas sili, smatrati za verjetno, da je Foreign Office odsvetoval Nemčiji, spustiti se v nacijonalistično diktaturo, in da ji je vnovič obljubil pomoč pri reševanju vnanjega problema.

L' Eclair.

Iz kulturnega sveta.

Kraljevič Marko CMD — 1924.

Tak je kratek naslov lični knjižici, ki je zagledala te dni beli dan. Na sredi naslovne strani vidimo mogočnega jezdeca s težkim buzdovanom v roki. To je naš jugoslovanski junak Kraljevič Marko s svojim Šarcem.

Knjižico je izdala Družba sv. Cirila in Metoda ter jo poklonila slovenski obmejni deci v pouk in zabavo kot žepni koledarček za l. 1924. Namen ji je v naši mladini vzbuditi živo narodno in državno zavest, zanetiti v mladih srcih ogenj ljubavi do lastnega naroda in celokupne jugoslovanske države ter ohraniti svež spomin na zasužnjene brate v Primorju in Koroški ter jo tako pripravljati na oni veliki trenutek, ko udari ura osvobojenja.

Ta drobna knjižica ima pa toliko dragocenih migljajev za našo mladino, da bi se ne smela pogrešati nikjer, ne na meji, ne v zaledju. Človek bi ne pričakoval, da je na tako majhnem prostoru nakopičenega toliko in tako zanimivega gradiva, ki ne bo zanimalo samo mladine, ampak tudi vsakega odraslega.

Ali si je mogoče misliti, kaj bolj prisrčno otroškega, kakor je na primer »Molitev begunčkov«? Glejmo!

Moj Bogec, glej,
tam preko mej
je naša hišica bela...

Ej Bogec, daj,
da gremo nazaj,
pa bo mamica ozdravela.

Tu nam vse dni
bolna leži
in mi otroci smo sami.

A blizu morja
je zdravje doma,
tam za temi gorami.

Bogec, daj,
da gremo nazaj
po zdravje naši mami!

Če si še zraven zamislite lično hiščico, kako begunčka, deček in deklica, stojita pred preprostim križem s sklenjenimi rokami in molita, potem vas mora ganiti ta otroška prisrčnost.

Prav tako ljubka je »Tožba zasužnjene dece«, ki pripoveduje:

To ste srečni
vi pri dobri mami...
mi smo s tujci v hiši sami...

Pesnica Anica zna pogoditi tisto otroško priprosti ton tako dobro, kakor malokdo. Srečujemo jo v »Zvončku« in sedaj se je pridružila tudi »Kraljeviču Marku.«

Tone Gaspari, znan mladinski pisatelj in pesnik, ima par prav posrečenih stvari n. pr. »Vidov dan«, »Koroška pravljica« in zlasti pa še nadvse karakteristično »Romanje« po zasužnjeni Primorski.

Naš najboljši mladinski pisatelj Fr. Milčinski priobčuje tri izvrstne narodne šale iz Bosne o bosanskem Pavlihi Nasredinu, ki bodo razvedrile staro in mlado.

Marica Bartolova ima dve sličici iz sedanjega življenja v neodrešeni domovini. Zastopani so še: Košir, Prekmurec, Kontler in seveda zbiratelj Kompoljski z raznimi narodnimi pravljicami in razpravicami kakor: »dr. Ivan Tavčar«, »Judenburške žrtve«, »Naša kraljica«. Razen tega je še priobčenih več narodnih pregovorov iz neodrešene Koroške, kakor tudi iz Prekmurja. Navajamo tu le eno prekmursko uganko zaradi značilne ljubkosti:

Je palica na palici,
na palici je bobkica,
v bobkici pa papica.

Ali je možno bolj ljubko karakterizirati mak, kakor ga karakterizira ta prekmurska narodna uganka? V Prekmurju mora biti še mnogo prav zanimivega in nepoznanega narodnega blaga. Kakor se čuje, se to blago sistematično zbira, kar je zelo umestno. Sicer morda ni vse pristno, a vsekakor bode zelo zanimivo in poučno za spoznavanje narodne duše onega dela našega naroda, ki je živel najbolj osamljen, zapuščen in pozabljen.

Tudi škodljivosti alkohola in nikotina se ni pozabilo. Med posameznimi sestavki se navajajo kratki citati naših velmož, ki se nanašajo na ljubav do materinega jezika, rodne grude in naše države. Letošnja izdaja navaja pred vsem izreke pokojnega dr. Tavčarja menda namenoma. Značilni so njegovi izreki na uvodni strani o naši državi in o bratih Srbih. Dandanes, ko se toliko zabavlja iz politično strankarskega vidika na brate Srbe, je prav, da ima vsaj naša mladina vsak dan pred očmi, kako visoko je cenil ta priznani veliki Slovenec in Jugoslovan naše brate Srbe.

Knjižico krasi nekaj prav posrečenih sličic našega mladega nadarjenega talenta Vokača. Zlasti se odlikujeta po originalnosti Rapallo in pa alkohol.

Na koncu knjižice je koledarski del z lepimi slovanskimi imeni. Mladini bode prav prišel prostor za beležke in pa mapica na ovitku.

Ker je knjižica namenjena mladini za vsakdanjo rabo, zato je trdo vezana. Za enkrat jo je dobiti pri Družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani; dobila se bode najbrže pa tudi po knjigarnah. Da se stroški vsaj deloma krijejo, ji je določena cena na 5 Din, kar je prava malenkost za sedanje razmere na književnem trgu.

Knjižico prav toplo priporočamo staršem, da ž njo razveselijo svoje malčke. Tudi sami bodo radi pogledavali v njo. —e—

— **F. D. Guerazzi.** Lahi so obhajali 50. obsmrtnico tega florenškega odvetnika, ki je toliko deloval pri njih »risorgimentu«. Prišedši iz temnice je postal v oktobru 1848. minister. Z Montanellijem in Mazzonijem je tvoril triumvirat, ki je nadomestil vlado toskanskega nadvojvode in se upiral priklopitvi Toskane k rimskim državam. Ko se je po njegovem pregnanstvu l. 1861 organizirala italijanska kraljevina, je bil v turinskem parlamentu v opoziciji. Kot romanopisec opisuje največ Korsiko.

Mariborska „Glasbena Matica“.

Glasbena Matica je prevzela po osvobojenju vodstvo med slovenskimi pevskimi društvi in jim prednjači na jezo mnogokaterim še danes. Poleg lastnega zbora in orkestralnega odseka, vzdržuje edino upoštevanja vredno popolno glasbeno šolo v Mariboru. Iz prvih neprilik se je izkopala in je danes v stanu nuditi gojencem pouk v vseh glasbenih panogah. Kot se čuje, izpopolni letos še nekaj učnih moči, tako, da bo presegala običajni nivo provincijalnih glasbenih šol ter tvorila lahko direkten prehod na konzervatorij v Ljubljani.

Orkestralni odsek danes še ni tako številen, da bi mogel nastopati samostojno, vendar tvori ogrodje z vojaškimi godbeniki pomnoženega orkestra. Posamezne člane veže medsebojno velika ljubezen do glasbene umetnosti, tako da žrtvujejo neštete proste ure vajam in nastopom. Treba pa bo še podrobne agitacije med glasbo-ljubečo publiko v izpopolnitev staleža. Ako pomislimo, da si upa Hercog sestaviti za svoj jesenski koncert orkester s približno 120 godbeniki, katerih velik odstotek ni profesijonistov, je evidentno, da imamo v Mariboru dovolj godbenikov za samostojen orkester. Res je med njimi precej Nemcev, toda nikakih ekstremov, temveč mirnih in resnih ljubiteljev glasbe. Izza osvobojenja se ti ljudje skoro ne udeležujejo nobenih prireditev in mislimo, da bi kazalo, pritegniti jih na primeren način brez vsake politične primesi k sodelovanju v orkestralnem odseku Glasbene Matice.

Duša glasbene šole, orkestralnega odseka in v zadnjem času tudi pevskega zbora je zavodov ravnatelj g. Topič. Rodom Čeh se je kmalu akomodiral našim razmeram in dasi je bilo še pred kratkim deljeno mnenje o njem, ne morem izreči druge sodbe kot pohvalne. Njegova svoječasna opozicija ob priliki prvega izvajanja opere »Prodana nevesta« v mariborski operi, je izvirala pač iz ljubezni do tega njemu domačega dela in bojazni pred eventualnim polomom. Ko se je uveril o nasprotnem, se je razblinil tudi njegov strah v obojestransko zadovoljnost.

Pevski zbor je prevzel v malo razveseljivih razmerah. O tem poglavju se govori v Mariboru marsikaj. Pokazal je s svojo odločno gesto, da si upa nadaljevati delo tam, kjer so drugi nehali. Zadnji njegov koncert je potrdil upanje v njega popolnoma. Iz ostankov nekdanjega mogočnega zbora in novincev je sklesal celoto, ki je imponirala. Manjšo srečo je imel zaenkrat pri izberi solistov, ki višine zborovega koncerta niso dosezali, temmanj prekašali, kot se je pričakovalo. Edina izjema je bil tenor Živko in še to le v srbskih narodnih, za katere je njegov glas tudi v veselem duru pisani pesmi kakor otožen mol, tam nekje izza južnih brd.

Ni nam znano, kakšno nalogo si je nadel zbor Glasbene Matice za to sezono. Naš nasvet bi bil, da se odtrga enkrat stalnemu programu kratkih pesmic in izvede kako večje delo s spremljevanjem orkestra. Lani je že začel s študijem Sattnerjeve »Jeftejeve prisege« in mislimo, da bi bila ta skladba baš prikladna za uvod v serijo velikih vokalnih del. Slovenska glasbena literatura nam nudi dovolj gradiva zato in brez strahu bi se kasneje lahko enkrat poseglo tudi v druge slovanske in tujerodne prosvetne in religijozne skladbe. Zbor kot ga ima Glasbena Matica, je dolžan tako delo publiki in prepričan je lahko, da njegov trud ne bo zaman. Potrebne soliste bo imelo pač gledališče na razpolago in poleg njih je še nekaj privatnikov ala dr. Ašič, ki so takim nalogam brezdvomno kos.

Ker je izvajal zbor Glasbene Matice med počitnicami pevsko turnejo v mariborski oblasti, se je rodila tudi v prejšnih »Matičarjih« želja do lastnega, nekako elitnega zbora z istimi cilji. Morda iz jeze? Strankarstvo se je zaneslo pri nas tudi že na kulturno polje in kar vleče na levo, je brezpogojno obsojeno od desnice.

Prepričan sem, da bo šla Glasbena Matica preko teh predsodkov svojo pot in zato z zaupanjem pričakujemo pričetka njenega dela v bodoči sezoni.

K svršetku bi si dovolili še en nasvet in sicer, da bi skušalo društvo pridobiti v izpopolnitev mojstrskih razredov svoje šole vsaj za par ur tedensko priznane mariborske umetnike g. prof. Berana za čelo, g. Frischa za glasovir in go. Brandl za vijolino. Istotako bi kazalo nastaviti za solo-petje moško silo.

K.

Henry Kistemaecker: Blodna sužnica.

Theatre de Paris uprizarja sledečo zanimivo žaloigro belgijskega pisatelja Kistemaeckerja:

Bogat obrtnik Darbois je imel ženo Alžirjanko, ki jo je pretepal in ji dajal mili priimek »pasja robinja«. Po njeni smrti je včasih privedel priležnico v domače ognjišče. Ti slabi zgledi so pokvarili njegovo hčer Nikolo, krasno in čudno dekle 21. let, ki je sklenila, da se ne vda ljubezni. Vzame si 100.000 frankov po materini dediščini ter odide po belem svetu, bežeč pred ljudmi, zlasti pred Henrikom Renautom, mladim inženjerjem, ki ga ljubi in ki njo ljubi.

V moški obleki obavlja moške posle tu pa tam; po 8 mesecih jo naletimo pod arabskim burnusom v južnem Alžiru. Vsa je nesrečna, kajti spomin na Henrika jo zasleduje, medtem ko sama povsod čuti na sebi moški pohlep, saj njen inkognito nikogar ne preslepi. Po dolgotrajnem iskanju jo Henrik najde, da ji naznani smrt njenega očeta. Vsa mrzlična, otrovana s hašišem, osobito pa premagana, se mu zaupa.

Poslednji čin se zopet vrši v Parizu, na večer njune civilne poroke, dan pred cerkvenim ženitovanjem. Ali podčastnik Tujske legije je zapustil zastavo, da bi šel za Nikolo. Pripravljen je z življenjem plačati urico sreče... za to urico moleduje ihteč. Mladenka se ga usmili in se mu vda. Toliko, da si še pozneje upa nastopiti pred njim, katerega ljubi in čigar ime nosi posehdob. Henrik, popustljiv napram ubogi pohujšanki, ki je po vrhu še vizionarka, ji odpusti, dočim se narednik ubije pod njenim oknom.

Nove knjige.

— **Zemljepisni atlas kraljevine SHS.** Izdalo »Društvo slovenskih profesorjev »v Ljubljani. Izvršil Ing. Viktor Novak. Založila Jugoslovanska knjigarna 1923. Cena Din 48. Atlas vsebuje sledeče karte v velikem formatu: 1. Evropa, 2. Kraljevina SHS (Politični pregled in železnice), 3. Orološki in hidrografski pregled, 4. Južni del, 5. Sev. vzhodni del, 6. Sev. vzhodni del, 6. Sev. zapad. del, 7. Slovenske dežele in Istra; poleg teh manjše karte, 1. Jezikovna karta kraljevine SHS in sosednjih dežel, 2. Beograd z okolico, 3. Zagreb z okolico, 4. Ljubljana z okolico. — Odkar je svetovni preobrat docela preobrazil osrednjo in vzhodno Evropo, zanimali smo se živo za vsako novo zemljepisno karto; toda nobeno delo nas ni zadovoljilo, ker vse je nosilo pečat naglice, površnosti, nedovršenosti in nepoznavanja slovenskega jezika ter naših razmer. — Pričujoči atlas tvori brez šuma zelo častno izjemo na knjižnem trgu, da je delo zares popolno, kolikor je to pač mogoče v sedanjih prilikah neprestanih sprememb, spričuje nam najprimernejše »Društvo slovenskih profesorjev«, ki je atlas izdalo. Nomenklatura je vseskozi pravilna. Karta Evrope kaže nam najpopolnejše meje. Specijalne karte izdelane so lično in uprav krasno, kar dela vso čast ing. Novaku in litogr. J. Blasnika nasledniki. — Cena teh v 7 barvah izdelanih kart je izvanredno nizka, več nego za polovico nižja, kot stanejo manj lične in manjvredne ter često malo zanesljive specijalne karte izven slovenskih tvrdk. — Zemljepisja se učeči mladini bode ta domači atlas najboljši kažipot; pa tudi v slehrno obitelj naj bi si našel vstop, da utrdi in razširi domoznanstvo naše mlade države.

— **Anton Novačan: Samosilnik. Deset povesti.** V Ljubljani 1923. Založila Tiskovna zadruga. 156 str. Cena broš. 40 Din, vez. 48 Din, s poštnino 1.50 več. — Avtor »Naše vasi« je zbral deset povesti, ki se odlikujejo po izredno krepkem in pristno domačem jeziku, kakršnega piše danes malo slovenskih pisateljev. V umetniškem in idejnem oziru bi se »Samosilnik« mogel nazvati nadaljevanje »Naše vasi«. Povesti »Muri preganja vrano«, »Čamarjeva krčma« in »Peter Kobula« so najboljše slovenske kmetske novele, kar jih je bilo napisanih v zadnjih letih. Iz knjige puhti vonj domače zemlje. S svojo svežo sočnostjo in neposrednostjo si bo zbirka osvojila prav tako inteligenta kakor tudi neukega čitatelja.

— **H. Sienkiewicz, Z ognjem in mečem.** Povest iz davnih let. Iz poljščine prevel dr. R. Mole. Z ilustracijami. 10. in 11. snopič (konec). Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena dvojnemu snopiču Din 18.—, Knjigotržna cena celemu romanu, ki obsega 648 strani velike osmerke in 22 ilustracij, znaša Din. 106, vezanemu pa Din 120, po pošti Din 4.50 oziroma Din 5.50 več. Z 11. snopičem je nova izdaja velikega Sinkiewiczevega romana »Z ognjem in mečem končana. Prepričani smo, da bodo Slovenci tudi to izdajo čitali z istim zanimanjem kot so prvi dve in da zlasti ne bo nobene knjižnice ki bi si znamenitega romana ne nabavila. Tiskovna zadruga istočasno naznanja, da bo začel izhajati drugi veliki Sienkiewiczev roman »Potop«, ki tvori nadaljevanje prvega. Ta bo izhajal v snopičih po 8 pol in bo za predplačnike — naročnike znatno cenejši kot pozneje v knjigotržtvu.

— **Josip Brinar, Slovenska vadnica za višje razrede osnovnih šol in za meščanske šole, višja stopnja. Drugo neizpremenjeno izdanje.** Odobrila pokrajinska uprava za Slovenijo, oddelek za prosveto in vere, z dne 14. okt. 3642, za višje razrede osnovnih šol in za meščanske šole. Cena kartonirani knjigi Din 24.—. Založila knjigarna Goričar in Leskovšek v Celju 1923.

Trboveljski premog in drva
ima stalno v zalogi vsako množino
Družba „ILIRIJA“, Ljubljana,
Kralja Petra trg 8. Tel. št. 220.

Rad. Peterlin-Petruška:

Jesenski dan na Krvavcu.

Človek, ki ljubi naravo, res nima večjega užitka, kot mu ga pripravi lep jesenski dan v gorah. Zato sem sklenil obiskati zadnji dan mojega kratkega dopusta kakšen vrh Kamniških planin.

Brez vsakega načrta in ne da bi se odločil ta ali oni hrib, sem zapustil ob pol šestih, ko se je komaj zdanilo, Kamnik in jo mahnil proti Godiču in Stahovici.

Lep dan je obetala zarja v planinah, ne glede na gosto meglo, ki je ležala po Tunjiških dolinicah in kotanjah. Razun palice in štruce kruha v nahrbtniku nisem vzel ničesar s seboj, torej me ni čisto nič težilo, ko sem samcat korakal po belo umiti cesti mimo Mekinjskega samostana, kjer je ravno k maši zvonilo, sredi njiv in travnikov proti planinam.

Sam s seboj in s celim svetom sem bil zadovoljen in čeprav nisem pevec, sem na tihem takole zapel:

Oj, kam bova vandrala vandrovček moj?

In kakor da bi mi sama priroda odgovorila na to vprašanje, je zardel vrh Krvavca v rožni jutranji zarji.

Na Krvavec bova vandrala! sem dejal sam pri sebi in stopil hitreje.

Pred Korelnom v Stahovici sem šel čez Bistriški most in navzgor po dolini Bisterščice, potoka, ki prihaja izpod Križke planine in od svetega Ambroža po ozkih globokih zarezah in se izliva pri Stahovici v Bistrico. Od zadnjega deževja je precej narastel, tako da je bilo mogoče priti čezenj le po mostičku.

Ko sem hodil mimo samotnih hiš, skoraj skritih med sadnim drevjem, je ležalo ob potu toliko sadja, da se nisem mogel premagati in nabral sem par tepek in nekaj vodenic, ki so mi pozneje čisto prav prišle, ko sem si vrh Krvavca ž njimi ugasil žejo.

Ko sem hodil četrt ure ob potoku sem zavil ob njivi, kjer so ravno kopali krompir, na desno navkreber v grmičevje in po stezi sredi dveh gričev v vas Slevo, ki leži v ravnici ravno pod onim plazom, ki izgleda iz Ljubljane ali s Kamniškega polja kakor ogromna ledena cvetlica ali velikanka belolista praprot. Skozi vas pelje kolovoz visoko pod obširne senožeti potem pride v lepo stezo, ki vodi na planino Osredek in od tam dalje na Križko planino.

Na Osredku je bila proti navadi še živina dveh kmetov, drugi so jo že pognali v dolino. Pastirica in pastir sta pasla živino višje gori v rebri in predno sta prišla h kočam, sem se umil z mrzlo, čisto studenčnico in se osušil na solncu, ker če prav je bilo že pozno, je pripekalo solnce vseeno prav znatno, tako da sem bil ves premočen. Med potjo sem opazil par velikocvetnih dolgostebelnih encijanov, katere imenujejo tukaj konjski encijan v razloček od pravega brezstebelnega encijana, ki raste višje v vrhovih.

Razen encijana sem videl med potoma tudi še mnogo zakasnelih korčkov (ciklamov) in bledocvetnega resja, višje gori onstran Osredka na severni, senčni strani Križke gore pa sem naletel celo na vejico cvetočega sleča (planinske rože).

Pastirica na Osredku mi je skuhala kozjega mleka in dala na pot velik kos izbornega kozjega sira. Ko se je grelo mleko, je vzela v roke še nedodelane coklje, ki jih je sama izrezala iz kosa javorevega lesa.

»Take coklje,« je rekla, »so tukaj v gorah prepotrebne, ker čevljev bi strgal človek po tem kamenju bogve koliko na leto, pa tudi močna rosa, ki pade vsako jutro, bi usnje čisto razmehčala, da bi se kar razlezlo. A v cokljah hodiš vedno suh in obut!«

Nad ognjiščem so bile prislonjene druge že izgotovljene čisto majhne cokljice.

»Za koga ste pa te-le izrezali« sem jo vprašal.

Nasmehnila se je: »Te bo pa Miklavž moji mlajši sestri prinesel; si jih že toliko časa želi...«

Pokazala mi je še pot, ki pelje nad kočami naravnost čez sleme in onstran na levo med grmovjem in skozi gozd vedno pod vrhom Križke gore tja v kot pod Krvavcem.

Pot je bila včasih dobro zaznamenovana, zdaj je pa markacija obledela in jo le redkokje opaziš. Sicer pa poti skoraj ni mogoče zgrešiti, ker je dosti dobro shojena in se deli samo parkrat, tedaj pa moraš izbrati levo vodečo in se ne spuščati navzdol. Treba je iti naravnost v smeri proti Krvavcu, ki ga opaziš takoj ko stopiš na vrh nad Osredkom. Pot pa naj bi Planinsko društvo na vsak način zaznamenovalo, ker je po mojem mnenju veliko zanimivejša in manj naporna kakor pa ona mimo cerkve svetega Ambroža. Tudi je ob tej poti dosti studencev in sence, kar pride turistu poleti zelo prav. Zlasti ko bo koča na Krvavcu gotova, bo ta pot za popoldanske ture zelo pripravna, ker solnce ne bo moglo pripekati naravnost v hrbet, temveč bo že za Križko goro in Krvavcem.

V kotu pridem iz gozda na prosto, prestopim jarek, po katerem teče vedno sveža, mrzla voda in jo zavijem onstran po pašniku ob jarku kvišku do velike skale izpod katere izvira močan ledenomrzel studenec, in polni dva velika lesena korita. Semkaj hodi pit živina s Križke planine, kamor pelje široka steza na levo kvišku okrog skalnatega robu.

Jaz pa izberem drugo stezo na levo, ki pelje proti Košuti in Mokrici. Ko pridem na prvo višino onstran dolinice, se obrnem in grem po stezi, ki vodi pod skalami in čez prodovje polagoma in ne strmo na malo sedlo severno od Krvavca. Vso pot imam krasen razgled na del Bistriške doline, na Veliko planino, Rsenik in na Konja. Prav zadovoljen ležem med ruševjem na travo in uživam z srčno naslado lepoto in mir planin. Zaukal bi, toda ne, ni treba kaliti tišine in vznemirjati divjih koz, ki se pasejo tam po Mokrici.

Vzamem iz nahrbtnika par hrušk, odlomim kos kruha in kos sira in jem. Kaj hočete sam sem, čisto sam v tem božjem kraju. Ni pastirjev, ne črede, ni planincev in ne drvarjev, ni žive duše naokrog. Samo sam sem, čisto sam s svojo dobro voljo.

Naenkrat nekaj zazvižga, tiho, bojazljivo tam iznad skale, čez nekaj časa zopet in že bližje in kmalu zagostoli prav zraven tebe v ruševji mala nežnatičica. Opazila je najbrž, ko sem korakal po stezi kvišku in sedel počivat in priletela je, da me pozdravi. Natresem ji malo sira in krušnih drobtinic, da jih bo lahko pozobala, ko odidem dalje...

Ob pol ene popoldne stojim vrh Krvavca.

Krasna panorama se razprostira okrog mene. Od Triglava do Grintavca vidim razločno vse vrhove naših obmejnih planin. Potem Kalški greben, Košuto, Konja, Veliko in Menino planino, Pohorje štajerske gore in tam doli onstran Save sveti Kum in Gorjance in lepe zelene doline in pisana polja. Le proti Ljubljani in onstran škofjeloških gričev je zavito vse v dimasto meglo.

Dolgo stojim še na vrhu. In gledam tja onstran Košute in Stola in Grintavca v sivo megleno nebo. Tam čaka odrešenja naša najlepša, najljubša zemlja. Koliko časa bo še preteklo, da pride oni zaželjeni čas, ki pripelje tudi za koroške brate svetlo svobodo, ki jo je vreden ta tihi, zaupljivi narod? — Mogoče kmalu, mogoče...

Iz Bistriške doline se je vzdignila megla in se oprijela Konja in Rsenika. Dan je kratek, čas je, da se odpravim domov.

Grem mimo velikih luž, malih jezerc na Križko planino, ki je pusta, prazna, samotna. Potem skozi gozd strmo navzdol proti svetemu Ambrožu. Med potjo občudujem posledice vrtinca, ki je butnil stoletne bukve in gabre, kakor bilke ob tla. Večina drevja je že obsekana, le štori in debele zvite korenine štrle iz zemlje.

Od svetega Ambroža peljeta zopet dve poti v Kamnik, ena čez Šenturško goro, druga skozi Siraž. Mahnem jo proti drugi, ki pelje ves čas ob potoku Tunjščici navzdol. Med potjo trgam borovnice, robido in češmin, ki mi prijetno hladi usta. Lepo se gre po mehkih Tunjiških dobravah in livadah. Tu in tam se ustavim in spregovorim par besedi s kmetom ali kmetico. Kopljejo krompir žanjejo ajdo in jo zlagajo v kozolce. Otresajo sadno drevje, iztiskajo mošt in kuhajo sadjevec. Pripravljajo se na zimo.

Tam z griča se mi zablišči zadnjič cerkev sv. Ane v Tunjicah, potem pa se skrije za Klancami.

Ob pol šestih zvečer pa sem v Kamniku.

Gospodarska politika.

Povečanje števila novčanic.

Stabilizacija dinarja, katera se je dosegla v glavnem s tem, da se država ni več zadolževala pri Narodni banki, kaže kot posledico občutno gospodarsko krizo. Ta posledica je nujna. Število novčanic se v teku poslednjega leta ni bistveno zvišalo. Zvišale pa so se cene mnogih življenskih potrebščin, deloma upravičeno, ker so bile nekatere globoko pod svetovno pariteto, deloma pa tudi povsem neupravičeno, ker so mnoge cene pri nas visoko nad svetovno pariteto. Ta podražitev življenskih prilik na eni strani, na drugi strani pa uspešno se razvijajoče gospodarsko življenje naše države, bogata letina in s tem povzročena močna izvozna trgovina zahtevata kredite, katerih pri sedanjem številu novčanic ni mogoče kriti. Nastala je kriza, katera utegne gospodarski razvoj težko udariti ter povzročiti veliko brezposelnost in v zvezi s tem tudi socijalne zapletljaje, če se pravočasno ne odpravi.

Pomoč je nujno potrebna. Listi vseh smeri so že pisali o tej zadevi, toda vsa ta izvajanja izvenevajo z zahtevo, ki je izšla iz bančnih krogov, da naj izda Narodna banka za okoli 500 milijonov dinarjev novih novčanic v svrho kratkotrajnih, za produkcijske in trgovske namene določenih kreditov. Dokazuje se z vseh strani, da bi tak povečan obtok nekritih novčanic povzročil le mimogrede malenkosten padec mednarodne ocenitve naše valute, katera bi se kmalu popravila nad sedanje stanje vsled povečane produkcije in povečanega izvoza, omogočenih z novimi krediti.

Finančni minister in tudi javnost odklanjata tako rešitev, ker ni brez nevarnosti. Toda o tem se je že izdatno debatiralo po drugih listi. Ker pa je povečanje obtoka novčanic nujno potrebno, ga bo pač potrebno izvesti, toda na tak način, ki nudi obenem jamstvo, da mednarodno ocenjevanje dinarja ne more trpeti nobene škode.

1. Predvsem je potrebno v to svrho znižanje cen življenskih potrebščin in narodno - gospodarsko važnega materijala na svetovno pariteto. Tu more poseči vmes država s primerno tarifno in carinsko politiko. Treba bo eventuelno s pomočjo tuje konkurence spraviti cene važnih živil in surovin na primerno višino. K temu bi pripomoglo tudi izdatno izboljšanje prometnih prilik v naši državi, ki še vedno niso na mednarodni višini.

Nadalje bi bilo potrebno znižanje obrestne mere. Današnje obresti, ki dosegajo abnormalno višino 25 do 50 odstotkov in celo več, je treba takoj znižati, bodisi da se gospodarski krogi o tem sami sporazumejo, če pa to ne bi bilo mogoče pa z zakonom. Znižanje obrestne mere bi vplivalo na potrebo novčanic blažilno deloma ker bi povzročilo nekolikšno znižanje draginje, deloma neposredno vsled nekoliko znižane potrebe denarja.

Pospeševati je tudi brezgotovinski promet. Gospodarski krogi morajo do skrajnosti izrabljati vse možnosti brezgotovinskega prometa, kar se sicer godi v naših gospodarskih centrih z velikimi denarnimi zavodi, na deželi pa ne. Odličen vzgled v tem oziru pa bi morala dati država sama, v katere blagajnah se nahaja vse preveč gotovine. V južnejših predelih naše države je še danes docela neznano načelo, da se denar iz državnih blagajn naloži pri čekovnih uradih. Kontrolni organi ministrstva se v Ljubljani včasih zelo začudilo, ko vidijo v kaki blagajni mesto novca potrdilo čekovnega urada, da je bilo naloženo toliko in toliko denarja. Nekateri državni uradi pa imajo od nadrejene oblasti celo prepoved poslati denar potom čekovnega urada v Beograd temveč se morajo v to svrho poslužiti kurirja! Tako nemoderno poslovanje je treba takoj odstraniti.

Čim bo vse to doseženo, se bo pomanjkanje gotovine že nekoliko ublažilo. Nato naj se dožene še obstoječa potreba po novih novčanicah in poveča število istih na sledeč način: Narodna banka naj sklene s konsorcijem domačih velikih denarnih zavodov pogodbo, na podlagi katere ti zavodi posodijo Narodni banki gotovo vsoto polnokrite stabilne inozemske valute, torej dolarje, angleške funte, švicarske franke ali holandske goldinarje in sicer tolikšno vsoto, kakor je potrebna za hitro izdanje potrebnega števila novih novčanic. Ako bi na pr. znašala potreba po novih kreditih kljub izvršitvi preje navedenih mer še vedno 500 milijonov dinarjev, naj najame Narodna banka v to svrho približno 6 milijonov dolarjev. Če naši denarni zavodi niso v stanu dati Narodni banki takega posojila, pa naj ga Narodna banka eventuelno s pomočjo drugih denarnih zavodov najame v inozemstvu. Narodna banka pri tem ne more utrpeti nobene škode. Za novoizdane kredite bo lahko zahtevala najmanj iste obresti, kot jih bo morala plačevati za najeto posojilo, dobiček bo pa imela gotovo vsled naravne obrabe bankovcev in najbrže še vsled izboljšanja naše valute, katero bo povzročila povečana produkcija in zboljšanje trgovinske bilance.

Dokler pa tega povečanja števila novčanic ni mogoče izvesti, pa naj dovoljuje Narodna banka posojila novih novčanic za 3 do 6 mesecev proti založitvi stabilnih, v zlatu polnokritih tujih valut, proti obvezi, da dotične stranke po preteku roka brezpogojno vrne prejeto vsoto proti vrnitvi založene tuje valute. Vse na ta način prejete polno vredne tuje valute mora Narodna banka izkazovati v svojih izkazih kot povečanje metalne podloge. Sličen način rešitve vprašanja pomanjkanja gotovine se pripravlja tudi v Avstriji.

B. S.

Zavarovalnice v naši državi.

V naši državi imamo 21 zavarovalnih zavodov, ki so deloma popolnoma domača podjetja, deloma pa mešanica domačega in tujega kapitala, ali pa so popolnoma tuja podjetja. Domačih zavodov imamo 8. Njihov uplačani kapital znaša 15.6 milj., osnovni kapital pa 26.6 milj. dinarjev. Značilno je za naše razmere, da deluje v naši državi sedem zavarovalnic, ki imajo samo tuj kapital. Dasiravno ni dvoma, da je inozemski kapital našemu gospodarstvu zelo potreben, vendar ni dejstvo, da je ta kapital angažiran v obilni meri ravno tam, kjer ga ni treba in kjer bi bilo za nas mnogo koristneje, če bi imeli tam domač kapital, kar nič razveseljivo. Boj, ki so ga pričeli posamezniki proti tujim zavarovalnicam, zlasti pa proti onim tujcem, ki so naši najhujši nacijonalni sovražniki, je prehitro pojenjal. Ta boj je treba nadaljevati, narodu je treba pokazati absurdnost njegovega ravnanja, če podpira svoje najhujše sovražnike in zatiralce, narod je treba uveriti, da je zavarovanje v tujem zavodu narodno izdajstvo. Potem bodo zavarovanci sami odpovedali svoje zavarovalne pogodbe in jih sklenili raje z domačimi zavodi.

Sedem zavarovalnic, ki so fundirane s popolnoma tujim kapitalom, ima deset milijonov osnovnega kapitala in 5.7 milijonov vplačanega kapitala. Domači zavodi predstavljajo z ozirom na svoje število in svoj kapital mnogo močnejšo skupino, kakor tuji zavodi v naši državi.

Poleg teh zavarovalnic pa imamo še šest zavarovalnih podjetij, v katerih je poleg tujega tudi domač kapital. Ti zavodi imajo skupno 22 milijonov nominalnega kapitala in 12.5 milijona dinarjev vplačanega kapitala.

Poleg že omenjene večje kapitalne jakosti domačih zavodov imajo ti tudi še poseben fond 21.9 milijonov dinarjev in pa 27 milijonov dinarjev rezerv. Tuje in mešane zavarovalnice pa prvo omenjenih fondov sploh nimajo, rezerv pa ima vseh 13 zavodov skupaj samo 22 milijonov dinarjev.

V kako veliki meri škodujejo tuje zavarovalnice našemu gospodarstvu, dokazuje dejstvo, da je šlo leta 1922 celih 52.5 milijonov dinarjev, ki so jih plačali kot zavarovalne premije naši ljudje, v inozemstvo in se je tam porabilo za financiranje tujih trgovskih in industrijskih podjetij. V celoti so namreč prejele vse zavarovalnice v državi leta 1922 96.4 milijona dinarjev premij. Od te vsote odpade na domače zavode 27 milijonov, na mešane in popolnoma tuje pa 69.4 milijona dinarjev. Slednji dve skupini sta izplačali istega leta 16.8 milijona dinarjev odškodnin, ostanek 52.5 milijona dinarjev pa je šel v inozemstvo.

Vprašanje pa ni akuelno samo radi tega, ker gre naš denar v inozemstvo in se tam uporablja za okrepitev tuje industrije in trgovine. Že samo dejstvo, da gre denar iz države in da vse te velike denarne količine pritiskajo na tujih borzah na naš dinar, bi nas moralo privesti do tega, da bi skušali sedanje razmere izpremeniti v naše dobro. In končno tudi ti naši zavodi ne morejo doseči one moči, kakor bi jo sicer. Vsa ta moč pa bi bila na razpolago naši industriji in trgovini, sploh našemu gospodarstvu. Zakaj torej tuje zavarovalnice v naši državi? Ven z njimi!

× **Likvidacija vodnih zadrug.** Pred kratkim so se sestale v Veliki Kikindi h konferenci romunska, jugoslovenska in madžarska delegacija za likvidacijo vodnih zadrug v obmejnem ozemlju v gornjem Banatu. Na konferenci se je dosegel popoln sporazum. Izdelal se je načrt za izvedbo razdelitve vodnih zadrug. Komisija se sestane še ta mesec zopet v Tamišvaru, da sprejme definitivne sklepe glede vodnih zadrug.

× **Produkcija jajec v Ameriki** je za 10 odstotkov večja, kakor konzum. Izvoz je radi previsokega tečaja dolarja nemogoč. Zato so pričeli Američani živahno akcijo, da se poveča domači konzum jajec tako, da bi porabila vsaka oseba vsaj dve jajci na dan.

Reorganizacija italijanskih železnic.

Dejstvo je, da se je posrečilo Italijanom v teku zadnjega leta storiti velik korak naprej v izboljšanju stanja železnic. Tudi za naše razmere je zelo poučen način, s katerim je dosegel g. Torre, železn. komisar zopetno upostavitev discipline in reda v prometu laških državnih železnic.

Par številk nam bo pokazalo važnost doseženih rezultatov in nam ne bo treba stvari natančneje razlagati:

Vsled spremembe načina plačevanja bolniških dni je bilo število bolnikov v prvem letošnjem polletju samo 131.659, med tem ko so se dnevni odstotki zmanjšali za isto dobo od 1,691.294 na 874.815, to se pravi za petdeset odstotkov v obeh slučajih.

V istem času se je pa dvignil promet od 24 in pol milijona ton prevoženega blaga na 28 in pol milijona ton in gibanje vagonov je naraslo od 2,598.115 na 3,022.700, to se pravi za 16,82 odstotka pri tonaži blaga in za 16,34 odstotka pri številu naloženih vagonov.

Vkljub povečanju prometa se je pa število vlakovnih kilometrov občutno zmanjšalo in sicer od nad 26 milijonov na 24, to se pravi za nad 2 milijona, kar kaže boljšo uporabo osobja, kakor tudi materijala katerega velike porabe so padle 4,2 odstotka na 1,2 odstotka. Nikakor ne smemo prezreti iz tega razbremenjenje prog in zmanjšanje zamud.

Glavni problem ureditve italijanskega železniškega proračuna pa je bilo zmanjšanje izdatkov, predvsem izdatkov za osobje.

Sklenilo se je torej, zmanjšati osobje, kar seveda ni šlo brez ostrih kritik metod, po katerih so hoteli postopati. Problem je bil pereč in ni bilo časa odlašati. Uporabili so radikalen način, ki je obstojal v tem, da so odpustili najprej delavce in uradnike, ki so bili vsled svoje lenobe ali odpora ne samo nepotrebni, temveč celo nevarni za železniško družbo. Potem so pa reorganizirali upravo, kjer so tudi odpustili precej uslužbencev.

Glavni namen družbe je obstojal v tem, olajšati kolikor mogoče njeno delo in odstopiti vse, kar se je dalo, privatnim podjetjem.

To je šlo tako daleč, da je centralna uprava, ki tvori to glavno direkcijo bila skrčena v samo dve skupini:

1. Progovna služba, trgovska služba, materijal in stroji, dela in konstrukcije.

2. upravna služba, osobje in splošne zadeve, nakup potrebščin in računovodstvo.

Uradi za elektrifikacijo, za zdravstvo in preizkuse so bili uvrščeni kot navadni oddelki v te dve skupini.

Novi organizacijski načrt predvideva strogi osemurni delavnik, ob enem pa zmanjšane osobja v uradih za 25 odstotkov, od 20.000 na 15.000. Zmanjšanje progovnega osobja od 220.000 na 165.000 se tudi že izvršuje in bo končano v teku enega leta.

Na drugi strani so se pa objavili oglasi na vestnost kurjačev in strojevodij, naj kolikor mogoče štedijo s premogom in mazilnimi olji in v zadnjem času so se tu že pokazali veliki prihranki. Slednjič hoče železniški komisar pregledati vse pogodbe, ki so jih bili sklenili z zasebnimi družbami glede konstrukcije in poprave materijala, kar bo samo pri šestih glavnih tvrdkah prineslo prihrankov 7 in pol milijona lir letno in to do l. 1930.

Tudi tarife hočejo povišati, kar bo prineslo družbi zopet nad 100 milijonov.

—žn—

Vnanji trg velikih obrtnih dežel.

Londonska konferenca je predvsem gospodarska, ki naj odpomore britanskemu trgovskemu primanjkljaju. Deficit znaša po novembru 1922 okrog 18 milijonov liber sterlingov na mesec, skoro milijardo dinarjev. Kupčije redno nazadujejo: novembra 1922 je vrgel izvoz 95 milijonov liber na mesec, sedaj jedva 80; izvoz je padel od 75 milj. na 60.

V Združenih državah je položaj boljši, vendar ne sijajen. Dočim je bila 1922 bilanca krepko pozitivna, je prebitek početkom t. l. počasi izginil, tako da se je v marcu, aprilu, maju, pokazal nedostatek. Import se je znižal od 400 milj. dolarjev v juliju na 287; eksport, ki je znašal novembra 1922 nič manj ko 380 milijonov dolarjev, je v juliju zdrknil na 303 milijone.

Edina (ali skoro edina) Francija ima normalen trgovski položaj, ki se venomer boljša. Celotna trgovina, kake 4 milijarde v preteklem novembru, je narastla v juliju na 5.038 milijonov. Deficit celokupne tržbe znaša 2 odstotka, pri Angležih pa kar 10 odstotkov.

× **Slovaška industrija kož** se mora boriti z velikimi težavami. Ker so cene živini zelo visoke, je konzum nazadoval, vsled česar tovarne ne morejo dobiti zadostnega števila kož ter morajo obrate omejevati. Deloma so pokrle svojo potrebo surovin z uvozom iz inozemstva.

Nemška marka.

Nemška marka je sicer že davno umrla, vendar je še vedno oficijelno plačilno sredstvo, dasi se je vsakdo brani. Razmetavanje denarja za vzdrževanje ruhrske vojne in tudi sicer brezglavo in nesmiselno gospodarstvo nemške vlade je maso naroda takorekoč oropalo. Razmere so sedaj v Nemčiji tako kaotične, da bo preteklo precej časa, predno bo življenje zopet vsaj malce znosljivo.

Najhujše je, da nemško ljudstvo kljub dobri letošnji žetvi takorekoč strada. Kajti vzgledi so bili in so pregorostasni, da bi sicer inteligentni nemški kmet prodal svojo žetev, plod celoletnega truda, za papirnate milijone, če ve, da bi dobil za isto blago in isto količino čez nekaj tednov, da celo dni ali ur — desetkratno ali tudi še večkratno vsoto in da si s tem denarjem ne bo mogel že čez par ur kupiti prav ničesar. Zato so notranji učinki razvrednostitve nemške marke tem hujši, kajti kmet zahteva za svoje pridelke plačilo v zlati valuti (dolarje) ali pa v zlatem posojilu. Kdor tega nima, ne more kupiti poljedelskih pridelkov.

Davki, ki jih dobiva nemška država, kmalu ne bodo zadostovali niti za kritje izterjevalnih stroškov, oziroma davčnega aparata, kajti dosedanji znesek, ki ga je dobila Nemčija za davke, komaj presega državne izdatke za podpiranje brezposelnih. Poleg tega pa tudi uprava ne deluje enotno. Odpravitev davka na premog je imela namen, da zniža premogovne cene in da obvaruje na ta način prebivalstvo katastrofe, če bi bilo naenkrat brez premoga in brez moči, da si ga nabavi. Sicer so bile tudi premogovne cene, ki so jih prej zaračunavali v zlatu, toda vse te odredbe in mere hitro paralizira trajno in še vedno napredujoče nazadovanje marke. Ker pa je vlada uvedla istočasno s pocenitvijo premoga tudi zvišanje železniških tarifov na petkratno izmero, je bila ta pocenitev že takorekoč od svojega početka iluzorna, kajti ogromno povečani transportni stroški in pa istotako nazadovanje marke je položaj le še poslabšalo.

Marka je padla že tako daleč, da povzroča zapisovanje ogromnih številk v poslovanju prav velike stroške in je postalo v večjih obratih že nemogoče. Zato je bilo uvedeno s 15. oktobrom računanje s T-markami, to je s tisočicami mark. Na ta način se bodo številke vsaj malo skrajšale; nadaljnje skrajšanje pa bo sledilo s 15 novembrom, ko bodo uvedli M-marke, to je 1 M-marka bo milijon papirnatih mark, če se bo to sploh še izplačalo. Seveda ta postopek nima z uvedbo nove valute prav ničesar skupnega, ampak je le olajšanje knjiženja in računanja.

S papirnato marko se ne da napraviti ničesar več. To je Nemčija uvidela, zato bo uvedla novo valuto. Na podlagi pooblastilnega zakona bo nemška vlada novo marko po volji komandirala. Kako pa jo bo ta nova marka ubogala, je seveda drugo vprašanje, nič manj važno, kakor vprašanje uvedbe nove stabilne valute samo. Glavno načelo mora biti seveda: dvigniti produkcijo na čim višjo stopnjo, obenem pa preprečiti vse dosedanje mahinacije posameznih velešpekulantov, zmanjšati državne izdatke na čim manjšo mero. Brez tega pa bo tudi nova marka sledila sedanji papirnati.

Gospodarstvo v Franciji.

»Proizvajati in štediti«, tako oznanjajo danes na Francoskem, hoteč se iznebiti neljubih posledic visoke angleške valute. — Toda nedostaje jim bombaža, kavčuka in bakra. Zato so se vrgli z znano vnemo na kolonije. Od l. 1900 do 1920 se je trgovina z njih prekomorskimi deželami povišala od 1,446 milijonov na 12.098, t. j. za 736.3%. V tej dobi je uvoz zrastel za 807.7% (7.411 milijonov frankov) proti 816, izvoz pa za 643.8%, t. j. 4.687 proti 630.

*

Pri tem znesku ima Alžirija levji delež. Žitnice in vinorodnice severne Afrike (Marok, Tunizija in Alžirija) dajejo vedno več fosfata in železne rude.

Zapadna francoska Afrika se čudovito razvija. Mnogo si obetajo od bombaževine. Doslej je največ izvažala arašido (mrtviko, mastik), palmove mandlje in olje ter smrdljikovo olje.

Ekvatorialna Afrika, ki šteje 1 milijon 200.000 goved in še več drobnice, bo mogla v kratkem izvažati živino kakor tudi usnje, čim bodo zveze z Dulo lažje. Kamerum istotako napreduje (palme, kakao, les).

Indokina obeta prijetno iznenadenje v bodočnosti. Danes eksportira po večini riž, a tudi kavčuka gre vedno več iz dežele. Enako je s poprom, s kopro (posušenim in oluščenim kokosom, namenjenim v mlin za pridobivanje olja), koruzo, pavolo, sladkorjem, duhanom. Zadnje čase mislijo na gojitev kafrovca, ki uspeva divji v Tonkinu in ki je toli pomemben v celuloidnem obrtu; ta je na srancoskem jako razvit, vendar mu grozi japonski monopol, ki prideluje domala vso kafro, jo izrablja skoro popolnoma ter oddaja ostanke po oderuških cenah.

Kolonialne države, ki so se v 20 letih tolikanj razmahnile in pri vsem tem še tiče v otroških povojih, opravičujejo najsvetlejše nade. Francozi se bodo, čim popravijo opustošene pokrajine, v široki meri posvetili izkoriščanju zamorskih bogastev.

Gospodarske vesti.

INDUSTRIJA.

× **Sladkorna pesa na Poljskem.** S sladkorno peso obdelana ploskev na Poljskem meri za prihodnjo sezono 141.217 ha (v istem času prejšnjega leta 109.353 ha). Verjetni pridelek cenijo, da bo znašal približno 25 metrskih stotov (lansko leto 18,750.000 metrskih stotov). Analiza je 15. sept. pokazala, da znaša vsebina sladkorja 6.7 do 17.95%. Produkcijo sladkorja cenijo na 360 tisoč ton (lani 267.000 ton). Izvozilo se bo približno 120.000 ton.

× **Letina sladkorja na Madžarskem.** Letos so pridelali na Madžarskem 10 milijonov metrskih stotov sladkorne pese. Produkcija sladkorja bo znašala v letošnji kampanji 950 tisoč do 1 milijon metrskih stotov. Za izvoz bo preostalo 350 do 400 tisoč metrskih stotov.

TRGOVINA.

× **Trgovina in obrt v Slavoniji.** V poslednjih treh mesecih je prijavljeno v Slavoniji 554 novih trgovskih podjetij, odjavljenih pa 195. Novih obrtnih podjetij je bilo prijavljenih v istem času 1134, odjavljenih pa 364. Upisanih je bilo 42 firm, izbrisanih 15, izpremenjenih pa 72. V konkurz ni prišla v tem času nobena firma, pač je bil en slučaj prisilne poravnave izven stežaja; eno podjetje pa je likvidiralo.

× **Nazadovanje poljskega lesnega izvoza.** Poljska je izvozila v pretečenem letu 16,378.000 kilogramov borovega lesa. Poljska državna posojilna blagajna je dobila od tega izvoza 574.158 funtov šterlingov. Nazadovanje nakupovanja lesa s strani inozemstva razlagajo na Poljskem s tem, da so povečane pristojbine na izvoz. Vlada bo zato te pristojbine revidirala.

× **Avstrijska zunanja trgovina** je bila v prvih osmih mesecih tekočega leta pasivna za 363 milijonov zlatih kron. Uvoz je znašal v tem času 956, izvoz pa je dosegel samo 593 milijonov zlatih kron.

× **Rusko krzno na nemškem trgu.** Koncem tega meseca priredi trgovsko zastopstvo ruske republike v Lipskem aukcijo krzna, ker se bodo licitirale velike količine ruskega krzna.

× **Angleški izvoz** v poslednjih mesecih precej trpi radi gospodarskih kriz v Evropi. Brezposelnost v Angliji trajno narašča. Cene industrijskih izdelkov kažejo padajočo tendenco. Najslabše je v železni industriji. Največ radi tega, ker sta odpadla za Anglijo dva najvažnejša odjemalca namreč Rusija in Nemčija. Poruhrska kriza je sicer nekatere panoge angleške železne industrije za nekaj časa močno oživila, tudi izvoz premoga je zelo narastel, toda konjunktura je prenehala in tako tožijo sedaj zlasti tovarne za stroje, da jim primanjkuje naročil. Slabo so zaposlene tudi tovarne lokomotiv in pa ladjedelnice. Nekoliko boljše tekstilne tovarne, kemična produkcija, papir, steklo in keramično blago.

× **Uvoz luksusnega blaga v Bolgarijo.** Bolgarska vlada bo v kratkem odpravila zabrano uvoza luksuznega blaga. Uvedena bo samo višja carina.

PROMET.

× **Pristojbine za mednarodni paketni promet.** Izza dne 16. oktobra t. l. se izpremeni razmerje zlatega franka napram dinarju v mednarodnem poštnem paketnem prometu in sicer tako, da bo 1 frank enakovreden 20 dinarjem. Zato se s tem dnem izpremene tudi mednarodne paketne pristojbine. Za Avstrijo je dopustna za pakete največja teža 5, 10, 15 in 20 kg in najvišja vrednost 1000 frankov. Težna pristojbina znaša 35, 51, 67 in 83 Din, vrednostna pristojbina pa za vsakih 300 frankov = 6000 Din 3 Din. Pošiljki je priklopiti dvoje carinskih napovedi. — Za Češkoslovaško je dopustna največja teža 1, 5, 10, 15 in 20 kg in najvišja vrednost 1000 frankov. Težna pristojbina znaša za pakete, ki se odpravljajo preko Maribora, 31, 35, 59, 87 in 113 Din, vrednostna pristojbina pa kakor za pakete, namenjene v Avstrijo. Pošiljki je priklopiti troje carinskih napovedi. — Za Italijo znaša dopustna največja teža 5 kg in najvišja vrednost 1000 frankov. Težna pristojbina znaša 40 Din, vrednostna pristojbina pa kakor za pakete, namenjene v Avstrijo. Pošiljki je priklopiti dvoje carinskih napovedi. — Isto velja tudi za pakete, namenjene na Bulgarsko z razliko, da znaša težna pristojbina le 35 dinarjev.

× **Telefonska zveza z Romunijo.** V naši državi so popolnoma dovršena dela na telefonski progi z Romunijo. Sedaj preostaja samo še, da Romunija spoji svoje proge z našo novo.

× **Pomanjkanje vagonov v Češkoslovaški.** Po stavki v češkoslovaških revirjih rjavega premoga se je pojavilo precejšnje pomanjkanje vagonov. Premogovniki dobivajo samo 30 odstotkov zahtevanih vagonov, kar povzroča večkrat prometne zmotnjave.

× **Zvišanje tarifa madžarskih državnih železnic,** o katerem je naš list že poročal, bo znašalo za osebni promet 30%, za tovorni pa 10 do 100%. Najbolj bo zvišan tarif za premogovne transporte. S povišanjem bo dobila država letno 170 milijonov dohodkov, ki se bodo porabili za kritje primanjkljaja državnih železnic. Prebivalstvo je radi tega nameravanega povišanja zelo vznemirjeno, ker je sledil še vsakemu povišanju nov draginjski val.

CARINE, DAVKI.

× **Dohodninski in premoženjski davek** na Madžarskem, ki mora biti vplačan do konca oktobra, bosta znašala po proračunu finančnega ministra približno 200 milijard madžarskih kron.

× **Avstrijska zlata pariteta** znaša za čas 15. — 21. okt. 14.000 avstr. kron.

× **Carine na živež v Madžarski.** Madžarska vlada je definitivno odpravila carine na življenjske potrebščine. Te carine so bile pred nekaj dnevi odpravljene samo začasno.

Zanimivosti.

Iz suhe Amerike.

Alkoholna prepoved je dala povod mnogim anekdotam. Tako je neka gospa ponoči pripravila v svojo klet tri sodčke. Nenadoma je prišlo 6 redarjev, ki so prevohali hišo od vrha do tal, pa zaman. Čez tri dni se eden njih, obrit in naličen, usluži kot hlapec pri gospe. Za 48 ur je zavohal skrit zöklad, shranjen v zazidani sobi. Dvanajstorica gibljivih opek na spodnjem koncu je prikrivala odprtino, skozi katero so zajemali pristen konjak. Nekega jutra pa je gospodinja našla steno odprto. Bavče so bile izginile. Zasliševanje. Občutna globa. Zloradost pri znancih, ki niso bili vabljeni na požirek dragocene pijače.

Na nočnem obhodu naleti stražnik na možanca, ki smrči zleknjen na obcestnem hodniku. Ko ga roka pravice silovito strese, s težavo vstane na opotečne noge. »Po alkoholu dišite« ga nahrulijo zastopniki postave. Pijanček se zaman brani. Obsodijo ga. »Ni dopustno, da bi zaudarjal po alkoholu, kdor ga ni pil!« izjavi sodnik. Krepka resnica, ki je oveselila vse prepovedače. —

Oko postave je presenetilo lepo napravljenega gospoda baš, ko je nastavil stekleničico k ustnam. Kaj je to? Presenečen ugovarja: »To je zdravilo!« In res, na lagvici je nalepljen napis znane lekarne z označbo leka, ki pomirjuje srčne krče. Ali neverni »polip« poduha steklenico in zatuli: »Ga že imam!« Izkaže se, da je prijeti gospod nepoboljšliv prijateli žganice. —

Antiprohibicionisti trdno upajo, da jih prihodnje volitve rešijo odurnega preganjanja. Prepovedači pa so si svesti svoje zmage. Boj bo neizprosen.

— **Farmacevtski kodeks.** Francoski minister Leon Bérard hoče še več in več latinščine. Mislili so, da bo novi učni načrt odbil dosti dijakov, pa jih ni. Sedaj pa je Albert Peyronet, Bérardov začasni namestnik, izdal odlok, naj se uvede francoščina kot lekarniški jezik. Apoteka je bila zadnje zavetišče latinščini in grščini.

Srečni ljudje. Sredi Atlantskega oceana se kakor velik klobuk dviguje iznad morske gladine mal otočič, Tristan da Cunna. Na tem otoku živi, kakor poroča »Bibliotheque Universelle«, 137 prebivalcev, o katerih se lahko reče, da živijo naravno življenje, kakor sta ga Adam in Eva živela v raju. Na otoku raste grmičevje in lapuh. Drevja sploh ni. Edini pridelek teh samotnih prebivalcev je krompir. Živijo popolnoma sami zase, nikamor se ne oddaljijo s svojega otoka, nikdo jih ne obišče. Le po enkrat se približa na leto njihovemu otoku ladja, kadar pride na lov na kite. Pečajo se večinoma z živinorejo. Velike črede ovac in goved, ki jih pasejo po sočnih pašnikih jim dajejo hrano, obleko in obutev. Za spremembo se pečajo tudi z ribištvom. Meso je za krompirjem njihova glavna hrana. Alkohola in nikotina, ki zastruplja civilizirane narode, oni sploh ne poznajo. Stanujejo po votlinah in šotorih, ki si jih napravijo iz kož. Čisti zrak, zdravo podnebje in bivanje v naravi veliko pripomorejo k izbornemu zdravstvenemu stanju. Hudomušni Evropejci pravijo, da je ljudstvo tako zdravo zato, ker nimajo ti otočani nobenih zdravnikov in tudi ne ministra za narodno zdravje. Imajo sicer za vsak slučaj eno babico. Ta pa zastopa načelo, naj pri porodu narava naredi svoje in v večini slučajev sploh ne intervenira.

Na visoki stopnji je tudi njihova morala. Mirno živijo skupaj in ne poznajo ne cesarja ne zakona. Pojmi ječa, ključavnica, orožnik, policaj so jim neznani. V soglasju živijo med seboj kot ena velika družina, v kateri nikoli ne pride do prepirov. Vsaka družina obstoja iz 6 ali 7 oseb. Snaga in red med drugim spadata med njihove čednosti. Po večini so belokožci, pri nekaterih se pa poznajo še sledovi, da so bili njihovi predniki pripadniki dveh raznopoltih plemen.

— **Daj drozgu, kar mu gre.** Vinčarji so gorki drozgu, ki menda rad obira grozdje. Toda evropski drskač in evropska drščica imata v Ameriki krepostnejšo sestrico, rdečo brinjevko, ki jo tamkajšnji znani ptičelovec W. Henshaw v izbornem spisu predstavlja kot imenitno kmetovo pomočnico. Rdeče smolnice in rdeči borovnjaki pokončajo namreč odsile mnogo kvarnega mrčesa. Sicer se razen z žuželkami hrani tudi z rastlinsko pičo, vendar le z omelovimi, brinjevimi in drugimi divjimi jagodami. — Ornitolog Henshaw pa ne vzpostavlja samo dobrega slovesa drozgom, ampak obrača čitateljevo pazko na nepotrebno krutost ljudi napram vsem pticam. Strogo znanstveno opazovanje je često razdrlo ukoreninjen predsodek o marsikakem tzv. škodljivem krilatcu. Francosko društvo za varstvo ptic je že pogosto zaman povzdignilo svareči glas; tako so v Haute-Marni v šestih tednih seljaki pobili 10.500 koristnih ptičev. Meurthe-et-Moselle izkazuje prav tako grozne statistike. Pri nas, upajmo, krilata bitja nimajo tako zakletih protivnikov med ljudmi.

— **Izrazita imena.** Kdo ni naletel v ljubljanskih dnevnikih na oglase kakor: dr. Oser učinkovito zdravi zaprtje (zapeko)? Iz sodne dvorane se je poročalo, da je bil obsojen zaradi ponočevanja Janez Dolganoč iz Svetiljke. V Parizu (rue de Richelieu 10) so našli zadavljenega grškega odvetnika, čigar značilni priimek utegne biti slovanski: Leonidas Daviljudis, itd.

— **Višek popisunstva.** Deskriptivni pesnik abbé Delille, profesor na Collège de France, se je proti koncu svojega življenja pobahal s številnimi popisi v načinu Homerjevega naštevanja: »Napravil sem dvanajst velblodov, štiri pse, tri konje, vmes Jobovega, šestero tigrov, dve mački, eno šahovo igro, en triktrak, eno damsko igro, biljard, več zim, dosti poletij, mnogo pomladi, petdeset solnčnih zatopov in toliko zarij, da se vselej med prešetavanjem zmotim.« Jako pogosto je rabil perifraze: »prašič« mu je bila »žival, ki se krmi z želodom«.

— **Belo meso.** Neki časnikar je imel v Normandiji priliko videti teličke v silno nezdravih hlevih: brez svetlobe, brez svežega zraka so ždeli v kotu, kakor da že čakajo smrti. Opozoril je kmeta na slabe higijenske razmere. »To je zaradi bele teletine,« je pojasnil možakar. — »Kaj se to pravi?« — »Če hočete, da dobé teleta prav belo meso, morajo postati slabokrvna, bolna.« — »Torej vidim, da vi namenoma ravnate s teleti na ta način!« — »Kaj hočete, kupci imajo tak okus.« — Čudno pokvarjen okus. Ali smo že tako daleč? Pri teh razmerah je umljivo, da prihaja toliko bolezni na ubogo človeško pasmo.

— **Usodno.** Znana osebnost, Mirande, sedi nekoč v gledišču. Med odmorom odide med kulise in sloneč ob mizici za lepotičenje, si da predstaviti igralsko osobje. Začujejo se trije udarci, loža se izprazni. Tedajci pa se Mirande zehajoč obrne proti režiserju, češ: »Ali ni nikogar tukaj, ki bi z menoj nocoj krokal?« Ker pa je baš nastopila šestdesetletna hetaira, jo je star, resen in brezhiben komedijant, sedeč v bližini, pa malo gluh, slovesno pokazal Mirandu, rekoč: »Dovolite, mi, da vam predstavim svojo ženo!« (Sept Jours.)

— **Častno posojilo.** V Parizu se mnogo govori o posojilih, ki bi jih dijaštvo dobivalo na častno besedo. Ta misel pa ni nova, piše La Chronique médicale. Leta 1359 je pariška fakulteta izdala odlok, sličen častnemu posojilu. Kandidatu, ki je izjavil, da ne more plačati pristojbin združenih s prvim medicinskim izpitom (pojedino izpraševalcem, 1 tolar prvemu slugi, 1 frank drugemu), se je moralo verjeti na besedo, če je bil učen in pošten. Zavezati pa se je moral pismeno, da povrne stroške, čim pride v boljši gmotni položaj. Podoben dekret je izšel leta 1751.

Šah.

Rešitve končnic v »Jutr. Novostih«. z dne 14. oktobra t. l.

Naloga štev. 1.

Beli: Kd7; Lc7 d3; B.: b3;
Črni: Ka8; Da2; Sd8; B.: a7, b5;
Beli izsili remis sledeče:
1. Ld3 — e4 +, Sd8 — b7; 2. Kd7 — c8, Da2 — a6!; 3. Le4 — d5, I5 — b4; 4. Ld5 — c6, Da6 × c6 — pat!

Naloga štev. 2.

Beli: Ke4; Lb5; Sf3; B.: b3, d2, d7;
Črni: Kd8; Sd1; B.: b2, b7, c5, d4;
Beli izsili remis sledeče:
1.) Lb5 — d3, Sd1 — f2+; 2. Ke4 — d5, Sf2 × d3; 3. Kd5 × d6, b2 — b1 — D; 4. Sf 3 — g5, Db1 × b3; 5. Sg5 — f7 +, Db3 × f7 — pat! ali pa
.... 3. ...., Sd3 — f2?; 4. Sf3 — g5, Sf2 — e4 +; 5, Sg5 × e4, b2 — b1 — D; 6 Se4 × c5 in dobi.

Naloga štev. 3.

Beli: Ke4; Tc4; Ld1; Sh3; B.: c6, f4;
Črni: Kd6; Le7; Se1; B.: b2, b3, c7, e5;
Beli na potezi izsili remis sledeče:
1. f4 × e5 +, Kd6 — e6; 2. Tc4 — c1, b2 × c1 — S!; 3. Ld1 × b3 +, Sc1 × b3; 4. Sh3 — g5 +, Le7 × g5 — s patom!

Naloga štev. 4:

Beli: Kf2; Tc6; Sc8; B.: a2, e2, h2;
Črni: Kd4; Dd8; B.: a5, d5, e4, e5, f6, h4;
Beli na potezi izsili remis sledeče:
1. Sc8 — d6, e4 — e3 +; 2.) Kf2 — f3; e5 — e4 +; Kf3 —f4, Dd8 —b8!; 4. a2 —a4, f6 — f5; 5. h2 — h3, Db8 — c7; 6. Tc6 × c7 in črni je pat! — ali pa
... 4. ..., h4 — h3; 5. Kf4 — f5, Db8 — c8 +; 6. T ali S × D in črni je zopet pat.

Naloga štev. 5.

Beli: Kh2; Tb1; Se8; B.: c3, 4; g2;
Črni: Ke5; Da5; B.: c5, d7, f5, g4, g5;
Beli na potezi izsili remis sledeče:
1. Tb1 — e1 +, Ke5 — f4; 2. Se8 — f6, g4 — g3 +; 3. Kh2 — h3, g5 — g4 +; 4. Kh3 — h4, Da5 — d8; 5. Kh4 — h5, Dd8 × f6!, 6. Te1 — e4 +, Kf4 (ali f5) × e4 — pat!

Naloga štev. 6:

Beli: Kg2; Tf7; Lg4; Sc7; B.: a5, c4, d3, h3;
Črni: Kd6; Dg8; B.: a7, c5, d4 h4, h5;
Beli na potezi izsili remis sledeče:
1. Sc7 — b5 +, Kd6 — c6!; 2. Tf7 — f6 +, Kc6 — b7; 3. a5 — a6 +, Kb7 — a8; 4. Tf6 — f8, Dg8 × f8!; 5. Lg4 — f3 +, Df8 × f3; 6. Sb5 — c7 +; Lb8 × c7 pat!

MALI OGLASI:

Cena oglasom do 20 besed Din 5·—; vsaka nadalina beseda 25 para. z davščino vred.

Specijalna mehanična delavnica za popravo pisalnih in računskih strojev. L. Baraga, Ljubljana, Šelenburgova ul. 6/I.

Blazine, žima morska trava. Peter Kobal — Kranj, Glavni trg, tvornica vseh vrst blazin, žime in morske trave, modroce na peresih. — Specijalna tvrdka za izdelovanje klubgarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! Zahtevajte oferte in cenike!

Suhe gobe in fižol ponudite Sever & Ko. Ljubljana, Wolfova ulica štev. 12.

Do 200.000·- Din se odda solidnemu velepodjetju proti obrestim, vknjižbi na prvo prvo mesto in soudeležbi za daljšo dobo. Pismene ponudbe pod „Takoj" na upravo lista.

Žaga in mlin na stalni 70 HP močni vodi 20 min. od postaje v bogatem gozdnatem kraju naprodaj vsled družinskih razner za Din 575·000 v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

16 HP motor na surovo olje nov, proda za Din 45.000·— Pokojninski zavod, Šolski drevored 2.

Posestvo 66 oralov, 36 oralov gozda živina in letnina K 1,200.000·—.
Grajščini slična vila z 3 orale parka in prostim stanovanjem v MARIBORU K 3,000.000.—·
Posestva od 3 do 175 oralov, kakor grajščinska posestva.
Gostilna z ali brez posestva, mesarija, stanovanjske hiše, vile, trgovine.
Zaga z posestvom lesni kraj proda pisarna Zagorski, Maribor, Barvarska ul. 3.

Prodam: 1 Meyers Konv. Lexikon najnovejša izdaja, kompleten, z dva dopolnjaka (zv. 1-22) Prachtausgabe z zlato obrezo, popolnoma nov ½ usnje vezan. 1 Schlossers Weltgeschichte 25 Juhil, izdaja cmplt. 20 zvez. ½ usnje vez. kot nova. 1 Valvazor II. izdaja kompletna, ½ platno vezana. Naslov v upravi lista.

Več kanarčkov dobrih pevcev, par 150 Din, se proda v Florjanski ulici štev. 13, I. nadsrtopje. levo. Vprašati: Lapajne-Žuraj.

Koliko stane en mali oglas? Do 20 besed 5 Din, vsaka nadaljna beseda 25 para, tako si lahko izračunaš sam kaj stane tvoj mali oglas.

Postelja brez matraca in naslanjač na prodaj. Poizve se vsak dan od 12.—2. pri Požar, Krekov trg štev. 7 pritličje.

Lepa prilika Oprava za jedilnico in spalnico se proda vsled pomanjkanja prostora. Naslov v upravi lista.

Znanstveniki! Prodam „Bibliothek des allgemeinen und praktischen Wissens". Ogleda se v knjižnici „Knjiga". Kongresni trg 13.

Pri upravnem sodišču v Celju sta razpisani dve mesti pisarjev (koncipistov). Natančnejši pogoji so razvidni v Uradnem litsu št. 93 z dne 5. 10. 1923.

Gostilna z mesarijo sredi trga ob železnici z enonadstropno hišo z 9 sobami, klavnico, mesnico in obširnim vrtom s koncesijo na prodaj za Din 300.000·— v Realitetni pisarni v Ljubljani, Poljanska cesta 12.

Posestvo 62 ralov, 20 min. od železnice na Dolenjskem z dvemi hišami in vsemi gospod. poslopji, s 30 orali zaraščenega gozda se proda za Din 550.000·— v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12·—

Mizarji! Naprodaj hiša s 4 sobami, veliko mizarsko delavnico, gosp. poslopji vrtom i njivo v trgu ob železnici za 450.000 kron. Pojasnila daje Realitna pisarna, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Naprodaj gostilna in trgovina sredi Ljubljane s takoj prostim stanovanjem za Din 4500.000·—. Poizve se v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Priporoča se konfekcija, krojačnica za dame in gospode po meri, po najmodernejših žurnalih. Brata Brunskole, Ljubljana, Židovska ulica 5.

Fižol vsako množino kupujemo. Ponudbe z vzorci na Golič & Co., Celje.

Gostilno na krasnem prostoru sredi Ljubljane s kletmi za 10 vagonov vina, hlevom za 30 konj in obširnim stavbiščem proda pod ugodnimi plačilnimi pogoji za Din 650 000·—. Realitetna pisarna Ljubljana, Poljanska c. 12.

Dva mlada gospoda Slovenca, inteligentna, nastanjena v Dalmaciji, želita radi nepoznanstva v tujem svetu stopiti v korespondenco z mladimi gospodičnami ali vdovami brez otrok, starost 18 — 25 let. Ženidbe niso isključene. Le resne ponudbe se sprejemajo pod „Ljubezen", „Zvestoba" poštnoležeče Makarska, Dalmacija.

Uradnik inozemske velebanke z dolgoletno prakso, odličen korespondent in knjigovodja, 30 let star, samec sprejme mesto v domači banki ali veleindustriji. Šifra „Takoj" na upravo lista.

Spalnice 4 politirane hrastove in 1 jesenova se prodajo po ugodni ceni. Alojz Andlovic, Sodarska ulica štev. 2 (nad Florijansko cerkvijo).

Enodružinsko hišo s tremi sobami, pritiklinami, lepim vrtom in prostim stanovanjem, 3 min. od električne — proda za Din 110.000·— Realitetna pisarna, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Gostilna in mesarija v večjem trgu ob železnici v najlepši legi z gospodarskimi poslopji naprodaj za 300.000 Din. v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Enonadstropna vila 15 min. od glavne pošte z velikim vrtom in takoj prostim stanovanjem naprodaj za Din 240.000·— v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12,

Rudnik Trbovlje sprejme v službo **dobrega, modelnega mizarja** kot preddelavca.

Reflektanti naj se obrnejo ustmeno ali pismeno na rudniško ravnateljstvo v Trbovljah.

Zaloga mešanega blaga prej lastnica tvrdke O. Homana nasl. (Simnic) v Radovljici se prične razprodajati 17. t. m. na drobno in debelo. Cene so znižane. Ugodna prilika za trgovce in tudi za privatnike. Eventuelna pismena pojasnila daje

Ivan Dernič, industrijalec na Lancovem, p. Radovljica.

Alojzij Pavšin Ljubljana, Wolfova ul. Zaloga stekla in porcelana

Steklo za ure, umivalne in kuhinjske garniture in vse v to stroko spadajoče predmete

Jugoslov. importno in eksportno podjetje ing. Rudolf Pečlin

Stroji za vsako industrijo, lesno in kovinsko; poljedelski stroji in orodje; lokomobili in motorji: vseh vrst stiskalnice; veletrgovina železa za stavbene in konstrukcijske svrhe. — Tovarna poljedelelskih strojev, livarna za železo in kovine F. FARIC izdeluje vse predmete iz litega železa v vsaki množini in velikosti točno po modelih, armature iz medi in kovin za vsako potrebo.

Maribor, Trubarjeva ulica 4. Telefon interurban štev. 82.

PRATIKA ZA DECO NOVOST ZA LETO 1924

THE REX Co, LJUBLJANA. TELEF. ŠT. 268 INT. GRADIŠČE 10. Konceptna držala.

Pisalni stroji, potrebščine itd. Mehanična delavnica (popravljalnica) LJUBLJANA Šelenburgova ul. 6|I. L. Baraga.

Spominjajte se Jugoslov. Matice!

Premog Drva Oglje Excelsior-cement 1a. strešna lepenka najboljši! // najcenejši! pri „Impex" Ljubljana, Krekov trg št. 10 Telefon 70, 349.

Gradbeno podjetje Arhitekt V. Krainer & Ko., Jesenice. Stavbna vodstva: LJUBLJANA, DOMZALE, ZAGREB. zvršuje privatne in industrijske stavbe, proračune načrte, cenitve, posebni oddelek za arhitekturo.

KOLIZEJ OPREMA STANOVANJ družba z o. z. Ljubljana, Gosposvetska c. 13 (preje Brata Sever) priporoča bogato izbiro pohištva od navadnega do najfinejšega, prevzame vsa naročila, tudi za celotno opremo stanovanj. Zaloga vseh vrst modrocev in drugih tapetniških del.

Protiv znojnih nogu upotrebite HÖFER PUDER br. III. Dobiva se u svim apotekama i drogerijama. RAVE d. d., ZAGREB.

Predilnica za žimo Leo Matajc (Anton Globočnik) Stražišče pri Kranju dobavlja vsako množino vseh vrst žime za žimnice, tapetniška in sedlarska dela

France Veber:

Filozofija in problem svetovnega dualizma.

I.

Že na raznih drugih mestih v pričujočem delu ter tudi v drugih svojih publikacijah zavzemam stališče, da je filozofija organičen sistem takih posebnih ved, ki se bavijo neposredno ali posredno predvsem z duševnimi pojavi. Jasno pa je, da je to moje stališče že načelno odvisno od znanega vprašanja, ali sploh smemo govoriti o posebnih, namreč uprav duševnih pojavih, ki naj se temeljno razlikujejo od vsega ostalega, neduševnega vesoljstva. Dokler ni odločeno to vprašanje, visi takorekoč v zraku tudi moje pojmovanje filozofije kot posebne vede poleg vseh ostalih ved, ker izgubi z mojega lastnega stališča filozofija v hipu vsako eksistenčno pravico, kakor hitro bi veljalo nasprotno naziranje, uzuelno še v današnjih širših krogih, namreč da v znanstvenem smislu besede sploh ne more biti več govora o obstanku duševnosti kot posebne ter samonikle realnosti. Torej pa spada v pričujoče delo, med »probleme sodobne filozofije« prav gotovo tudi odločitev t e g a zadnjega vprašanja, vprašanja, kaj naj mislimo o tako zvani »duševnosti«, brez katere bi bilo tudi vsako d u a l i s t i č n o pojmovanje vsega r e a l n e g a vesoljstva vnaprej izključeno.

Takoj pripominjam, da se mi v tem pogledu dandanes ni treba boriti proti onim metodam, ki so se jih v tem pogledu posluževali razni misleci iz druge polovice prejšnjega stoletja (Büchner, Vogt, Strauss, Moleschott i. dr.) v to svrho, da bi izkazali edino opravičenost tako zvanega materialističnega svetovnega naziranja, katero seveda ne more pripoznati duševnost kot posebne in samonikle realnosti. T a materializem je dandanes popolnoma izginil iz površja znanosti in trčimo nanj kvečemu še v kakih popularnih in propagandističnih »spisih«. Tembolj pa se moram pečati z drugim mislecem, ki sicer ne zanika duševnih pojavov, a govori tako o njihovem razmerju do neduševnega vesoljstva, da bi, ako dosledno izpeljemo njegove misli, morali zopet pristati samo na dvoje, ali da smatramo kakor duševno tako neduševno vesoljstvo samo za dozdevno manifestacijo neke povsem drugačne ter edinovrstne realnosti ali pa da se postavimo na to stališče vsaj napram vsem neduševnim pojavom in torej smatramo uprav duševnost sploh za edino pravo realnost. Mislim namreč na Viljema W u n d t a, ki spada sicer po pravici med ustanovitelje moderne psihologije in ki ga torej tudi danes ne smemo prezreti tam, kjer govori uprav o našem vprašanju.

Wundt prihaja do svojih nazorov predvsem v stremljenju, določiti pravo razmerje med psihologijo in naravoslovjem. V smislu tradicije bi bilo namreč reči, da jamči že obstoj psihologije in naravoslovja za edino pravilnost dualističnega svetovnega naziranja: Saj se psihologija že po svojem imenu v predmetnem pogledu bavi uprav z duševnostjo, naravoslovje pa s tako zvano vnanjo, neduševno prirodo, kar bi bilo vnaprej izključeno, ako bi kakor neduševni tako duševni pojavi ne bili posebne in samonikle realnosti. Ta argument pa, kakor pravi Wundt, nikakor ne velja, ker razlike med psihologijo in naravoslovjem ne smemo iskati v njunih p r e d m e t i h in torej tudi ne smemo govoriti o dvojni, namreč v n a n j i in n o t r a n j i i z k u š n j i, izmed katerih bi nam nudila prva samo predmete naravoslovnih, druga pa bistveno drugačne predmete psiholoških disciplin. Sicer nahajamo, pravi Wundt, pojave, ki spadajo samo v psihologijo in s katerimi se naravoslovje ne peča; slednje velja za čustva, afekte in stremljenja. Toda to nikakor ne velja tudi obratno, ker ni prikazni v vnanji prirodi, ki bi z drugih vidikov ne mogla postati predmet psihološkega razmotrivanja. Kamen, rastlina, glas, svetlobni žarek so kot pojavi vnanje prirode objekti mineralogije, botanike, fizike itd. Isti pojavi pa so kot naše p r e d s t a v e poleg tega še objekti psihologije, ki odkriva način nastajanja takih predstav ter njih razmerje do drugih predstav in do vseh onih dogajanj, ki niso naperjeni na vnanje pojave, namreč do čustev in stremljenj.

Torej pa ni nikakega »notranjega čuta«, ki bi kot poseben organ notranjega, psihološkega zaznavanja stal nasproti našim vnanjim čutom kot neoporečnim organom vnanjega, naravoslovnega zaznavanja. Od istih predstav, ki jih raziskuje psihologija, izhaja tudi naravoslovje; vseh onih subjektivnih motenj pa, ki odpadejo pri naravoslovnem delu, namreč čustev, afektov in stremljenj, ne doznavamo s pomočjo posebnih zaznavnih organov, ker so vse take motnje za nas neposredno in nerazdružno spojene z našimi predstavami, naperjenimi na vnanje predmete, in jih torej tudi ni možno, v predmetnem pogledu posebej zaznavati. Torej pa tudi izraza: vnanja in notranja izkušnja ne pomenita več različnih p r e d m e t o v, temveč menita samo na različne v i d i k e, ki se jih lahko poslužujemo pri znanstvenem obdelovanju na sebi e n o t n e izkušnje. Vsaka izkušnja namreč razpada neposredno v dva činitelja, v nam dano vsebino in v naše doznavanje te vsebine; prvi činitelj pomeni objekte, drugi pa subjekt izkušnje, s čimer je že dana tudi dvojna s m e r za obdelovanje izkušnje, smer naravoslovja in smer psihologije:

Naravoslovje raziskuje objekte izkušnje, v kolikor jih smatra za nezavisne od subjekta, psihologija pa obdeluje celokupno izkušenjsko vsebino, torej iste objekte uprav po njihovih odnošajih s subjektom in po njihovih subjektu neposredno danih lastnostih. Ker se torej naravoslovje dokoplje do svojega stališča samo na ta način, da obstraktivnim potem izloči subjektiven činitelj, ki ga nahajamo v vsaki dejanski izkušnji, lahko imenujemo stališče naravoslovja tudi stališče p o s r e d n e izkušnje, stališče psihologije pa, ki vzame izkušnjo neposredno, kakor je, stališče n e p o s r e d n e izkušnje. Slednje metode se poslužujejo tudi vse tako zvane duhovne vede, kakor filologija, zgodovina, sociologija i. dr., ki raziskujejo tudi neposredno izkušnjo uprav po vseh medsebojnih odnošajih med njenimi objekti in spoznavajočim ter delujočim subjektom in se prav zato ne poslužujejo pomožnih pojmov naravoslovja, temveč jemljejo predstavne objekte in vzporedne subjektivne motnje za neposredno dane realnosti, ki jih je tudi treba drugo iz druge izvajati. Ta metoda duhovnih disciplin pa torej mora biti tudi metoda psihologije, temeljne duhovne discipline.

Šele ta zaključek nas vede po Wundtovem mnenju do končnoveljavnega stališča napram vsem onim tradicijskim smerem, ki izkušajo razliko med psihologijo in naravoslovjem izvajati iz razlike med njunimi predmeti. Sem spada predvsem tako zvana p s i h o l o g i j a n o t r a n j e i z k u š n j e, ki goji le metodo golega samoopazovanja ter sloni vzporedno s tem na premisi, da se notranja izkušnja tudi realno razlikuje od vnanje in da torej vlada med fizičnimi pojavi kot predmeti vnanje izkušnje ter med duševnimi pojavi kot predmeti notranje izkušnje tudi realno-bitna razlika. Psihologija te vrste pač more opredeliti psihologijo napram naravoslovju, ki raziskuje po njej nekaj realno drugačnega nego psihologija, pa se v svojih konsekvencah ne more izogniti brezplodnega vprašanja, kako razmerje torej vlada med tema dvema realnostima, ki naj se realno-bitno razlikujeta druga od druge. V smislu gorenjega zaključka pa odpade zdaj sploh vsak povod za kakršnokoli realno razlikovanje med fizičnimi in duševnimi objekti, ker tu sploh ne gre za različne predmete, temveč za eno in isto vsebino, ki jo v smislu gorenjega zaključka lahko samo iz različnih v i d i k o v obdelujemo, zdaj — pri naravoslovnem raziskovanju — tako, da si odmislimo njen subjektiven činitelj, zdaj — pri psihološkem raziskovanju — pa tako, da motrimo to vsebino uprav po njenih odnošajih s subjektom.

S tem pa postajajo vse metafizične hipoteze o razmerju med duševnim in neduševnim svetom rešitve problema, ki ga sploh ni. Na drugi strani je zdaj po Wundtu tudi razjasnjeno, da in zakaj je lahko tudi psihologija pomožna veda naravoslovja in narobe; zato namreč, ker se obe vedi ne razlikujeta po svojem predmetu, temveč le po vidikih, s katerih obdelujeta sicer isto celokupno izkušnjo, in se mora torej vsaka izmed njiju povsod tam, kjer jo pušča na cedilu njen lasten vidik, naslanjati še na rezultate, pridobljene o istem predmetu z drugega vidika. Ker je končno v smislu tega pojmovanja uprav psihologija veda o isti celokupni izkušnji, a pojmovani po njeni dejanski subjektivni neposrednosti, mora uprav psihologija upoštevati v isti meri kakor predstave, t. j. objektivne činitelje one izkušnje, tudi njene subjektivne činitelje, namreč čustva, afekte in stremljenja. Uprav iz tega razloga nastane v i d e z, kakor da bi psihologija tudi v predmetnem pogledu raziskovala nekaj drugega nego naravoslovje: Ker jemlje naravoslovje, kakor rečeno, celokupno izkušnjo samo posredno, kot jo smatra za nezavisno od subjektivnih činiteljev, zato se tudi ne ozira na subjektivno, neposredno stran one celokupne izkušnje; psihologija raziskuje sicer *isto* celokupno izkušnjo, toda motreno po njeni subjektivni, neposredno dani plati. S tem je zopet dan še drug in takisto samo metodičen vidik, ki je drugačen pri naravoslovju, drugačen pri psihologiji. Ta vidik se tiče namreč okoliščine, da lahko naravoslovje svoje objekte v danem slučaju smatra vsaj za relativno t r a j n e pojave, dočim mora psihologija na isti celokupni izkušnji z enakim merilom motriti kakor njene objektivno-predstavne, tako njene subjektivno-čustvene in stremljenjske činitelje; ker pa vsebujejo uprav stremljenja vse ostalo, kakor čustva, predstave in občutke in podajajo v tem smislu v eni potezi enotno sliko kompleksnega značaja duševnosti, mora uprav v psihologiji veljati načelo n e p r e s t a n e g a t o k a, ki je za stremljenja splošno priznano, tudi za vse ostalo duševno dogajanje.

Torej pa mora psihologija, ki se hoče otresti vseh metafizičnih ter nedokazljivih premis, tikajočih se znanega psevdoproblema o razmerju med »dušo in telesom«, slediti sledečim trem načelom:

1. Notranja ali psihološka izkušnja v predmetnem pogledu ni posebna izkušnja poleg drugih, temveč celokupna, a neposredna izkušnja sploh.

2. Ta neposredna izkušnja ni trajna vsebina, temveč zveza dogajanj; ne sestoji iz objektov, marveč iz procesov, t. j. iz splošno veljavnih človeških doživljanj in njih zakonitih medsebojnih odnošajev.

3. Vsak tak proces ima objektivno vsebino in je sam subjektivno dogajanje, vsebujoč na ta način splošne pogoje kakor za spoznavanje tako za praktično udejstvovanje človeka.

To so torej glavni Wundtovi nazori o predmetnem razmerju med psihologijo in naravoslovjem, ki si jih moramo tem pazneje ogledati, ker bi njih prva konsekvenca, kakor smo videli, bila ta, da odpade sploh vsak povod za kakršnokoli r e a l n o razlikovanje med duševnim in neduševnim svetom, da ta razlika sploh ni realno-bitnega, temveč zgolj — metodičnega značaja. Ta odločitev našega izhodnega vprašanja pa bi naravnost vitalno zadela ono mesto, ki ga celokupna filozofija naj zavzema v okviru vseh znanosti. Ako namreč velja moje v pričetku omenjeno naziranje, da se bavi filozofija s psihologijo vred predvsem z duševnimi pojavi, tedaj bi se, ako bi veljali gori podani Wundtovi nazori, cela filozofija od vseh ostalih ved, n. pr. od naravoslovja ne razlikovala po svojem objektu, temveč zopet samo po svojem — metodičnem vidiku, s katerega raziskuje ona sicer i s t i objekt, ki ga obdeluje tudi naravoslovje, a z drugačnega vidika. Ker pa je danes dovolj znano, da se uprav v metodičnem pogledu z majhnimi izjemami cela filozofija nikakor ne more meriti z naravoslovno-matematično vedoslovno skupino, ki ji stoje danes na razpolago do zadnjih kotičkov obdelane in malone nezmotljive metode, bi bila naslednja konsekvenca podanih Wundtovih nazorov ta, da je cela filozofija s psihologijo vred sploh popolnoma odveč: Ako se filozofija samo po metodi razlikuje od ostalih ved, ki jim stoje na razpolago že b o l j š e metode, tedaj taka filozofija ni samo nepotrebna, temveč naravnost kvarna; saj bomo izmed dveh ved, ki raziskujeta sicer i s t e predmete, samo ono smatrali za upravičeno, ki raziskuje te predmete tudi — z boljšimi metodami. Samo v onem slučaju, ko se ti vedi razlikujeta druga od druge tudi po svojem p r e d m e t u, sta in ostaneta obe enako potrebni in to brez ozira na njune preostale ter zgolj metodične medsebojne razlike; samo v tem slučaju namreč ne more prva izmed njiju nadomestiti druge in narobe, ker bazira, vsaj v najugodnejšem slučaju, tudi ostala, namreč metodična razlika med njima končno samo na razliki — med njunimi objekti. —

Da se obrnem k kritiki Wundtovih nazorov sami, navajam takoj neke globoke nedoslednosti, ki delajo te nazore že v f o r m a l n e m pogledu kaj malo verjetne. Glavni Wundtov argument je, kakor smo slišali, njegova trditev, da ni naravoslovnih podatkov, ki bi ne zanimali tudi psihologije. Taka argumentacija je popolnoma pogrešna. Astronomija se peča n. pr. tudi z matematičnimi zakoni, kar pa se še daleko ne pravi, da imata astronomija in matematika isti — o b j e k t, ki ga obe vedi samo z drugačnih vidikov obdelujeta. Sem spadajo sploh vse tako zvane »pomožne« vede, za kojih objekte se zanimajo vse one druge vede, ki jim prve služijo kot pomožne, iz česar pa še ne sledi, da bi tudi v tem primeru ne nahajali več ali manj točne razlike tudi v objektih ali predmetih znanosti prve in druge vrste; še jasnejše postane to, ako pomislimo, da lahko sploh v s a k a veda nastopa kot pomožna veda napram kaki drugi vedi in narobe, pri čemer pa ima vsaka izmed teh ved s v o j lasten predmet.

Teoretičen razlog za to dejstvo je kaj enostaven. O vsakem objektu ne velja samo, da vsebuje nebroj momentov na sebi samem, temveč da ga spajajo obenem najrazličnejša r a z m e r j a z ostalimi objekti in končno z vsem vesoljstvom, ki je sploh le sistem na najrazličnejše načine med seboj prepletenih posameznih pojavov. Torej pa je popolnoma umljivo, da se zahteva za točno spoznavanje kakršnegakoli posameznega pojava obenem spoznavanje cele vrste drugih pojavov, stoječih s prvim v teh in teh razmerjih, ki vsaj posredno osvetljujejo tudi n j e g o v o bistvo. Vsaka znanost, ki ima za svoj predmet kak pojav, se zato naravnost mora zanimati tudi za vse one druge pojave, ki stoje z njenim predmetom v tem in tem razmerju, da lahko šele tem potem z vseh strani osvetli tudi lasten predmet: Pri vsem tem pa se ta znanost po svojem p r e d m e t u razlikuje od vseh drugih znanosti, tudi od onih, ki raziskujejo obligatorično zopet druge pojave, stoječe z njenim predmetom samo v tem in tem razmerju.

Tako pa vladajo tudi med duševnim in neduševnim svetom najrazličnejša razmerja, vsled česar se iz istih razlogov tudi psihologija mora zanimati za podatke naravoslovja in narobe, iz česar pa tudi tu še daleko ne sledi, da bi se ti vedi ne razlikovali druga od druge po svojem predmetu. Psihologija ima pač lasten predmet, ki pa stoji s predmetom naravoslovja v različnih odnošajih, radi katerih edinih mora psihologija upoštevati tudi naravoslovne podatke in narobe. Torej je že formalno napačno Wundtovo poudarjanje dejstva, da baje ni naravoslovnega predmeta, za katerega bi se ne zanimala tudi psihologija.

Drugič pa nastane še vprašanje, ali je sploh res, da se zanimata psihologija in naravoslovje za iste pojave. Wundt sam prizna, da velja to samo za psihologijo napram naravoslovju, ne pa obratno, ker raziskuje tudi po njem psihologija še pojave, ki odpadejo popolnoma iz sfere naravoslovnega zanimanja in ki jim vsa tradicija pripisuje značaj neke posebne subjektivnosti. Če je temu tako, tedaj pa ne razumem, kako more Wundt z lastnega stališča trditi, da se psihologija po svojem predmetu nikakor ne razlikuje od naravoslovja. Wundt bi bil na tej točki samo tedaj dosleden, ako bi uprav one posebne pojave, namreč čustva, afekte in stremljenja smatral za prazen nič, ali jih vsaj skušal tolmačiti po analogiji ostalega doživljanja, ki je n j e m u skupen predmet psihologije in naravoslovja, namreč po analogiji golega predstavljanja. Wundt sam pa zahteva obratno, da se namreč v psihologiji radi njenega posebnega vidika tudi naše predstave morajo tolmačiti uprav po analogiji stremljenja, torej nečesa, kar po njegovem lastnem prepričanju ni nikak predmet naravoslovja. Kako torej more Wundt in to z lastnega stališča trditi, da se psihologija od naravoslovja ne razlikuje po svojem predmetu?

(Dalje prihodnjič.)

Edmond et Jules de Goncourt:

Renée Mauperin.

(Roman.)

— K o n e c. —

Veš, hočem, da me vedeš v vse kraje, koder si se boril... Papa, čuj, pravijo, da si bil tam zaljubljen v princeso... Kaj, če bi jo poiskali? Kje pa si bil dobil te udarce s sabljo? Pri Pordenonu, kajne?

Renée je prijela z obema rokama glavo svojega očeta in pritisnila poljub na bele brazgotine, kjer ga je bil zaznamoval prst Slave.

Ko je prišla mati v sobo, ji je dejala:

— Ali ne vidiš, kako sem lepa? in v naslanjaču je iztegnila svoje roke in jih koketno sklenila nad glavo.

Imela je dojem, da je v postelji in v rjuhah videti bolna. Zato je vstajala okoli enajste ure, se počasi, a junaško oblačila in med česanjem večkrat počivala in lovila sapo. V naslanjaču je sedela belo oblečena do večera in se pogovarjala z očetom o gonjah na konju, ki sta jih napravila skupaj.

LIII.

— Dragi prijatelj, tako smo nesrečni... je dejal neki večer g. Mauperin Denoiselu, ki je bil pravkar dospel. O, slutil sem, da boste prišli... Videli boste, kako zelo se je spremenila... Toda lačni morate biti.

In vstopil je z njim v jedilnico in mu v naglici pripravil večerjo.

— Glejte, gospod Mauperin, mlada je... V njeni starosti je še dovolj upanja...

G. Mauperin je naslonil komolce na mizo in debele solze so mu počasi kapale čez lice.

— Saj je zdravniki vendar niso obsodili...

— Vidite, da je tako, čeprav vam nisem mogel takoj reči, je dejal in jokal naprej... Moj Bog, sicer še vstaja in zadnja dva dni se počuti malo bolje... Dva v enem letu, to bi bilo preveč!... Toda jejte vendar; ničesar se še niste dotaknili. In g. Mauperin je položil velik kos Denoiselu na krožnik... Slednjič... bodimo možje... Kaj pa je novega v Parizu?

— Nič... ne vem ničesar. Prihajam iz Pirenejev. Gospa Davarandova mi je čitala eno vaših pisem; nima pojma, da je Renée tako bolna.

— Kaj pa Bourjotovi? je vprašal s težavo g. Mauperin.

— Govori se, da gospodična Bourjot še vedno nima nobenega ženina.

— Ubogo dete! ljubila ga je.

— Njena mati pa je baje duševno bolna, že čisto blazna. Hočejo jo spraviti v norišnico.

— Renée, je dejala naslednji dan gospa Mauperin, ko je vstopila v sobo svoje hčerke, nekdo je spodaj, ki te želi videti.

— Nekdo? In z dolgim pogledom se je ozrla na očeta. Vem, kdo: Denoisel... Si mu pisal?

— Ne. Nisi mi rekla, da ga želiš videti. Nisem vedel, ali bi ti to napravilo veselje. Ali ti ni všeč?

— Mati, daj mi mojo malo rdečo kravato, tu, v predalu, je dejala, ne da bi odgovorila na vprašanje; in ko jo je bila zavezala, je rekla: Sedaj pa naj hitro pride.

Denoisel je stopil v sobo, ki je imela oni nedoločeni duh po mladih bolnikih, kakor po uvelem šopku ali umirajočih cvetlicah.

— Prav ljubko, da ste prišli... Glejte, nadela sem si za vas to kravato, ker vem, da ste radi imeli...

Denoisel se je priklonil in ji poljubil roke.

— Kako se vam zdim, Denoisel? Kaj ne, da se nisem spremenila! In ni mu pustila časa, da bi ji odgovoril: Samo ta grdi papa mi vedno pravi, da sem slaba videti. Kaj pomaga, če mu zagotavljam, da se počutim bolje! Boste videli, kadar okrevam, bo še vedno mislil, da sem bolna...

Ko je zapazila, da je Denoiselov pogled padel na njeno suho roko, je naglo zapela manšetni gumb, ki se je bil odpel.

— O, malo sem shujšala, to je vse, toda zredila se bom spet... Toda čuj, papa, naša uboga mama že dva dni ni zapustila te sobe. Pojdi z njo malo na zrak, sedaj imam bolniškega strežnika.

— Moja draga Renée, je dejal Denoisel, ko sta bila sama, ne veste, kako me veseli, da vas najdem tako veselo! To je dober znak. Kmalu se boste počutili bolje. Skrbna postrežba papana in uboge mamice in vašega starega Denoisela, ki se bo naselil tu z vašim dovoljenjem...

— Kaj, vi tudi, ubogi prijatelj? Toda poglejte me vendar...

In obrnila se je proti njemu tako, da ji je polna dnevna svetloba padala v obličje.

— Ali me sedaj dobro vidite?

Smeh mu je zdrsnil iz oči in z ustnic.

— Da, končano je, je tiho dejala, dolgo ne bom več. Nobene moči nimam več... Dobro je, da ste prišli, navduševali me boste v tem zadnjem boju... In ko me ne bo več... računam na vas... ostali boste pri papanu prve mesece... O, ne jokajte, če ne bi morala jokati tudi jaz!

Za trenutek sta oba molčala.

— Šest mesecev je že preteklo, odkar so pokopali mojega brata. Samo enkrat sva se videla od onega dne. Ali se spomnite strašne krize, ki sem jo imela?

— Da, dobro se je spominjam. Večkrat sem mislil nanjo. Ubogo dete, vidim vas še pred seboj, kako ste v neizmerni boli hoteli govoriti, klicati na pomoč in niste mogli izustiti niti ene besede...

— Niti ene besede, je ponovila zadnje Denoiselove besede. Zaprla je oči in usta in za trenutek molila.

Potem pa je dejala z izrazom sreče, da se je Denoisel kar začudil: — Kako sem srečna, da vas vidim, dragi prijatelj... skupaj bova imela pogum, boste videli!

LIV.

Soba se je svetila v opoldanskem solncu. Poleg postelje je stala mizica, spremenjena v oltar, na njej sta trepetali dve sveči. Njih plamen je bil komaj viden v vročih solnčnih žarkih. Čule so se samo molitve in vzdihi in koraki odhajajočega župnika.

Za trenutek se je bolnica zbudila iz agonije, kot bi se bil zgodil čudež.

V nekaj minutah ji je izginila z obraza bolezen, znaki trpljenja. Zažarel je v bajni lepoti odrešenja, pred katero so pokleknili njen oče, njena mati, njen prijatelj. Ljubek mir se je bil spustil nanjo, položila je glavo na blazino in uprla svoje široko odprte oči navzgor. Pogled se ji je napolnil z brezkončnostjo in se polagoma strnil z večnostjo.

Zadnji dih, ostanek življenja se je tresel na ustnicah, ki so spavale napol odprte in se smehljale. Koža ji je postala srebrno bela. Človek bi rekel, da je bila njena glava že v svetlobi drugega sveta: Smrt se ji je bila približala kakor luč.

LV.

Kdor je potoval po daljnih krajih, je morda srečal po mestih ali razvalinah, enkrat v Rusiji, drugič v Egiptu, dva starca, moža in ženo, ki hodita, ne da bi gledala in ne da bi videla. To sta gospod in gospa Mauperinova, oče in mati. Sama sta. Otrok, ki jima je ostal, gospa Davarandova, je bila umrla na porodu.

Prodala sta vse in odpotovala. Ne zanimata se za nič več. Potujeta iz dežele v deželo, iz hotelske postelje v hotelsko posteljo. Kot dva izgnanca bežita vedno naprej in skušata v neprestanem potovanju izrabiti svoje življenje.

Socijalna politika.

Had Gil Loia:

Kako dosežeš pravice pri pokojninskem zavarovanju in katere?

Na to vprašanje ne zna odgovoriti niti 1 odstotka zavarovancev, in najsi se tudi nahajajo v položaju, da potrebujejo svojih pravic brez odlašanja. V »Slovenskem Narodu« se je pred kratkim pritoževal dopisnik iz Mežiške doline, da je dobil neki Doberšek svojo rento po večkratnih urgencah šele na pritisk oblasti. Dotični dopisnik gotovo ni bral v tem listu svoječasnega članka »Statut pokojninskega zavoda«, sicer bi moral spoznati, da je krivec zavlačevanja — statut. Kakor smo čuli, je **upravičena kritika** statuta tega zavoda, objavljena v našem listu, imela **popolni uspeh**, in mnogo rentnikov, ki so od takrat prirasli, nam je zatrjevalo, da dobijo sedaj rešitve primeroma naglo v roke. Samo, da bi bile rente višje! so pristavljali vsi. No, to je vprašanje zase; g. tni-ja pa smo za njegov uspeh toliko nevoščljivi, da hočemo danes s svoje strani na podlagi zelene knjižice Tiskovne zadruge nuditi par nasvetov, ki naj rešitev rentnih prošenj še bolj pospešijo; in sicer par nasvetov na adreso — upravičencev. —

O dajatvah pokojninskega zakona govorijo največ §§ 4 do 31.* Dajatve so dvojne:

1. **prave dajatve;**

2. pravice do **izboljšanja obveznega** zavarovalnega razmerja napram zavodu ozir. do **olajšanja desinteresiranja** na zavarovanju.

Med prave dajatve štejemo vse vrste **rent** in gotove odpravnine, med pravice do izboljšanja **obveznega** zavarovalnega razmerja štejemo pravico do **prostovoljnega nadaljevanja** zavarovanja, do **prizn[illegible]valne pristojbine**, do zavarovanja **višjih dajatev** (sc.: nego so zakonite), do **nakupa let**, med pravice do »olajšanja desinteresiranja« na zavarovanju pa zopet gotove odpravnine in povračila premij. Zadnje vrste pravic predstavljajo tudi odškodnine **za izgubo že vživanih pravic.**

Najprej nas seveda zanimajo prave dajatve, ki jih našteva § 4; od teh tvori **bazo za izračunavanje vseh ostalih renta za invalidnost ob poteku 120. meseca zavarovanja** (§ 8). Rentne pravice — z izjemo sem spadajočih odpravnin — so torej rezane od višine **rente** za invalidnost ob gotovem času **in od poteka tega** časa; zadnjo zahtevo naziva zakon čakalno dobo in jo odpušča le v primeru **nezgode v službi** (§ 5).

Nadejo na rento za invalidnost ima pa le tak zavarovanec, ki dokaže — brez ozira na starost — **poklicno** nesposobnost ali ki dokaže — če je že star 65 let — **nezaposlenost.** Napačno je torej splošno naziranje, da pripade **ta renta po desetletnem zavarovanju avtomatično.** Zakon zahteva pri še ne 65 let starem (moškem!) zavarovancu **dokaz pridobitne**, t. j. poklicne nesposobnosti, a pri 65 letnem brezposelnem **zavarovancu** presumira z ozirom na starost, pridobitno nesposobnost. Tako lahko rečemo, da je prva renta za **dejansko** nesposobnost, ki jo mora dokazati zavarovanec z **zdravniškim**, druga renta pa da je renta za **verjetno** nesposobnost, ki jo dokaže zavarovanec s **političnim** atestom o nezaposlenosti. Poleg tega zahteva statut predložitev rojstnega lista, deloma v dokaz identitete, največ pa v svrho nedvomne ugotovitve »zavarovalno - tehničnega« leta zavarovanca.

Vendar izpolnitev teh zahtev še ni vse; so namreč tudi zadržki, glede katerih je treba dokazati, da jih — ni (§ 7a). Dokazati je treba, da zaslužek ob času invalidnosti ne presega Din 900 in dveh tretjin povprečnih vračunljivih prejemkov zadnjih 60 mesecev, da ni zavarovanec v bolniškem stanju pri bolniški blagajni (§ 9) in tudi — to bo že ugotovil preiskujoči zdravnik — da ni postal zavarovanec invalid »prostovoljno«, s samopoškodbo ali pa radi takega dejanja, ki je zasleduje drž. pravdnik. Tudi za vse ostale rente velja že zadržek prejemanja kake rente **iz nezgodnega** zavarovanja zavarovanca. (§ 21). Razlika med raznimi zadržki je ta, da zaslužek, samopoškodba in kaznjivo dejanje **izključujejo** pravico do rente, dočim ostali zadržki le preprečujejo prejemanje rente, dokler traja zadržek (počivanje rent).

Od leta 1914 dalje je možno dobiti tkzv. skrajšano invalidno rento, če izkazuje doba zavarovanja saj 60 mesecev; ta renta znaša najmanj dve tretjini zneska za 120 mesecev. Na ta način je novela 1914 skrajšala prej 10 letno čakalno dobo na 5 let. —

Razun zavarovanca samega imajo v slučaju njegove smrti pravice iz **njegovega zavarovanja samo sledeči zaostali:** vdova, nedoletni otroci in **če ni niti vdove niti otrok,** revna mati. Oče, bratje in sestre nimajo **nikakih** pravic. (§§ 12—17).

Vdova ima pravico do polovice one rente, ki jo je ali bi jo dobival umrli zavarovanec, če se ne protivijo sledeči zadržki (§ 13):

1. da od sklenitve zakona do smrti zavarovanca (razun v slučaju smrti vsled nezgode v službi) še ni preteklo pol leta;

2. da je bil zakon sklenjen šele, ko je zavarovanec že dosegel 50. leto starosti, ali ko je bil že rentnik;

3. da je bila vdova sodno ločena ali razvedena po **njeni** krivdi (sporazumna ločitev ali razvedba ne preprečuje rente);

4. da je vdova sodno dokazano neposredno ali posredno povzročila smrt zavarovanca.

Otroci pod 18. letom starosti imajo pravico tkzv. vzgojevalnih prispevkov, če je zavarovani oče ali zavarovana mati dobivala rento ali imela nadejo nanjo (§ 15). Toda nezakonski, nelegitimirani otroci imajo rentno pravico le po zavarovani **materi.** Vzgojni prispevek znaša eno tretjino **osnovnega zneska za 120 mesečno zavarovalno dobo,** če je otrok polovična sirota (brez očeta ali matere, dve tretjini tega zneska, če je otrok polna sirota (brez očeta in matere), če pa sta bila oba starša zavarovana, pa polni znesek pravice ali polno nadejo višje zavarovanega dela staršev; za več kot 2 otroka pa znaša skupni vzgojni prispevek 50 odstotkov, če in dokler živi oče, 75 odstotkov, če in dokler vživa mati vdovsko rento; če so pa otroci polne sirote, pa 200 odstotkov zgoraj navedenih podlag za odmero, tako da odpade na pojedine otroke enaki del (§ 16).

V dosego teh pravic morajo vdova in otroci predložiti take listine, da iz njih izhaja

1. starost zavarovanca ter starost in legitimnost vdove in otrok (rojstne liste, poročni in mrliški list);

2. da so vdova in otroci preživeli dan smrti moža ozir. očeta;

3. da je vdova živela z zavarovancem skupaj.

Vsled rodbinskopravnih določil občega drž. zakona je treba tudi navesti sedež varuštvene oblasti. Potrdila pod 2 in 3 se bodo dobila najlažje pri domačem župniku.

Vdova, **in če nje ni,** otroci zavarovanca, ki je umrl pred potekom 60 mesecev zavarovanja, ne da bi bila smrt posledica nezgode v službi, imajo pravico do enkratne odpravnine z dvojnim osnovnim zneskom za invalidno rento ob 120. mesecu zavarovanja tistega razreda, v katerem je bil umrli uvrščen ob smrti. Otroci si delijo skupni znesek po enakih delih. Če pa ni zavarovanec zapustil niti vdove, niti otrok, ima **revna** (tudi nezakonska! mati pravico, ne glede na število prispevalnih mesecev, do enkratne odpravnine z enkratnim osnovnim zneskom (§§ 18 in 19). Otroci morajo dokazati, da tudi njih mati ne živi več, mati pa, da je revna, da jo je zavarovanec bistveno podpiral (kdaj je podana revnost, odloči zavod) in da ni upravičenih otrok (s potrdilom varuštvene oblasti). Dočim ima mati samo pravico do odpravnine, ima vdova ter imajo otroci pravico do rent in do odpravnine, vendar pa ne morejo fakultativno izbirati med rentami in odpravnino, temveč je njih pravica do odpravnine le posledica **prekratkega** (manj nego 60-mesečnega)zavarovanja umrlega.

Dosedaj naštete pravice pa ne zapadajo avtomatično, ipsa lege; temveč le tedaj, če jih stranke intendirajo, če prosijo za nje. Drugače pa je z ono invalidno rento, ki **pripade** zavarovancu, ker je bil zavarovan 480 mesecev, oz. več kot 55 let stari zavarovanki, ki je dosegla 420. mesec zavarovanja, ter za ono invalidno rento, ki **pripade** 70 let staremu zavarovancu ali 65 let stari zavarovanki po 60 mesecih zavarovanja. Ti dve renti pripadeta, t. j. **zapadeta avtomatično in brez dokaza** pridobitne nesposobnosti kot **starostni renti** (§ 11.) Po tako dolgem zavarovanju ozir. ob taki starosti je namen zakona integralno izčrpan, tako da ne vpliva na to pravico zadržujoče niti nedeljno opravljanje službe, v kateri je bil dotičnik preje zavezan zavarovanju. Upravičenec edini more zadržati pripad rente z učinkom, da se zviša za znesek, ki vztreza prirasti premijske rezerve.

Vsem rentam je skupno to, da začne prejemanje s prvim dnem meseca, ki sledi mesecu, tekom katerega je nastala pravica. Vdova, katere mož je umrl 1. aprila, dobiva torej rento od 1. maja dalje.

Nadeje in pravice zavarovancev in zaostalih upravičencev se smejo cedirati in zapleniti (§ 19 a) le v alimentacijske svrhe in v kritje takih predujmov, ki so jih prejeli upravičenci na lastno prošnjo od službodajalca ali pa od pokojninskega zavoda na račun svojih pravic **po njih nastalosti, a pred njih nakazilom.**

S tem bi bile prave dajatve zaključene. Kot smo že omenili, pa imajo zavarovanci pravice, zvišati iz obveznega zavarovanja izvirajoče pravice.

Najobičajnejša pot je prostovoljno nadaljevanje obveznega zavarovanja je prenehala **iz drugih razlogov kot s pripadlostjo rente,** in oni, ki niso prejeli povračila premij, smejo — običajno v razredu, v katerem so zaključili obvezno zavarovanje — nadaljevati to zavarovanje proti obvezi **plačevanja celotne premije.** Zahtevek na dovolitev prostovoljnega zavarovanja je treba priglasiti tekom 18 mesecev po prenehanju obveznega zavarovanja, sicer zapade ta pravica.

Kdor zaostane preko 6 mesecev s premijo, za tega se smatra, da je odstopil od prostovoljnega zavarovanja, tudi, če ni podal tozadevno nikake izjave.

Manj znana je pravica, ki jo imajo zavarovanci, ki so dosegli **saj 120 mesecev** zavarovanja, da morejo s posebno pristojbino, ki zapade dvakrat na leto v plačilo, **preprečiti,** da bi jim katera koli pravica iz zavarovanja kdajkoli mogla **zastareti** čim se vplača ta pristojbina (priznanica) **najkasneje 14. dne 19. meseca po prenehanju zavarovalne dolžnosti** (27 a).

Jako aktualni pravici predstavljata pravica nakupa let in pravica do zavarovanja višjih dajatev (n. pr. 100 odstotna starostna renta po 420 mesecih prispevka). Pa ravno ti pravici ne prideta danes do pomena, kajti nakup let je omejila novela 1914 na nekatere izjemne slučaje, za zavarovanje višjih dajatev pa je potrebna ministrska potrditev posebnih tarifov — in te pa še ni. (§ 31 in čl. IV. zak.)

Definitiven izstop iz zavarovanja ali izgubo pravice do nadaljnega prejemanja rent pa lajšajo sledeče določbe:

1. povračila premij (§§ 25 in 26);

2) gotove odpravnine. (§§ 14 in 21).

Povračilo premij morejo dobiti oni zavarovanci, ki so izstopili iz zavarovanja in ostali nato vsaj 6 mesecev a največ 3 leta nezavezani zavarovanja. Pravica nastane torej **šele po preteku 6.** *meseca po izločitvi* iz zavarovanja, in se prej vložene prošnje *ne* vpoštevajo, in ugasne, če je bil zahtevek priglašen šele po preteku 3 let po izločitvi, ako ni upravičenec vplačeval gori imenovane priznanice. Za ženske odreja zakon posebno povračilo, ki nosi znake *dotnega zavarovanja.* Ženske, ki se poročijo *tekom dveh let pred ali po izstopu* iz zavarovanja prejmejo 80 odstotkov vsega za nje vplačanega denarja brez obresti, dočim znaša normalno povračilo le vsoto vseh onih deležev premij, za katere je službodavec smel obremeniti nameščenčevo plačo. Če doseže ali preseže znesek povračila premij premijsko rezervo, velja povračilo kot popolna odpravnina, sicer pa ostanejo varovane zahtevniku za znesek povračila skrajšane pravice, kar mu lahko pride pozneje enkrat v dobro.

Da torej pridobi povračilo, bo dokazal zahtevnik *najmanj šestmesečno* nezavezanost in, če je zahtevnik poročena ženska, *dan poroke.*

Odpravnine kot odškodnine za izgubo že vživane pravice pozna pok. zakon v dveh slučajih,

1. če se vdova - rentnica *vnovič poroči, dobi trikratni letni znesek svoje vdovske rente, renta pa se ustavi;*

2. če se rentnik *brez dovoljenja* pok. zavoda *stalno* naseli v inozemstvu, *odloča zavod,* ali naj prejema upravičenec rento še naprej, ali pa naj dobi kot odpravnino polovico kapitalne vrednosti svojih pravic.

Pripomniti pa je, da do završitve po čl. 275 St. Germainske mirovne pogodbe potrebnih pogodb *ni smatrati* za inozemstvo onih držav ali delov držav, ki so podedovale zakonodajo dunajskega parlamenta.

Pokojninsko zavarovanje je namenjeno gospodarsko slabotnim in v vpoštevanju tega nudi tak zakon stranki v občevanju napram zavodu kot pravico revnih absolutno kolkovno prostost (§ 87). Večkrat stranke tega ali ne vedo in si povzročajo povsem nepotrobne stroške — ki v marsikaterem slučaju **absorbirajo celo letno rento** —, ali pa odreče izstavljalec listine kolkovno prostost kljub opozorilu na pokojninski zakon, **ker zahteva koleka prosto listino privatna oseba,** ne pa javen urad, in po upravno formalnih načelih izstavljalec na tako zahtevo — strogo vzeto — **pravzaprav sploh ne sme reagirati.** V takem slučaju naj prosilec doseže javni, a koleka prosti dokaz svoje opravičenosti enostavno potom — pokojninskega zavoda.

S tem završujemo v upanju, da se nam je posrečilo na široko podati za zavarovance dragocene in vendar splošno neznane informacije.

---

* Pri §§-ih citiramo one številke, ki so v statutu v oklepajih! To so namreč številke §§-ov zakona.

Odvetnik.

Odvetniški kandidat, ki mu je poverjen zagovor zanimivega jetnika, obdolženega »potepuštva, pijanosti, žalitve napram redarjem in upornosti«, si preskrbi dovoljenje za vstop in plane v zapor, čigar visoko zidovje štrli nad daljni, pokojni in zapuščeni buljvard Arago.

Njegov branjenec je zamazan, razcapan šestdesetletnik z nasršenimi in bedastim obrazom in črnih oči, ki se umikajo pod goščavo njegovih obrvi.

Stražnik zaklene skupaj v prosto govorilnico odkritosrčnega golobradca in bradatega starca, zakrknjenega grešnika.

Odvetnik najprej dene mizo med svojega vznemirljivega branjenca in medse. Nato ga vestno in blagohotno izprašuje o prestopkih, ki jih je obtožen, o njegovem prejšnjem življenju ter o vseh okoliščinah, ki bi utegnile omiliti njegovo krivdo.

Tako izve, ne brez neke tajne pobitosti, da kazenski seznam njegovega klijenta šteje že dvanajstorico raznih obsodb, da se možak ne more izkazati z nobenim neprekinjenim poslom že dolgo vrsto let, da povrhu z vedrim čelom upošteva možnost, da bo ob slabem letnem času prebil nekaj mesecev v jetnišnici. Kaj napraviti s takim zaščitencem? Kaj povedati v njegovo obrambo? V glavi si mladi kandidat predočuje sence mojstrov v kazenski zgovornosti, ki so že izginili!

Toda ovzdušje obravnav pri policijskem kazenskem sodišču je bore malo prikladno za lepe govorniške izlive! Okvir je pretesen. Advokat je preblizu sodišča, da bi se zagovor mogel razmahniti ali vsaj zapustiti zvok pomenka, skoraj izpovedi.

Sodnikom se preveč mudi, da bi utegnili poslušati dolga razpredanja. Najprej v dveh treh minutah opravijo na zamete manjših prestopkov. Toliko da mestni redarji še utegnejo privesti in zopet odvesti obtožence, pa so ti že sojeni ter obsojeni in drugi so že sedli na njih mesto na »sramotni klopi«.

Tu se odmerjajo zapori in globe z omotično naglico, ki zmede ter iznenadi vse one, ki po slišanju govoré o počasnosti pravice.

Ta izvršitev na debelo, s pospešeno brzino, prispeva po svoje k temu, da dobi še ostali del sodne seje svoj ritem. Sicer pa temu ne more biti drugače.

Predsednik se skloni k prisedniku na desni, vprašuje ga za mnenje. Ta mu pove številko: šest mesecev ječe. Prisednik na levi se nagiblje k štirim mesecem. Predsednik v raztresenosti sešteje: obtoženec je obsojen na deset mesecev tamnice...

Vpisnik je tolikanj obremenjen, da se ne smeš nikjer muditi, če hočeš opraviti vse tekoče posle še na tej seji.

Pomislite, da je treba ob nekaterih dneh v slabih štirih urah obravnati nad šestdeset zadev. Torej se sme poprečno pod pet minut posvetiti vsaki pravdi.

Zagovor mora kajpada pobirati stopinje za vsem potekom. Prva njegova vrlina je hitrost, ako odvetnik noče ozlovoljiti sodišča.

Potemtakem se največkrat zadovolji s tem, da iznese nekaj kratkih opazk, opozarjajoč sodnike na nravstvene podrobnosti, ugodne za obtoženca n. pr. dobra izpričevala o delu ali pa pretresajoč istinitost oziroma okolnosti delikta; slednjič pa včasih, ako nima drugih pripomočkov, prosi brez posebnega upanja milostne sodbe.

Očividno je to najnehvaležnejši advokatov posel; tukaj občuti dojem ničnosti svojega truda. In vendar ni tukaj kakor drugod noben napor brezploden, ako odvetnik ume ohraniti vero v korist svojega poslanstva.

Seveda ne sme pozabiti, da ima opravka s poklicnimi sodniki, ki so po svoji zvanjski naobrazbi v znatni meri zavarovani pred govorniškimi naskoki ali sejnimi učinki, ki bi delovali na prisežnike. Potemtakem ne bo branil na tak način, kakor bi pred poroto pred slučajnimi sodniki, ki tvorijo jury.

Potreben popravek ne bo oviral izkušenega odvetnika, da ne bi pokazal svojih vrlin in spričo njih pripomogel svojemu vplivu do veljave.

Vobče imajo mladi poskusniki prvi svoj zagovor pred kazenskim sodiščem. Brez dvoma ga ni težjega brambnega načina nego te kratke opombe, kjer se mora samo bistveno povedati.

(Da nam prizove v spomin bitek in žitek odvetnika, sodnijsko ozračje, velike včerajšnje in današnje postave, ni bil nihče bolje usposobljen nego Henri Robert, odlični bivši prvosednik odvetniške zbornice (bâtonnier), ki je nastopil v tolikero velikih pravdah. Njegova knjiga, ki smo jo mimogrede tu že omenili, »L'avocat«, izišla v novi zbirki »Les caractères de ce temps«, je ena najpopolnejših in najprikupnejših študij o francoskem zavetništvu.) D.

O teoriji bliska.

Vsakdo izmed nas pozna blisk in njegove posledice. O bistvu pa večina ljudi nima pravih pojmov in nazorov, dasi je blisk vsakdanja prikazen. Vendar pa tudi danes vkljub vsem znanstvenim in tehničnim pripomočkom nismo mnogo napredovali in znanstveniki se opirajo na one hipoteze, kakor pred 150 leti. Franklin, oni slavni ameriški bojevnik za svobodo in izumtelj strelovoda, katerega so pozdravili v Akademiji znanosti v Parizu z besedami: eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrrannis (iztrgal je nebu strelo in žezlo tiranom), je podal okrog 1748 prvo izčrpnejšo teorijo nevihte. V enem izmed svojih pisem pravi o tem tako: »Svetovno morje sestoji iz provodnika, t. j. vode in neprovodnika, t. j. soli. Kakor hitro nastane med delci, ki so ob površju, trenje, se zbere električni ogenj iz spodnjih delcev. Ta pojav postane ponoči viden in se pojavi v valovih za vozečo ladjo. Vodni delci, ki pa se od gladine odtrgajo, odnesejo ta ogenj s seboj v višino... Če pa je ozračje zelo z elektriko nasičeno in zapušča ves ogenj oblake, se istočasno bliska in grmi.«

Z našega modernega stališča seveda drugače razlagamo pojave bliska in groma. Nedvomno pa je, da je to Franklinovo razlaganje nudilo dosti pripomočkov za poznejše raziskovanje:

Araga razločuje 3 glavne vrste bliska:

1. trakasti blisk,
2. ploščasti blisk,
3. kroglasti blisk.

Prva vrsta je najbolj znana. Blisk se pojavi kot ozek, svetlobliščeč, običajno vijugast trak. Druga vrsta se, kakor pove že ime, razširi preko večjih ploskev in se navadno svetijo vijoličasto ali modrikasto, redkeje rdečkasto. Večkrat se zdi, da prihaja blisk iz notranjščine oblakov in odseva samo na robovih. Tretja vrsta bliska pa se razločuje od prvih dveh po obliki in trajanju. Kroglasti bliski se gibljejo primeroma počasi iz oblaka proti zemlji, večkrat tudi po 10 sekund in še več, tako, da jih moremo zasledovati z očmi in oceniti hitrost.

Ob začetku znanstvenega raziskovanja se je zdelo dvomljivo, ali sta prvi dve vrsti bliska sploh različni. Novejša raziskovanja potom spektralne analize pa so dokazala, da gre tu za popolnoma različna razelektrenja, ker sta spektri trakastega in ploščastega bliska povsem različni. — Kakor domnevajo fiziki, so trakasti bliski razelektrenja pozitivne, ploščasti pa negativne elektrike. K bliskom te vrste spada najbrže tudi bliskavica, pri kateri ni, kakor tudi ne pri ploščatem blisku čuti grmenja. Vendar pa je mnenje glede bliskavice tako razdvojeno, kajti nekateri menijo, da je to samo odsev zelo oddaljenih neviht.

Najzanimivejši pojav je brezdvomno kroglasti blisk, ki pa je jako redek. Glede njega so nekateri znanstveniki mnenja, da so le subjektivni svetlobni pojavi in vtisi vzrok opazovanja ognjenih krogel. Kratko povedano: opazovalci so si nekaj domišljevali. Vendar o obstoju te vrste bliska niti dvoma ni, da resnično obstoja, ker so ta pojav opazovale in opisale že mnoge, znastveno prav verodostojne osebe. Vendar pa nam o bistvu tega bliska še ni nič jasno.

Ni pa naš namen, na tem mestu še dalje govoriti o vrstah bliska, ampak o njegovem postanku po današnji teoriji.

Pojav bliska in groma si danes tolmačimo tako: Pozitivno naelektren oblak deluje potom influence (razdelbe) na zemljo in povzroči delitev elektrike na zemlji. Negativna na zemlji je vsled pozitivne v oblaku vezana in se zbira pod njem, pozitivna pa se odbija, postane prosta in odhaja. Če doseže napetost med zemljo in oblakom zadostno višino, preskoči iskra. Pojav je isti kot na influenčnem kolovratu, samo v brezprimerno večjem obsegu. — Grom pa si tolmačimo tako: Strela razgreje zadete zračne delce tako silno, da se hipoma razširijo na večtisočkratno prostornino in se takoj zopet zrušijo v sebe, ko je izginila toplota. Zrak se močno stresé, in zvočni tresljaji se odbijajo na oblakih, gorah in gozdovih.

Tik pred vojsko so posebno ameriški meteorologi delali zanimive poizkuse, da bi rešili uganko atmosferične (zračne) elektrike. Kajti od vseh vremenskih pojavov, ki se vrše med nebom in zemljo, sta najbolj učinkovala blisk in grom, mnogo prej, predno so slutili ali pa vedeli o elektriških silah. In z ozirom na vremensko napoved je raziskovanje atmosferične elektrike ena najvažnejših in najzanimivejših nalog meteorologije.

Da je solnce ogromen vir elektriške sile, o tem danes sploh ne moremo več dvomiti. Če so že toplotni in mehanični pojavi na zemlji t. j. meteorološki in vulkanični procesi vir močnih elektriških pojavov, koliko bolj torej lahko trdimo to o solncu, na čigar površini se vrše vedno velike erupcije raznih par in plinov. In da je znanost v zadnjih letih v tem napredovala, je to pripisovati samo dejstvu, da so zopet pričeli poizkuse v oni obliki, kakor svojedobno Franklin. Delali so jih posebno na meteorološki postaji na Modrem griču pri Bostonu (U. S. A.), pozneje pa na Francoskem. Posluževali so se lahkih balonov, katere so spustili po več 1000 metrov v višino in jih opremili s samobeležnimi aparati. Kot uspeh teh poizkusov je treba posebno poudariti, da navzočnost atmosferične elektrike ni vezana na pretečo nevihto, dež ali vihar. Aparati so zabeležili tudi pri popolnoma jasnem, brezoblačnem nebu večje ali manjše množine elektrike. Ob času neviht je znašala napetost po več 1000 voltov.

Ob tej priliki hočem še navesti odkritje o postanku toče, ki je morebiti najdragocenejši sad teh raziskovanj. Ameriški meteorolog Frank Very je namreč dokazal, da nastanejo ob tvorbi toče v zraku vrtinci, v katerih se sučejo zračne plasti okrog vodoravne osi. Od spodaj pride gorak in vlažen zrak. Vodne pare se zgoste najprej v vodo, to se pa kmalu izpremeni v ledene igle. Pri nadaljnem vrtenju se naberejo okrog teh ledenih igelc nove plasti ledu. Tako nastanejo končno večja ali manjša zrna toče, ki padejo na zemljo.

Ob koncu pa moramo priznati, da tudi o tem, kar učenjaki z gotovostjo trde, ne smemo preveč verovati. So pač med zemljo in nebom stvari, katerih globočine ne bo nikdar prodrl človeški dub